

Programmatorische Federale Overheidsdienst
Duurzame Ontwikkeling

Onderzoek en evaluatie van de transparantieregeling in het kader van de aanvullende pensioenen en de instellingen voor collectieve belegging

**Het effect van de invoering van transparantieclausules
inzake het betrekken van sociale, ethische en leef-
milieuaspecten bij het beheer van de middelen**

**Studieopdracht POD DO 2008 MP-00/34
Uitgevoerd door Forum ETHIBEL vzw**

“Onderzoek en evaluatie van de transparantieregeling in het kader van de aanvullende pensioenen en de instellingen voor collectieve belegging”

is een studie- en evaluatieopdracht uitgeschreven door de
Programmatorische Federale Overheidsdienst Duurzame Ontwikkeling

Overeenkomst/bestek:
2008 MP-00/34

Brussel, oktober 2009

Forum ETHIBEL vzw, Vooruitgangstraat 333/7, 1030 Brussel
T: 02 20611 11 | E: info@ethibel.org | W: www.ethibel.org

Onderzoek, evaluatie en redactie:
Herwig Peeters, Forum ETHIBEL

Wetenschappelijke begeleiding:
Luc Van Liedekerke, Centrum Economie en Ethiek, KULeuven

Met dank voor hulp bij gegevensverzameling ICB's:
Caroline Mouton, Eva Smets en Valérie Dejonghe (1 Master HIR, KUL)
en Lazlo Van Caster (3 Bachelor ECO, KUL), 2008-2009

... en voor hulp bij inhoudelijke en statistische verwerking WAP & ICB's:
Charlotte Swaegers (3 Master HIR, KUL), 2009-2010

Inhoudstafel

HFDSTK 1	De objectieven van het onderzoek	4
HFDSTK 2	De wettelijke basis	7
HFDSTK 3	De gevolgde methoden	9
HFDSTK 4	Kwantitatieve gegevens SEE clausule voor ICB's	11
HFDSTK 5	Kwalitatieve gegevens SEE clausule voor ICB's	14
HFDSTK 6	Commissie voor Bank- en Financiewezen	17
HFDSTK 7	Belgische Vereniging voor Asset Managers	27
HFDSTK 8	Vermogensbeheerders	28
HFDSTK 9	WAP inleiding, de 3 peilers, het pensioendebat	31
HFDSTK 10	Commissie voor Aanvullende Pensioenen	32
HFDSTK 11	Belgische Vereniging van Pensioeninstellingen	38
HFDSTK 12	Assuralia	46
HFDSTK 13	Werkgever en beroepsfederatie	49
HFDSTK 14	Vakbonden	51
HFDSTK 15	Pensioenadviseur en onafhankelijke bestuurder	57
HFDSTK 16	NGO's	61
HFDSTK 17	Goede voorbeelden	63
HFDSTK 18	Conclusies	65
HFDSTK 19	Aanbevelingen	69
HFDSTK 20	Woordenlijst	72
HFDSTK 21	Bijlagen	78
	Bijlage 1: Conformiteit ICB's met transparantieregeling	79
	Bijlage 2: MVI: een syndicale uitdaging	82
	Bijlage 3: BEAMA lijst	85
	Bijlage 4: Interne stuwung in de pensioenwereld	89
	Bijlage 5: Principles for Responsible Investment	89
	Verantwoording	90

HOOFDSTUK 1

De objectieven van het onderzoek

Algemene doelstelling van de onderzoeks- en evaluatieopdracht

Om het Maatschappelijk Verantwoord Investeren (MVI) te stimuleren werden een aantal initiatieven ontwikkeld door de Belgische overheid, waaronder de transparantieverplichtingen in het kader van de aanvullende pensioenen (WAP) en met betrekking tot de instellingen voor collectieve beleggingen (ICB's).

Beide initiatieven zijn geïnspireerd op de "SRI-disclosure regulation" zoals deze in het Verenigd Koninkrijk werd ingevoerd.

Beide transparantiemaatregelen maken het onderwerp uit van de opdracht.

De doelstelling van de onderzoeks- en evaluatieopdracht bestaat enerzijds uit een analyse te maken van de naleving van bovenstaande transparantieverplichtingen in de prospectussen en jaarverslagen van ICB's en dan meer specifiek met betrekking tot het al dan niet rekening houden met sociale, ethische en leefmilieuaspecten bij het beheer van de middelen (beleggingsstrategie) en eventueel uitoefening van de rechten die hieraan verbonden zijn. In wat volgt wordt dit verkort vernoemd als de **SEE clauses** (de Sociale, Ecologische en Ethische clauses).

Anderzijds heeft deze opdracht ook tot doel na te gaan wat het effect is geweest van de invoering van deze transparantieclausule aangaande het inbouwen van SEE aspecten, bij het beheer van de middelen in de rapportering in het kader van de Wet op de Aanvullende Pensioenen.

Een bijkomende doelstelling is na te gaan wat de eventuele moeilijkheden of barrières zijn geweest bij de invoering van deze specifieke transparantieclausules.

Specifieke vragen

Een aantal vragen staan hierbij voor de opdrachtgever centraal.

Een eerste reeks vragen is eerder gericht aan de **inrichters en pensioeninstellingen**. Het betreft de volgende vragen:

1. Werden wijzigingen aangebracht in het beheer van de middelen door de invoering van deze transparantieclausules?
2. Welke zijn de redenen voor het eventuele niet-rekening houden met sociale, ethische en leefmilieuaspecten?
3. Welke zijn de meest voorkomende sociale, ethische en leefmilieuaspecten waarmee rekening wordt gehouden?

Een tweede reeks vragen zijn eerder gericht op vermogensbeheerders en fondsbeheerders:

4. Hoe worden deze aspecten geïntegreerd in het beheer?
5. Hoe staan de beheerders t.o.v. zulke transparantieclausules aangaande gebruik van sociale, ethische en milieuaspecten?
6. Welke zijn de voornaamste problemen bij het gebruik van sociale, ethische en milieuaspecten in het beheer van de middelen?

Een laatste vraag is eerder een sectorale, statistische vraag:

7. Werden meer middelen georiënteerd naar maatschappelijk verantwoorde investeringen ten gevolge van deze transparantieclausules?

Evaluatie van Actie 8 van het Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling 2004-2008

Het Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling 2004-2008, heeft een actiepunt geformuleerd rond de oriëntering naar een beleggingsstrategie met SEE clausules, voor de pensioeninstellingen van de tweede peiler.

www.fedweb.belgium.be/nl/binaries/broch_do_plan_poddo_2004_nl_tcm120-17413.pdf

Het plan stelt in titel 2.3 "De vergrijzing van de bevolking opvangen":

§ 2319. Tenslotte moet er ook gekeken worden naar de wijze waarop de instellingen van de aanvullende pensioensector hun reserves investeren. Hun beleggingsstrategieën dienen vanzelfsprekend oog te hebben voor de traditionele financiële en economische rendementsaspecten. Gezien hun maatschappelijke opdracht dienen ze in de toekomst echter ook rekening te houden met de sociale, ethische en leefmilieuaspecten van hun investeringen (zie actie 8)".

Dit objectief werd omgezet in een actiepunt: "**Actie 8 Ethisch beleggen**" (p.44), waarvan we de inhoud hieronder weergeven.

Context

§ 30801. Ethisch beleggen combineert traditionele financiële waarden met ethische, sociale en leefmilieuoverwegingen bij de aankoop, het beheer en de verkoop van beleggingstitels en bij het uitoefenen van daaraan verbonden rechten zoals stemrecht. Het is een duurzaam ontwikkelingsthema bij uitstek.

§ 30802. De wet van 13 maart 2003 betreffende de aanvullende pensioenen en het belastingstelsel van die pensioenen en van sommige aanvullende voordelen inzake sociale zekerheid (Belgisch Staatsblad, 15 mei 2003) beoogt de democratisering, de uitbouw en de ondersteuning van de extralegale aanvullende pensioenregelingen in België. Deze zogenaamde "tweede pensioenpijler" omvat particuliere arbeidsgebonden pensioenregelingen. De betrokken werknemers leggen, samen met de werkgever, periodiek een som opzij. Op die manier bouwen de pensioenfondsen belangrijke reserves op die geïnvesteerd worden in afwachting van de uitbetaling van deze aanvullende pensioenen. Gezien hun omvang, legt de wet een maatregel inzake transparantie op.

§ 30803. Die transparantieverplichting kan voor de pensioeninstellingen een eerste stap betekenen om op termijn criteria rond "ethisch beleggen" binnen hun beleggingsstrategie op te nemen. Gezien de omvang van de betrokken bedragen is het duidelijk dat deze investeringen de economie mee kunnen sturen in de richting van een duurzame ontwikkeling.

Beschrijving

§ 30805. In België werden terzake reeds belangrijke initiatieven genomen. Er werd al gewezen op de transparantieverplichting voor pensioeninstellingen. De wet van 27 februari 2002 ter bevordering van een sociaal verantwoorde productie was een andere stap in deze richting. Het gebruik van sociale en ethische clausules bij het uitbesteden van overheidsopdrachten werd mogelijk gemaakt door de programmawet van 8 april 2003. Door deze verschillende initiatieven ontstaat de nood aan een specifiek en coherent beleid. Dit beleid moet ondersteund worden door interdepartementaal overleg en betrokkenheid van de verschillende partners.

§ 30806. De bovenvermelde wet betreffende de aanvullende pensioenen verplicht de pensioeninstellingen dat ze een jaarlijks verslag opstellen over het beheer van de pensioentoezegging. Dit verslag moet onder meer informatie bevatten over de beleggingsstrategie op korte en lange termijn. Het vermeldt ook in welke mate rekening werd gehouden met sociale, ethische en leefmilieuaspecten.

Uitvoering

§ 30807. De ICDO zal in januari 2005 een werkgroep oprichten die zal onderzoeken in welke mate de conclusies en de voorstellen uit de studie "Onderzoeksrapport over mogelijke voorstellen ter stimulering van het ethisch en solidair beleggen of sparen in België" (uitgevoerd door Ethibel, 2002) in aanmerking komen voor uitvoering.

§ 30808. De werkgroep zal ondernemingen, vakbonden, de academische wereld en andere niet-gouvernementele organisaties uitnodigen om deel te nemen aan haar werkzaamheden.

§ 30809. Binnen haar werkzaamheden rond het 'ethisch beleggen' zal de werkgroep de wettelijk voorziene transparantieplichting van pensioenfondsen opvolgen. Op basis hiervan zal ze een inventaris van 'goede praktijken' opstellen.

§ 30810. Speciale aandacht zal ook gaan naar de controle van sociale, ethische en leefmilieu-informatie die door de bedrijven wordt verstrekt. Net als voor de traditionele financiële rapportering is het noodzakelijk dat deze informatie op een onafhankelijke wijze wordt gecontroleerd, zonder dat dit leidt tot een meerkost voor de ondernemingen.

De opdrachtgever wenst de stand van zaken van "Actie 8 Ethisch beleggen" van het Federaal Plan inzake Duurzame Ontwikkeling 2004-2008 te kennen en te evalueren.

POD DO

De Programmatorische federale overheidsdienst Duurzame Ontwikkeling werd opgericht bij koninklijk besluit van 25 februari 2002 (Staatsblad, 05/03/2002).

De dienst heeft de volgende opdrachten:

- De voorbereiding van het beleid inzake duurzame ontwikkeling;
- De coördinatie van de uitvoering van het beleid inzake duurzame ontwikkeling;
- De terbeschikkingstelling van expertise.

De POD Duurzame Ontwikkeling heeft ook de opdracht het publiek te sensibiliseren voor duurzame ontwikkeling.

Woordenlijst

De aandacht van de lezer wordt gevestigd op de verklarende woordenlijst achteraan, met toelichting en duiding bij afkortingen, organisaties en stakeholders en een begrippenlijst over het jargon dat gehanteerd wordt in deze sectoren.

HOOFDSTUK 2

De wettelijke basis

ICB's: het prospectus

1. In de wet van 20 juli 2004 [Staatsblad 2005003063, 09/03/2005] betreffende bepaalde vormen van collectief beheer van beleggingsportefeuilles, staat onder Afdeling III. 'Prospectus over het openbaar aanbod van effecten en stukken met betrekking tot het openbaar aanbod van effecten' het Art. 52, § 2:
"Het prospectus en het vereenvoudigd prospectus bevatten de gegevens die het publiek nodig heeft om zich met kennis van zaken een oordeel te kunnen vormen over de hem voorgestelde belegging, en met name gegevens over de aan die belegging inherente risico's en de aan de effecten verbonden rechten. Het vereenvoudigde prospectus bevat, in de vorm van een samenvatting, de essentiële gegevens over de aan het publiek voorgestelde belegging en de aan die belegging inherente risico's.
[Het prospectus verduidelijkt in welke mate rekening gehouden wordt met sociale, ethische en milieuaspecten bij de uitvoering van het beleggingsbeleid](#)".
2. KB van 4 maart 2005 [Staatsblad 2005003127, 09/03/2005] met betrekking tot bepaalde openbare instellingen voor collectieve belegging, bepaalt in Bijlage A: Inhoud van het prospectus, titel 2.7.¹ :
["Verduidelijking in welke mate rekening wordt gehouden met sociale, ethische en milieuaspecten bij de uitvoering van het beleggingsbeleid"](#)
3. De CBFA-circulaire ICB 1/2005 drukt het als volgt uit op p.6²:
["Sociale, ethische en milieuaspecten: Vermelding in welke mate rekening wordt gehouden met sociale, ethische en milieuaspecten bij de uitvoering van het beleggingsbeleid van het compartiment"](#)

ICB's: periodieke verslagen

1. In de wet van 20 juli 2004 [Staatsblad 2005003063, 09/03/2005] betreffende bepaalde vormen van collectief beheer van beleggingsportefeuilles, staat onder Afdeling IV. 'Periodieke informatie en boekhoudregels' in het artikel 76, §1:
"Elke instelling voor collectieve belegging maakt een jaarverslag per boekjaar openbaar en een halfjaarlijks verslag over de eerste zes maanden van het boekjaar. Deze verslagen dienen een omstandige inventaris van het vermogen, een opgave van de resultaten en informatie te bevatten [over de mate waarin bij het beheer van de financiële middelen en bij de uitoefening van de rechten die aan de effecten in de portefeuille verbonden zijn, rekening wordt gehouden met sociale, ethische en leefmilieuaspecten](#). Die verplichting geldt, in voorkomend geval, per compartiment.
2. KB van 4 maart 2005 [Staatsblad 2005003127, 09/03/2005] met betrekking tot bepaalde openbare instellingen voor collectieve belegging, bepaalt in Bijlage E: Gegevens die in de periodieke verslagen moeten worden opgenomen, titel VIII³:
"Informatie, bedoeld bij de artikelen (...) [76, § 1, eerste lid](#), van de wet".
Bijlage E werd vervolgens opgeheven bij artikel 35 van het KB van 10 november 2006 [Staatsblad 2006003538, 30/11/2009], als volgt:
"Art. 35. Titel IV, afdeling II, omvattende de artikelen 143, tot 146 van het uitvoeringsbesluit en de bijlage E « Gegevens die in de periodieke verslagen moeten worden opgenomen » van datzelfde besluit worden op 1 december 2007 opgeheven"⁴.

¹ www.ejustice.just.fgov.be/mopdf/2005/03/09_2.pdf

² www.cbfa.be/nl/cs/icb/circ/pdf/uci_1_2005_annex4.pdf

³ www.ejustice.just.fgov.be/mopdf/2005/03/09_2.pdf

⁴ www.ejustice.just.fgov.be/mopdf/2006/11/30_1.pdf

WAP: periodieke verslagen

De WAP, de wet betreffende de aanvullende pensioenen en het belastingstelsel van die pensioenen en van sommige aanvullende voordelen inzake sociale zekerheid werd aanvankelijk verkeerdelijk gepubliceerd op datum van 13 maart 2003 [Staatsblad 2003022481, 15/05/2003]. 13 maart 2003 is de datum waarop de wet gestemd is, terwijl de datum van ondertekening door de Koning 28 april 2003 is. Dit werd rechtgezet in een erratum [Staatsblad 2003022613, 26/05/2003]⁵.

De WAP legt de procedures vast die gelden bij de invoering, de wijziging of de opheffing van een aanvullend pensioen in een bedrijfstak of in een onderneming, en die moet en worden gevolgd om de pensioenrechten en -reserves te beschermen die voor de aangeslotenen en hun rechthebbenden worden opgebouwd en die de doorzichtigheid voor de werknemers te vergroten. Dit alles speelt tussen de werkgever, de inrichter, de werknemer, de aangeslotene en zijn rechthebbenden en de pensioeninstelling en de rechtspersoon belast met de uitvoering van de solidariteitstoezegging.

Hoofdstuk VIII van de WAP handelt over "**Transparantie**". Daaronder vallen twee artikels, een over het beheer van de pensioentoezegging, het andere over de solidariteitstoezegging.

1. **Art. 42**

De pensioeninstelling of de in de collectieve arbeidsovereenkomst of het pensioenreglement aangeduide persoon stelt elk jaar een verslag op over het beheer van de pensioentoezegging. Dit verslag wordt ter beschikking gesteld van de inrichter, die het op eenvoudig verzoek meedeelt aan de aangeslotenen.

Het verslag moet informatie over de volgende elementen bevatten:

- 1° De wijze van financiering van de pensioentoezegging en de structurele wijzigingen in die financiering;
- 2° De beleggingsstrategie op lange en korte termijn en de mate waarin daarbij rekening wordt gehouden met sociale, ethische en leefmilieuaspecten;
- 3° Het rendement van de beleggingen;
- 4° De kostenstructuur;
- 5° In voorkomend geval de winstdeling.

2. **Art. 47**

De uitvoering van de solidariteitstoezegging wordt toevertrouwd aan een pensioeninstelling of aan een andere van de inrichter onderscheiden rechtspersoon, die de solidariteitstoezegging afgezonderd van zijn andere activiteiten beheert.

Indien de uitvoering van de solidariteitstoezegging wordt toevertrouwd aan een rechtspersoon, die niet op paritaire wijze wordt beheerd, wordt er een toezichtsc comité opgericht dat voor de helft is samengesteld uit leden die het personeel vertegenwoordigen, aan wie de toezegging werd gedaan, en die aangeduid zijn overeenkomstig de regels vastgesteld in artikel 41, § 1, tweede lid.

Het toezichtsc comité ziet toe op de uitvoering van de solidariteitstoezegging en wordt voorafgaandelijk geraadpleegd over volgende punten:

- 1° De beleggingsstrategie en de mate waarin daarbij rekening wordt gehouden met sociale, ethische en leefmilieuaspecten;
- 2° Het rendement van de beleggingen;
- 3° De kostenstructuur;
- 4° In voorkomend geval de winstdeling.

⁵ www.cbfa.be/nl/ap/wn/pdf/law_28-04-2003.pdf

HOOFDSTUK 3

De gevolgde methoden

Algemene vergelijking van de instrumenten

De uitgangssituatie voor het onderzoek is totaal verschillend in het geval van de ICB's en van de instrumenten van de WAP.

In het geval van de Belgische bevek's zijn de documenten, die onderworpen zijn aan de transparantieregelgeving ook openbaar (prospectus en periodieke verslaggeving).

De documenten in het kader van de WAP zijn niet openbaar. Ook de toezichthouder heeft geen taak voor wat betreft de verslaggeving of de verklaring rond het beleggingsbeleid en ziet de documenten niet. De beroepsorganisaties hebben (nog) geen systematisch zicht op de verslagen of overzicht voor wat betreft de SEE clausules.

Volledigheidshalve moet vermeld worden dat voor pensioenbeleggingen in bevek's wel periodieke verslagen van die bevek's kunnen opgezocht worden.

	ICB	WAP
Verklaring beleggingsbeleid	Prospectus	Statement of Investment Principles
Periodieke verslaggeving	(Half)jaarverslag	Transparantie- of beheersverslag
Openbaarheid	Alles openbaar	Enkel voor inrichters en (op vraag) voor aangeslotenen
Taakstelling rapportering	Taak voor de bevek	Taak voor de pensioeninstelling

Werkwijzen, methodologieën en beperkingen

1. Enkel voor het gedeelte ICB's, voor zowel prospectus als jaarverslag kon kwantitatieve gegevens verzameld en geanalyseerd worden. Daartoe werden de prospectussen en jaarverslagen opgevraagd via internet, via kantoren of via de financiële dienst van de bevek. Deze gegevens konden wel het antwoord geven of op de vraag of ICB's conform de wet handelen, maar boden geen interpretatiemogelijkheden om te beoordelen of de transparantieregelgeving effect had op de SEE clause.
2. Om een kwalitatief idee te hebben over deze invloed werd de inhoud van de clausules grofweg ingedeeld naar MVI-inhoud. Dit leverde weliswaar interessante inzichten op, maar op zijn beurt geen informatie over mogelijke vooroordelen, barrières of weerstanden t.o.v. MVI concepten.
3. Een geplande focusgroep, georganiseerd met sectororganisatie BEAMA, kon door omstandigheden niet plaatsvinden. Als alternatief werden enkele leden vermogensbeheerders direct geïnterviewd. Deze interviews gaven inzicht in de interne verandingsprocessen richting MVI en de hefbomen die er echt toe doen.
4. In de sector van de ICB's werd ook gesproken met de toezichthoudende autoriteit.
5. Alle pogingen om een coherent kwantitatief beeld te krijgen i.v.m. de WAP en de SEE clause liepen op niets uit. De transparantieregels in het kader van de WAP bestaan langer dan in de sector van de bevek's, maar gezien het sterk verschillende regime qua openbaarheid en techniciteit bestaat er weinig systematisch inzicht en nog minder cijfermateriaal over de SEE clausules. De sector van de WAP heeft duidelijk andere katten te geselen (financiële crisis, implementatie wetgeving, ...).
6. Theoretisch was het mogelijk alle IBP's en de betrokken verzekeraars te bevragen, maar van dat idee werd afgestapt, wegens het beperkte tijdsbudget en meer nog

omdat het vruchtbaarder leek via de sectororganisaties te werken. Dat kon via een gezamenlijk georganiseerde bevraging met garantie voor anonieme verwerking. Eén sectororganisatie is ingegaan op dit voorstel, maar gezien de administratieve impact en ook de politieke en marktomstandigheden kon dit niet gerealiseerd worden binnen het toegekende tijdsbestek.

7. De CBFA is de enige instantie die systematisch en tweejaarlijks gegevens verzamelt, althans voor de sectorpensioenfondsen. De beperkte gegevens die zij op die manier konden verzamelen stelden zij ter beschikking van dit onderzoek en geven toch een concreet beeld van wat er zich afspeelt.
8. Verder werd ingezet op directe interviews met vertegenwoordigers van zowat alle stakeholders van de sector van de WAP, die bij het beheer van de middelen (kunnen) betrokken zijn. Deze 'steekinterviews' gaven veel inzicht in de attitude en de bedenkingen bij het mogelijk beheer volgens SEE clausules en geven wellicht een beter beeld van de technische, juridische en politieke en psychologische barrières. De shortlist van geïnterviewden zou vier keer langer mogen zijn. Er werd getracht zoveel mogelijk meningen en expertoordelen te verzamelen in het korte tijdsbestek. Van dit beperkt onderzoek kan en mag niet verwacht worden dat de volledige sector gesproken heeft. Een grotere consultatie kan op een andere manier georganiseerd worden. De werkwijze levert
9. Het ware nuttig zo veel mogelijk 'best practices' te verzamelen, maar ook hier zou het inefficiënt zijn exhaustief te werk te gaan. Uiteindelijk is de inhoud van de SEE clausules zelf niet wat primeert in deze evaluatie. De praktijkervaringen zouden wel stof voor discussie kunnen zijn voor sectorale ontmoetingen en uitwisselingen.
10. Er wordt ook kort ingegaan op vergelijkbare of anderszins interessante overheidsinitiatieven in het buitenland.
11. Het hoofdstuk 'Aanbevelingen' compileert een reeks suggesties van geïnterviewden of gekende praktijkvoorbeelden of ideeën in ontwikkeling, die konden geobserveerd worden. Het rapport belicht die van verschillende kanten, maar het gaat hier niet over een adviesopdracht strictu sensu. Een verdere afweging van de aangereikte ideeën dient voorwerp uit te maken van sectoraal en publiek debat. In die zin zou het Hoofdstuk beter de titel 'werkideeën' dragen. Deze worden zonder veel hiërarchische bedenkingen gebracht.

HOOFDSTUK 4

Kwantitatieve gegevens & conformiteit met de transparantierichtlijnen voor ICB's

Onderworpen ICB's

Om de ICB's te identificeren en te tellen die moeten voldoen aan de transparantievereiste en de SEE clausule van de WAP werd uitgegaan van "De Tijd – Beleggingsfondsen" van 26 maart 2009. Dit financiële dagblad volgt de koersvorming van ICB's en hun compartimenten op, die beschikbaar zijn op de Belgische markt en die bijgevolg mogelijk onderworpen zijn aan de transparantieregelgeving.

Deze lijst werd op consistentie vergeleken met de gegevens van de CBFA. Deze controlerende autoriteit heeft publiek beschikbare lijsten over de openbare instellingen voor collectieve belegging en hun compartimenten naar Belgisch en buitenlands recht.

Op basis van de gegevens werden de compartimenten naar Belgisch recht gescheiden van deze naar buitenlands recht. Deze opsplitsing is nodig omdat de buitenlandse fondsen niet gebonden zijn aan de Belgische transparantiewetgeving.

Ook binnen de Belgische fondsen werd verder geselecteerd. Pensioensverzekeringen, verzekeringsproducten en fondsen voor pensioensparen die niet opgericht zijn in de vorm van een ICB vallen ook niet onder de transparantieplichting. Na deze uitzuivering blijven de beveks, beleggingsfondsen en de fondsen voor pensioensparen opgericht in de vorm van een ICB, over. Zij vallen onder de transparantiewetgeving. Ook niet-gepasporteerde buitenlandse ICB's vallen in principe onder deze regels.

Tenslotte dient nog rekening gehouden te worden met de oprichtings- en afsluitdatum van sommige (gesloten) fondsen. Dit is vooral van belang voor gestructureerde fondsen. Nemen we het voorbeeld van KBC AM, die veel gestructureerde fondsen op de markt zet. Eind augustus 2009 zag de opsplitsing er als volgt uit:

- 235 compartimenten van beveks met vaste vervaldag van voor maart 2005;
- 733 compartimenten van beveks met vaste vervaldag van na maart 2005;
- 178 compartimenten van beveks en 29 gemeenschappelijke beleggingsfondsen naar Belgisch recht zonder vervaldag. Enkel de tweede en de derde lijn tellen mee als SEE transparantieplichtig.

Steekproeven

Voor deze overblijvende selectie werd verder gewerkt met steekproeven. De fondsen zelf werden nauwgezet uitgekozen, de grootste en belangrijkste eerst. De steekproef bestond erin lukraak minstens één compartiment per soort fonds te kiezen. Dit volstaat, omdat er in de meeste gevallen één jaarverslag wordt gemaakt per fonds en niet per compartiment.

Vervolgens werden telkens het bijhorende prospectus en het meeste recente jaarverslag gezocht. Indien dit niet te vinden was op het web, werd de betreffende instelling gecontacteerd telefonisch, via e-mail of via het kantorennetwerk.

Eens deze twee documenten gevonden, werd hierin opzoek gegaan naar het sociaal, ethisch of ecologisch beleggingsbeleid. Indien hierover iets te vinden was, werd telkens de bijhorende vermelding(en) weergegeven. Hierbij wordt verondersteld dat de bevindingen gevonden in de documenten ook van toepassing zijn voor de compartimenten die niet in de steekproef zitten. Dit werd ook geverifieerd tijdens de interviews of telefonisch bij de afdelingen Legal Compliance.

MVI

Een speciale categorie wordt gevormd door fondsen met MVI-karakter. Hiervan werd uiteraard verwacht dat ze prospectussen en jaarverslagen ter beschikking stellen die duidelijk geprofileerd zijn rond SEE clausules.

Daartoe werden twee bronnen geconsulteerd. De BEAMA lijst van "DMVI-fondsen"⁶, opgesplitst in een grote groep duurzame fondsen en een restcategorie met thematische fondsen. Beiden vallen voor deze studie onder de noemer "MVI". Beiden bevatten immers SEE clausules. Hier werd de fondsenlijst die Forum ETHIBEL opstelt voor naast ICB's ook andere financiële

Ook het Milieurapport voor Vlaanderen (Mira-T), waarin Forum ETHIBEL van jaar tot jaar de statistieken bijhoudt van allerlei MVI-producten werd geraadpleegd⁷. De combinatie van beide lijsten zorgen voor een totaalbeeld van het aantal fondsen met MVI-karakter. De lijsten werden ont dubbeld om de fondsen naar Belgisch of Luxemburgs recht te onderscheiden. Als bepaalde compartimenten niet in De Tijd stonden, werden deze niet in de telling opgenomen.

Publieke beschikbaarheid van de documenten

De beschikbaarheid van de financiële documenten was soms een pijnpunt. Bij het merendeel van de financiële instellingen zijn prospectus en jaarverslag ter beschikking op hun website. Sommige websites bieden prima materiaal.

Voor enkele instellingen is dit niet het geval. Om de documenten te verkrijgen, werd er naar het contacttelefoonnummer, opgegeven in De Tijd, gebeld of naar de maatschappelijke zetel, een kantoor uit het netwerk of de infolijn. Dat is de manier waarop een klant het zou doen. De correcte manier om een prospectus of jaarverslag aan te vragen is te schrijven naar de financiële dienst van de bevek, waarvan het adres te vinden is in ... juist, het prospectus. Het is moeilijk voor te stellen dat een klant al die moeite zou doen om aan documenten te geraken, die wettelijk ter beschikking moeten zijn.

Soms blijkt, dat als contact opgenomen werd met de Legal Compliance afdeling, die dienstverlening uitbesteed is aan derde organisaties. En af en toe gebeurt het dat compartimenten werden overgeheveld naar andere ICB's, waarbij je het raden hebt naar de oorspronkelijke instelling. De resultaten i.v.m. de bereikbaarheid van deze documenten werd geregistreerd, maar niet opgenomen in dit rapport.

Legende

Voor het overzicht werden de gegevens per instelling gegroepeerd in bijlage bij dit rapport. De tabel geeft een volledig overzicht van de gegevens, waarbij codes verwijzen naar de tabellen in het volgende hoofdstuk. Daar wordt de kwalitatieve inhoud van de SEE clausule gegeven.

Transparantieplicht	Hieronder vallen de BEVEKS, beleggingsfondsen en het pensioensparen als ze de vorm hebben van een ICB en enkele buitenlandse niet-gepasporteerde fondsen. In de bijlage zijn de betreffende kolommen lichtblauw gekleurd.
Niet transparantieplicht	Hieronder vallen de verzekeringsproducten zoals Tak 21/23, pensioenverzekeringen en pensioensparen als ze niet de vorm van een ICB hebben. In de bijlage zijn de betreffende kolommen lichtgroen gekleurd.

⁶ www.beama.be

⁷ www.milieurapport.be/nl/feiten-cijfers/MIRA-T/sectoren/handel-diensten/duurzaam-beleggen/vermogen-geinvesteerd-in-duurzame-beleggingsfondsen-in-belgie

Resultaten: conformiteit met transparantierichtlijnen

Vermelding SEE clausule volgens transparantieplichting		vermelding prospectus	vermelding jaarverslag
CONFORM: SEL clausule vermeld	JA	28	12
NIET-CONFORM: Geen SEL clausule vermeld	NEE	0	11
PARTIËEL CONFORM: soms wel, soms niet	JA - NEE	0	4
Geen antwoord verkregen	-		1
# instellingen		28	28

De meer vereenvoudigde voorstelling per instelling leert het volgende (zie [bijlage 1](#)):

- Alle instellingen voldoen aan de transparantierichtlijn i.v.m. de SEE clausule voor wat betreft het prospectus.
- Wat de jaarverslagen betreft is de situatie minder eenduidig. Voor de 28 instellingen is de vermelding correct gebeurt bij 12 instellingen (36%); 11 instellingen hebben geen vermelding (43%); bij 5 instellingen gebeurt het ten dele wel (19%). Voor 1 instelling kon het niet vastgesteld worden.
- Wat de NEE-antwoorden betreft geven sommige respondenten (voor zover we Legal compliance contacteerden) de volgende verklaring. Een vermelding in het jaarrapport wordt overbodig gevonden, wanneer het antwoord inhoudelijk al negatief was in het prospectus. Met andere woorden: wanneer we aangeven dat er geen SEE clausule gevolgd wordt, waarom zouden we er dan moeten op terugkomen. De belegger heeft deze informatie toch al uit het prospectus.
In andere gevallen wordt verwezen naar de onduidelijkheid van de richtlijnen of een onduidelijk format.
- Een verdere interpretatie is slechts mogelijk na de kwalitatieve lezing van de SEE clausules (volgende hoofdstuk).

HOOFDSTUK 5

Kwalitatieve gegevens SEE clause voor ICB's

Vermeldingen prospectus

A	<u>Sociale, ethische en milieuaspecten:</u> Overeenkomstig de wet (*) zal de bevek geen onderneming naar Belgisch recht of naar buitenlands recht financieren die de volgende activiteit uitoefent: de vervaardiging, het gebruik, het herstel, het te koop stellen, het verkopen, het uitdelen, invoeren of uitvoeren, het opslaan of vervoeren van antipersoonsmijnen en/of submunitie, en met het oog op de verspreiding ervan. (*) Wet van 20/03/2007 op financiering van de productie, gebruik en bezit van antipersoonsmijnen en submunitie.
B	<u>Sociale, ethische en milieuaspecten:</u> Er wordt geen rekening gehouden met sociale, ethische en milieuaspecten bij de uitvoering van het beleggingsbeleid van het compartiment.
C	Dit universum wordt samengesteld op basis van een onderzoeksproces en -methodologie die is gevalideerd door een onafhankelijk internationaal comité van experts (het Sustainable and Responsible Investment (SRI) Advisory Committee). Dit universum omvat ondernemingen die zowel aan specifieke criteria (*) beantwoorden : inzake milieubeleid, maatschappelijk verantwoord ondernemen en Corporate Governance als ondernemingen waarvan de producten en de diensten bijdragen tot het oplossen van problemen in verband met het milieu of de duurzame ontwikkeling. Bovendien heeft het compartiment de bedrijven met een onaanvaardbaar gedrag in de volgende domeinen uit de investeringen verwijderd: mensenrechten, recht op arbeid, kinderarbeid, militair materieel en wapens, respect voor het milieu, kernenergie, pesticiden, genetisch gemanipuleerde organismen, tabak, alcohol, de gokindustrie en pornografie. (*) Criteria voor de samenstelling van de korf: - Selectie van bedrijven die als de beste uit hun sector worden beschouwd op het vlak van sociaal en milieubeleid (duurzame ontwikkeling) en op het vlak van rendementsperspectieven; - Verwijdering van bedrijven die met een onaanvaardbaar gedrag in de volgende domeinen uit de investeringen verwijderen: mensenrechten, recht op arbeid, kinderarbeid, militair materieel en wapens, respect voor het milieu, kernenergie, pesticiden, genetisch gemanipuleerde organismen, tabak, alcohol, de spelindustrie en pornografie
D	<u>Sociale, ethische en milieuaspecten:</u> De bedrijven die anti-persoonsmijnen of submunitie, vervaardigen, gebruiken, herstellen, te koop stellen, verkopen, uitdelen, invoeren of uitvoeren, opslaan of vervoeren, komen niet in aanmerking voor belegging.
E	<u>Sociale, ethische en milieuaspecten:</u> De bedrijven die antipersoonsmijnen vervaardigen, gebruiken of bewaren, komen niet in aanmerking voor belegging.
F	<u>Sociale, ethische en milieuaspecten:</u> Er wordt enkel belegd in effecten die niet door een vennootschap, waarvan de activiteit bestaat uit het vervaardigen, het gebruik of het bezit van antipersoonsmijnen, worden uitgegeven.
G	<u>Sociale, ethische en milieuaspecten:</u> De wet verbiedt aan een collectieve beleggingsinstelling effecten te verwerven van een vennootschap naar Belgisch of buitenlands recht waarvan de activiteit bestaat uit het vervaardigen, het gebruik of het bezit van antipersoonsmijnen in de zin van de wet van 3 januari 1933 op de vervaardiging van, de handel in en het dragen van wapens en op de handel in munitie.
H	<u>Sociale, ethische en milieuaspecten:</u> Het beleggingsbeleid van het compartiment is niet specifiek gericht op sociale, ethische en milieuaspecten.
I	<u>Sociale, ethische en milieuaspecten:</u> Effecten van vennootschappen naar Belgisch of buitenlands recht waarvan de activiteit bestaat uit het vervaardigen, het gebruik of het bezit van antipersoonsmijnen worden niet gekocht.
J	<u>Sociale, ethische en milieuaspecten:</u> Effecten van bedrijven of overheden die duidelijk inbreuken plegen op sociale, ethische en milieureglementeringen worden niet gekocht.

K	<u>Sociale, ethische en milieuaspecten:</u> Zoals hoger beschreven worden de bedrijven geanalyseerd op hun economische prestaties, evenals op hun ecologische en sociale kenmerken. Het economisch criterium behelst onder meer de kwaliteit van de gevoerde bedrijfsstrategie, de mate waarin de regels van deugdelijk bestuur (corporate governance) worden nageleefd en de mate waarin het bedrijf toegevoegde waarde creëert. Het ecologisch criterium heeft als kernbegrippen 'ketenbeheer' en 'integraal milieubeleid'. Gekeken wordt naar de input (gebruik van grondstoffen, energieverbruik, ...), naar de verwerking (onder meer vrijkomende uitstoting en vast afval) en naar de mate waarin het eindproduct gerecycleerd en/of herbruikt wordt. Het sociaal criterium beschouwt het intern en extern maatschappelijk beleid van het bedrijf: onder meer arbeidsomstandigheden en opleiding, participatie van vrouwen en kansarmen, beloningsstructuur, ... Verder wordt aandacht geschonken aan de plaats die de onderneming in haar omgeving inneemt (meer specifiek wordt nagegaan in hoeverre de onderneming bijdraagt tot een duurzame, mens- en milieuvriendelijke ontwikkeling van het gastland). Tenslotte wordt rekening gehouden met de mate waarin de beschouwde ondernemingen betrokken zijn bij kernenergieprogramma's, wapenhandel en/of productie en dierenproeven. Het is een ICB verboden effecten te verwerven van een vennootschap wiens activiteiten het vervaardigen verwerken enz van anti-persoonsmijnen. De weerhouden bedrijven hebben een globale 'economische-ecologische-sociale score' die hoger is dan hun sectorgenoten. Samenwerking met Ethibel. Ethibel, met maatschappelijke zetel te 1030 Brussel, Vooruitgangstraat 333/7, is een onafhankelijk studie- en adviesbureau dat een collectief keurmerk ter beschikking stelt voor beleggingsformules die voldoen aan een aantal criteria, zoals die hoger beschreven staan. Ethibel voert een onderzoek naar de conformiteit van aandelen en obligaties met deze criteria. Ethibel houdt bij dit onderzoek rekening met zowel de huidige situatie binnen het bedrijf als met het veranderingspotentieel. Via deze opvolgingscontrole kan men zeker zijn van het 'ethisch gehalte' van het beleid van de onderneming. Athena World Equity (Sustainability Fund) is opgenomen in het keurmerkregister van Ethibel en mag bijgevolg het label dragen.
L	<u>Sociale, ethische en milieuaspecten:</u> De wet verbiedt aan een collectieve beleggingsinstelling de financiering van een onderneming naar Belgisch recht of naar buitenlands recht, met als activiteit de vervaardiging, het gebruik, het herstel, het te koop stellen, het verkopen, het uitdelen, invoeren of uitvoeren, het opslaan of vervoeren van antipersoonsmijnen en/of submunitie in de zin van de wet, en met het oog op de verspreiding ervan.
M	<u>Sociale, ethische en milieuaspecten:</u> De beleggingspolitiek van het compartiment is niet specifiek gebaseerd op sociale, ethische of milieucriteria. Niettemin zal het compartiment niet beleggen in effecten van een vennootschap waarvan de activiteit de vervaardiging, het gebruik of het bezit van antipersoonsmijnen inhoudt en/of cluster bommen.
N	<u>Sociale, ethische en milieuaspecten:</u> De selectie van de ICB's is niet specifiek gebaseerd op sociale, ethische of milieucriteria.
O	<u>Sociale, ethische en milieuaspecten:</u> De selectie van de waarden is gebaseerd op economisch-financiële analyses en op sociale, ethische en milieu-overwegingen, vanuit het principe dat deze aspecten onlosmakelijk verbonden zijn met de bedrijfscultuur en de langetermijnstrategie van de onderneming en dat het eveneens doorslaggevend succesfactoren zijn. De toepassing van deze principes rond maatschappelijk verantwoord ondernemen en duurzaamheid wordt in detail omschreven in het jaarverslag van de vennootschap. Het compartiment zal niet beleggen in effecten van een vennootschap waarvan de activiteit bestaat uit het vervaardigen, het gebruik of het bezit van antipersoonsmijnen en/of cluster bommen.
P	<u>Sociale, ethische en milieuaspecten:</u> Er wordt een controle uitgevoerd om er zich van te vergewissen dat de effecten waarin het compartiment belegt, niet worden uitgegeven door een vennootschap waarvan de activiteit bestaat uit de fabricatie, gebruik of aanhouden van anti-persoonsmijnen.
Q	<u>Sociale, ethische en milieuaspecten:</u> Het beleggingsbeleid van het compartiment is niet specifiek gericht op sociale, ethische of milieuaspecten. Er wordt enkel belegd in effecten die niet door een vennootschap, waarvan de activiteit bestaat uit het vervaardigen, het gebruik of the bezit van antipersoonsmijnen, worden uitgegeven.
R	<u>Sociale, ethische en milieuaspecten:</u> Het compartiment houdt hiermee, buiten het ter zake wettelijk bepaalde, geen rekening.
S	Voor alle fondsen zonder vervalddag staat volgende clause standaard in het prospectus. <u>Sociale, ethische en milieuaspecten:</u>

	Alle producenten van controversiële wapens, waarvan de voorbije vijf decennia bij internationale consensus is vastgesteld dat het gebruik ervan onevenredig veel menselijk leed veroorzaakt aan de burgerbevolking, zijn uitgesloten van opname. Het betreft de producenten van antipersoonsmijnen, clusterbommen en -munitie en wapens met verarmd uranium. Op deze wijze streeft het compartiment ernaar niet alleen een louter financiële realiteit weer te geven, maar ook een sociale realiteit van de sector of regio.
T	Voor de fondsen met vervalddag staat volgende clause standaard in het prospectus. Sociale, ethische en milieuaspecten: Voor de beleggingen beschreven in 'Kenmerken van de obligaties en schuldinstrumenten' zijn alle producenten van controversiële wapens, waarvan de voorbije vijf decennia bij internationale consensus is vastgesteld dat het gebruik ervan onevenredig veel menselijk leed veroorzaakt aan de burgerbevolking, uitgesloten van opname. Het betreft de producenten van antipersoonsmijnen, clusterbommen en -munitie en wapens met verarmd uranium.
U	Extra vermelding bij de meeste duurzame fondsen in het vereenvoudigd prospectus KBC. Het compartiment streeft twee beleggingsdoelstellingen na: enerzijds het behoud van 100% van de initiële inschrijvingswaarde op de Vervalddag en anderzijds een mogelijke meerwaarde afhankelijk van de evolutie van een korf van 30 aandelen met een Duurzaam en Maatschappelijk Verantwoord (*) karakter. Meer in het bijzonder zullen aandelen van bedrijven geselecteerd worden die vooraf een grondige duurzaamheidsanalyse hebben ondergaan door een gespecialiseerd team van KBC Asset Management, bijgestaan door de Externe Adviesraad Duurzaamheidsanalyse. (*) Duurzaam en Maatschappelijk Verantwoord karakter: De aandelen van de bedrijven in de korf voldoen bij de start van het compartiment aan de vereisten inzake maatschappelijk verantwoord ondernemen. Deze vereisten worden bepaald door een gespecialiseerd team van KBC Asset Management in samenspraak met de Externe Adviesraad Duurzaamheidsanalyse. Alle emissies van bedrijven volgen de bedrijfscreening. Indien tijdens de looptijd van het compartiment een aandeel uit de korf niet meer aan de vereisten inzake maatschappelijk verantwoord ondernemen zou voldoen, beschikt de beheerder over de mogelijkheid om in overleg met de swaptegenpartij dit aandeel te vervangen door een aandeel dat wel aan de vereisten voldoet. Bedrijfscreening: Het gespecialiseerde team van KBC Asset Management evalueert de bedrijven op maatschappelijk verantwoord ondernemen op basis van onder meer volgende criteria: - Economisch beleid en maatschappelijke rol - Bedrijfsethiek en deugdelijk bestuur - Milieu - Intern sociaal beleid - Mensenrechten - Maatschappelijk betwiste praktijken en technologieën Wijziging van criteria: Elk criterium is onderverdeeld in een aantal meetbare indicatoren. De criteria en indicatoren worden voortdurend op hun relevantie getoetst en kunnen na goedkeuring door de Externe Adviesraad Duurzaamheidsanalyse worden aangepast aan maatschappelijke evoluties. Kwaliteits- en onafhankelijkheidsgarantie: De onafhankelijke werking van de Externe Adviesraad Duurzaamheidsanalyse verzekert een objectieve beoordeling van de bedrijfs- en landenprofielen en garandeert bijgevolg de geloofwaardigheid van de duurzaamheidsanalyse. De Externe Adviesraad Duurzaamheidsanalyse bewaakt immers de kwaliteit van de methodologie en het onderzoek van het KBC-researchteam. De methodologie van het duurzaamheidsonderzoek kan gewijzigd worden door de Externe Adviesraad.
V	Voorbeeld extra vermelding KBC Eco Fund Alternative Energy Het totale vermogen van het compartiment is op elk ogenblik voor minstens 75% belegd in aandelen van bedrijven die op duurzame wijze actief zijn in de sector van de alternatieve energie. Deze bedrijven moeten een substantieel deel van hun omzet realiseren in deze sector. De bedrijven moeten voldoen aan een aantal minimumvoorwaarden inzake milieu, mensenrechten, wapenhandel en -productie en kernenergie. De minimumvoorwaarden worden bepaald door KBC Asset Management in samenwerking met het onafhankelijke milieuadviescomité. De methodologie van de duurzaamheidsanalyse kan ook door hen gewijzigd worden op basis van nieuwe tendensen in de maatschappij. De screening van de aandelen gebeurt door de afdeling duurzaam beleggen van KBC Asset Management en het milieuadviescomité.
W	Voorbeeld extra vermelding KBC Equimax Eco Water. De gebruikte beleggingsinstrumenten garanderen het Duurzaam en Maatschappelijk Verantwoord karakter van de beleggingen. De vereisten worden bepaald door een gespecialiseerd team van KBC Asset Management in samenspraak met de Externe Adviesraad Duurzaamheidsanalyse. Deze Externe Adviesraad Duurzaamheidsanalyse bewaakt de kwaliteit van de methodologie en het onderzoek van het KBC-researchteam. De methodologie van het duur-

	zaamheidsonderzoek kan gewijzigd worden door de Externe Adviesraad. Bepaalde strategie: Het compartiment streeft twee beleggingsdoelstellingen na: enerzijds het behoud van 100% van de initiële inschrijvingswaarde op de Vervaldag en anderzijds een mogelijke meerwaarde afhankelijk van de evolutie van een korf van 16 aandelen van bedrijven die op een duurzame wijze actief zijn in de watersector. De analyse wordt verricht door het gespecialiseerd team inzake Duurzaam en Maatschappelijk Verantwoord beleggen van KBC Asset Management bijgestaan door een externe adviesraad. (...) Selectiecriteria om tot de korf te behoren: Een aandeel/emittent kan slechts deel uitmaken van de korf indien (i) het aandeel genoteerd is op een beurs, (ii) het aandeel deel uitmaakt van een belangrijke aandelenindex, (iii) bedrijf is op duurzame wijze actief in de watersector en (iv) de Raad van Bestuur van de bevek de opname van het aandeel in de korf heeft goedgekeurd (de 'Selectiecriteria').
Y	De vennootschap past de "Defence Policy" van de ING-Groep toe en belegt niet in ondernemingen rechtstreeks verbonden met controversiële wapens (antipersoonsmijnen, clusterbommen, wapens met verarmd uranium, biologische, chemische of nucleaire wapens...)
Z	Geen vermelding en/of de niet-gepasporteerde compartimenten hebben geen vermelding

Vermeldingen jaarverslag

0	Geen vermelding.
1	<u>Sociale, ethische en milieuaspecten:</u> Het beleggingsbeleid gebeurt in overeenstemming met de bepalingen van de wet van 20 juli 2004 betreffende antipersoonsmijnen. De beleggingsbeslissingen steunen op een kwantitatief model waarin er geen variabelen/parameters zijn opgenomen die sociale, ethische of milieuaspecten capteren.
2	Buiten het ter zake wettelijke bepaalde, houdt het compartiment geen rekening voor wat betreft sociale, ethische en milieuaspecten.
3	Het compartiment 'Athena World Equity (Sustainability Fund)', afgekort 'Athena World Equity' heeft tot doel uitsluitend te beleggen, wereldwijd, in beursgenoteerde aandelen van bedrijven die als "ethisch" kunnen bestempeld worden. Dit zijn bedrijven die geanalyseerd werden op hun economische prestaties, evenals op hun ecologische en sociale kenmerken. De basisidee bij deze analyse is dat deze drie elementen (economisch, ecologisch en sociaal element) nauw en onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn (bijvoorbeeld economisch succes ten koste van het milieu zal op lange termijn niet houdbaar zijn). Samenwerking met Ethibel. Ethibel, met maatschappelijke zetel te 1030 Brussel, Vooruitgangstraat 333/7, is een onafhankelijk studie- en adviesbureau dat een collectief keurmerk ter beschikking stelt voor beleggingsformules die voldoen aan een aantal criteria, zoals die hoger beschreven staan. Ethibel voert een onderzoek naar de conformiteit van aandelen en obligaties met deze criteria. Ethibel houdt bij dit onderzoek rekening met zowel de huidige situatie binnen het bedrijf als met het veranderingspotentieel. Via deze opvolgingscontrole kan men zeker zijn van het „ethisch gehalte“ van het beleid van de onderneming. Athena World Equity (Sustainability Fund) is opgenomen in het keurmerkregister van Ethibel en mag bijgevolg het label dragen.
4	<u>Sociale, ethische en milieuaspecten:</u> Overeenkomstig met de wet zal de bevek geen onderneming naar Belgisch recht of naar buitenlands recht financieren die de volgende activiteit uitoefent: de vervaardiging, het gebruik, het herstel, het te koop stellen, het verkopen, het uitdelen, invoeren of uitvoeren, het opslaan of vervoeren van antipersoonsmijnen en/of submunitie, en met het oog op de verspreiding ervan.
5	<u>Sociale, ethische en milieuaspecten:</u> De wet verbiedt aan een collectieve beleggingsinstelling effecten te verwerven van een vennootschap naar Belgisch of buitenlands recht waarvan de activiteit bestaat uit het vervaardigen, het gebruik of het bezit van antipersoonsmijnen in de zin van de wet van 3 januari 1933 op de vervaardiging van, de handel in en het dragen van wapens en op de handel in munitie.
6	Het Comité is als volgt samengesteld: een Beleggingsdirecteur, een Directeur voor de structurering van de fondsen, een Internationale compliancedirecteur, een Directeur voor SRI (sociaal verantwoord beleggen), een Directeur voor het onderzoek over duurzame ont-

	wikkeling, een Internationale directeur voor aandelen en een senior fondsbeheerder benoemd door het Comité voor stemming bij volmacht.
7	In het kader van hun interne duurzaamheidsanalyse gebruiken deze analisten tal van externe informatiebronnen. Zo schakelen zij onder meer externe ratingagentschappen in: Vigeo Group, Innovest Strategic Value Advisers, Governance Metrics International (GMI) en Ethix SRI Advisors voor onderzoek met betrekking tot ondernemingen, en Vigeo-groep voor onderzoek in verband met uitgaven van overheidsobligaties. Bij de duurzaamheidsanalyse worden ook nog andere informatiebronnen gebruikt, zoals media, ngo's, beroepsverenigingen, academische deskundigen, enz. <u>Criteria van duurzaam beleggen</u> Het beginsel of de beoordelingsnorm waarmee wordt bepaald waarin het fonds al dan niet kan beleggen vanuit milieu-, maatschappelijk of ethisch oogpunt. <u>Verbintenis</u> Een dialoog met ondernemingen op lange termijn, waarvan het de bedoeling is om hun gedrag in verband met hun sociale, ethische en milieupraktijken te beïnvloeden. De selectie van de waarden is gebaseerd op economisch-financiële analyses en op sociale, ethische en milieuoverwegingen.
8	De wet verbiedt aan een collectieve beleggingsinstelling effecten te verwerven van een vennootschap naar Belgisch of buitenlands recht waarvan de activiteit bestaat uit het vervaardigen, het gebruik of het bezit van antipersoonsmijnen in de zin van de wet van 3 januari 1933 op de vervaardiging van, de handel in en het dragen van wapens en op de handel in munitie. Buiten dit wettelijk verbod wordt er bij het beheer en bij de uitoefening van de rechten die aan de effecten in portefeuille zijn verbonden geen rekening gehouden met sociale, ethische en leefmilieuaspecten.
9	<u>Sociale, ethische en milieuaspecten:</u> Effecten van bedrijven of overheden die duidelijk inbreuken plegen op sociale, ethische en milieuwetgevingen worden niet gekocht.
10	<u>Sociale, ethische en milieuaspecten:</u> Alle producenten van controversiële wapens, waarvan de voorbije vijf decennia bij internationale consensus is vastgesteld dat het gebruik ervan onevenredig veel menselijk leed veroorzaakt aan de burgerbevolking, zijn uitgesloten van opname. Het betreft de producenten van antipersoonsmijnen, clusterbommen en -munitie en wapens met verarmd uranium. Op deze wijze streeft het compartiment ernaar niet alleen een louter financiële realiteit weer te geven, maar ook een sociale realiteit van de sector of regio. <u>Uitoefenen van stemrechten:</u> De beheersvennootschap hanteert de volgende criteria bij het bepalen van haar houding m.b.t. de agendapunten die ter stemming worden voorgelegd : (...) Er moet aan de minimumnormen inzake duurzaam en maatschappelijk ondernemen voldaan worden.
11	Dit universum wordt samengesteld op basis van een onderzoeksproces en -methodologie dat is gevalideerd door een onafhankelijk internationaal comité van experts (het Sustainable and Responsible Investment (SRI) Advisory Committee). Dit universum omvat ondernemingen die zowel aan specifieke criteria beantwoorden inzake milieubeleid, maatschappelijk verantwoord ondernemen en Corporate Governance als ondernemingen waarvan de producten en de diensten bijdragen tot het oplossen van problemen in verband met het milieu of de duurzame ontwikkeling.
12	<u>Sociale, ethische en milieuaspecten:</u> Voor de beleggingen beschreven in 'Kenmerken van de obligaties en schuldinstrumenten' zijn alle producenten van controversiële wapens, waarvan de voorbije vijf decennia bij internationale consensus is vastgesteld dat het gebruik ervan onevenredig veel menselijk leed veroorzaakt aan de burgerbevolking, uitgesloten van opname. Het betreft de producenten van antipersoonsmijnen, clusterbommen en -munitie en wapens met verarmd uranium.
13	Extra vermelding KBC Eco Fund Water (duurzaam fonds): Het totale vermogen van het compartiment is op elk ogenblik voor minstens 75% belegd in aandelen van bedrijven die op duurzame wijze actief zijn in de watersector. Deze bedrijven moeten een substantieel deel van hun omzet realiseren in deze sector. De bedrijven moeten voldoen aan een aantal minimumvoorwaarden inzake milieu, mensenrechten, wapenhandel en -productie en kernenergie. De minimumvoorwaarden worden bepaald door KBC Asset Management in samenwerking met het onafhankelijke milieuvadviscomité. De methodologie van de duurzaamheidsanalyse kan ook door hen gewijzigd worden op basis van nieuwe tendensen in de maatschappij. De screening van de aandelen gebeurt door de afdeling duurzaam beleggen van KBC Asset Management en het milieuvadviscomité. <u>Uitoefenen van stemrechten:</u> er moet aan de minimumnormen inzake duurzaam en maat-

	schappelijk ondernemen voldaan worden.
14	Extra vermelding KBC Equimax Eco Water en KBC Equisafe World Sustainables (duurzaam fonds): Categorieën van toegelaten activa (...) De gebruikte beleggingsinstrumenten garanderen het Duurzaam en Maatschappelijk Verantwoord karakter van de beleggingen. De vereisten worden bepaald door een gespecialiseerd team van KBC Asset Management in samenspraak met de Externe Adviesraad Duurzaamheidsanalyse. Deze Externe Adviesraad Duurzaamheidsanalyse bewaakt de kwaliteit van de methodologie en het onderzoek van het KBC-researchteam. De methodologie van het duurzaamheidsonderzoek kan gewijzigd worden door de Externe Adviesraad. Bepaalde strategie: Het compartiment streeft twee beleggingsdoelstellingen na: enerzijds het behoud van 100% van de initiële inschrijvingswaarde op de Vervaldag en anderzijds een mogelijke meerwaarde afhankelijk van de evolutie van een korf van 16 aandelen van bedrijven die op een duurzame wijze actief zijn in de watersector. De analyse wordt verricht door het gespecialiseerd team inzake Duurzaam en Maatschappelijk Verantwoord beleggen van KBC Asset Management bijgestaan door een externe adviesraad. Selectiecriteria om tot de korf te behoren: Een aandeel/emittent kan slechts deel uitmaken van de korf indien (i) het aandeel genoteerd is op een beurs, (ii) het aandeel deel uitmaakt van een belangrijke aandelenindex, (iii) bedrijf is op duurzame wijze actief in de watersector en (iv) de Raad van Bestuur van de bevek de opname van het aandeel in de korf heeft goedgekeurd (de 'Selectiecriteria').
15	De vennootschap past de "Defence Policy" van de ING-Groep toe en belegt niet in ondernemingen rechtstreeks verbonden met controversiële wapens (antipersoonsmijnen, clusterbommen, wapens met verarmd uranium, biologische, chemische of nucleaire wapens...)

Bespreking

Vermeldingen in het prospectus

Volgende categorieën antwoorden kunnen onderscheiden worden, op de vraag [of er een SEE clause voorhanden is](#).

1. Geen vermelding. *Dit antwoord is niet conform de wettelijke vereisten.*
2. De wet en niets dan de wet, zonder vermelding van specifieke artikelen. "Het compartiment houdt er, buiten het ter zake wettelijk bepaalde, geen rekening mee". *Dit antwoord is wel conform de wettelijke vereisten.*
3. De wet en niets dan de wet ... op het investeringsverbod op clustermunitie. *Het antwoord verwijst naar de Wet van 20/03/2007 op (het verbod op) "financiering van de productie, gebruik en bezit van antipersoonsmijnen en submunitie". Ofwel wordt verwezen naar die wet, ofwel wordt de inhoud van die wet als clause opgenomen ofwel beide. Dit antwoord is conform de wettelijke vereiste, want het is tenminste een antwoord op de vraag. Het is meteen ook het enige onderscheidende antwoord tussen 'traditionele compartimenten' en MVI compartimenten. Op een uitzondering na worden geen extra sociale, ethische of leefmilieucriteria aangehaald bij traditionele compartimenten. Veel compartimenten wensen zich op deze manier te profileren. Binnen de MVI sector zijn veel spelers de mening toegedaan dat deze clause - als MVI-predicaat en dus los van de vorige beschouwing - onvoldoende is. MVI heeft de wet als vertrekpunt en spreekt vervolgens extralegale SEE criteria aan voor de investeringspolitiek. Een anekdote in dit verband is het rapport European SRI Study 2008 | BELGIUM van Eurosif dat België een MVI-marktaandeel van 48% toedichtte, als gevolg van het tijdelijk ontbreken van een omzetting in een Koninklijk Besluit.*
4. De wet en iets meer dan de wet ... een uitbreiding op het clustermunitieverbod. *Een voorbeeld is KBC dat op vrijwillige basis, de hoger genoemde wet uitbreidt tot chemische en biologische wapens, niet alleen voor MVI fondsen, maar als algemene lijn voor alle fondsen. Ook dit kan gerapporteerd worden als beheer volgens een SEE*

clause, een voorbeeld van een vrijwillige uitbreiding van beleggingscriteria voor het beheer van de middelen. ING gaat nog een stapje verder in haar 'Defence Policy'.

5. Een beleggingspolitiek op het vlak van MVI. *De lijst geeft voldoende duidelijke voorbeelden zonder exhaustief te zijn. Meestal worden zowel criteria als interne of externe procedures op het vlak van onderzoek, selectie en toezicht gegeven. Dit voldoet uiteraard voluit aan de transparantieverplichting.*
6. Een thematische beleggingspolitiek. *In de mate dat bepaalde SEE criteria gedetailleerd worden, voldoet dit volledig aan de richtlijn.*
7. Actief aandeelhouderschap. *In de mate dat het aanwenden van volmachten en proxy voting ook slaat op SEE vereisten, wordt dit ook beschouwd als conformiteit met de transparantieverplichting. Een (extra) voorbeeld uit een beheerverslag om dit te illustreren: "Fortis Investments is van oordeel dat sociaal en ecologisch bevredigende resultaten het mogelijk maken de belangen van de aandeelhouders op langere termijn veilig te stellen. De bedrijven moeten dan ook kunnen aantonen dat ze daarvoor de gepaste structuren hebben ingevoerd. Daarbij moeten ze de beleggers complete informatie bieden over hun praktijken en resultaten op hetsociale en het ecologische vlak".*

HOOFDSTUK 6

Commissie voor Bank- en Financiewezen

De CBFA is sinds 2004 als enige Belgische autoriteit belast met het toezicht op de meeste financiële instellingen en de financiële diensten die aan het publiek worden aangeboden. De CBFA werd opgericht om te waken over de bescherming van de spaarders en de verzekerden, om het vertrouwen van het publiek in de financiële producten en diensten zo veel mogelijk veilig te stellen en om de goede werking van de markten voor financiële instrumenten te garanderen. Om die doelstellingen te verwezenlijken, werd aan de CBFA bij wet een brede waaier aan opdrachten toevertrouwd.

Toezicht

Daarbij kunnen drie soorten van toezicht worden onderscheiden: het **prudentieel toezicht** op de financiële instellingen, het **toezicht op de informatieverstrekking en op de werking van de financiële markten** en het **toezicht op het statuut van andere beroepsbeoefenaars** binnen de financiële sector (makelaars, agenten en subagenten). Bovendien heeft de CBFA specifieke opdrachten met als doel de bescherming van de consumenten van financiële diensten.

Via het prudentieel toezicht wordt erover gewaakt dat de instellingen onder toezicht, die met het geld van het publiek werken, hun verbintenissen ten aanzien van hun cliënten steeds kunnen nakomen. Verder moet het prudentieel toezicht bijdragen tot de stabiliteit van de financiële markten waarop de instellingen onder toezicht actief zijn.

De CBFA oefent prudentieel toezicht uit op de banken en de andere kredietinstellingen, de verzekeringsondernemingen, de beursvennootschappen en de andere beleggingsondernemingen, de **beheervennootschappen van ICB's** en de **instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening**.

Om hun activiteiten te mogen verrichten, moeten de financiële instellingen naar Belgisch recht een vergunning verkrijgen van de CBFA, terwijl de instellingen die ressorteren onder het recht van een andere lidstaat van de Europese Economische Ruimte, een vergunning moeten verkrijgen van de bevoegde autoriteit van hun lidstaat van herkomst. Hoewel de concrete invulling van het toezicht niet voor alle categorieën van financiële instellingen identiek is, zijn de krachtlijnen van het prudentieel toezicht in essentie dezelfde.

De CBFA gaat na of de financiële instellingen de vereiste kwaliteiten bezitten om een gezond en voorzichtig beleid te waarborgen en of de organisatie en de werking van die instellingen passend zijn voor de uitvoering van hun activiteiten. Daarbij wordt bijzondere aandacht besteed aan de kwaliteit van het risicobeheer door de instellingen zelf.

Toezicht op de instellingen voor collectieve belegging

Het toezicht van de CBFA op de instellingen voor collectieve belegging die hun rechten van deelneming aan het publiek aanbieden, is tweeledig.

Eerst en vooral controleert de CBFA de kwaliteit van de informatie die aan het publiek wordt verstrekt in het prospectus, het vereenvoudigd prospectus, de reclameteksten en de jaar- en halfjaarlijkse verslagen. Deze informatie moet ter controle aan de CBFA worden voorgelegd vóór ze wordt gepubliceerd. Vervolgens (maar in deze context minder belangrijk) controleert de CBFA de organisatie en de werking van de ICB.

Voor de **prospectussen** heeft het CBFA echter een a priori controlebevoegdheid. Publicatie is enkel toegestaan na goedkeuring. Voor de **periodieke verslagen** heeft het CBFA daarentegen een a posteriori controlebevoegdheid. Slechts als het CBFA het nodig vindt, kunnen reeds gepubliceerde jaarverslagen door haar bekeken.

De beschikbaarheid van de periodieke verslagen

Jaarverslagen dienen openbaar gemaakt te worden. Dit wil zeggen dat ze verplicht beschikbaar moeten zijn voor iedereen bij de financiële dienst van de bijhorende ICB. De contactgegevens worden aangegeven in het prospectus. Soms zijn ze ook ter beschikking op internet, maar dat is geen verplichting. Die financiële diensten staan in voor de uitkeringen aan de aandeelhouders en voor het ter beschikking stellen van informatie. Eigenlijk zou het jaarverslag bij de prospectus moeten zitten, want dat is niet enkel belangrijk voor wie ingeschreven is, maar ook voor wie zich wil inschrijven. Problemen hieromtrent zouden moeten aangemeld worden bij de CBFA.

Toepassingsgebied van de SEE clausule bij ICB's

De verplichte publicatie van de SEE clausule geldt voor de ICB's van Belgisch recht. Bij ingang van de wet in 2005 gold de algemene regel dat de prospectussen moeten worden aangepast. Dit moest dus zichtbaar zijn vanaf 2006. Hier is een uitzondering op. Prospectussen van compartimenten met een vaste looptijd waarvan de inschrijvingen zijn stopgezet, moeten niet worden aangepast. Over de aanpassing van prospectussen en welke prospectussen al dan niet aangepast moesten worden is een circulaire verschenen⁸:

Buitenlandse ICB's die 'gepasporteerd' zijn (die voldoen aan de Europese richtlijn) zijn niet onderworpen aan controles door het CBFA (prospectus, noch jaarverslag). Niet-gepasporteerde buitenlandse ICB's, zijn wel onderworpen aan onze regelgeving, voor de prospectussen, maar ook de boekhouding en verslaggeving moeten in lijn zijn met de lokale regelgeving.

Afhankelijk van de opbouw van het prospectus van een ICB, zal de SEE clausule naast het prospectus ook terug te vinden zijn in het vereenvoudigd prospectus. Maar hoe dan ook moet ze vermeld worden en de CBFA houdt hier strikt toezicht op. Dit is een formele, maar geen inhoudelijke controle. De pure vermelding of er ja dan neen sociale, ethische of ecologische randvoorwaarden meespelen in het beleggingsbeleid is de enige formele vraag. Er dient geen SEE clausule in voege te zijn en als er wel een is, is de inhoud daarvan voor de CBFA van geen voorwerp van controle.

Voor periodieke verslagen wordt, mede door de niet-systematische a posteriori toezicht, geen systematisch controle uitgevoerd op de SEE aspecten.

De CBFA heeft ook nooit een systematische overzichtsstudie gemaakt over de toepassing of de inhoud van de SEE clausule bij ICB's. Dat behoort niet tot haar taken.

De SEE clausule en de controlebevoegdheid op pensioeninstellingen

De controlebevoegdheid van de CBFA op pensioeninstellingen is zowel van prudentiële aard (naleving van de controlewetgeving) als van sociale aard (naleving van de Wet Vandenbroucke). Het heeft betrekking op alle pensioeninstellingen, zowel op de verzekeringsondernemingen en -instellingen als op de voorzorgsinstellingen (pensioenfondsen).

De controle binnen het kader van de WAP en WAPZ is uitgebreider: er wordt naast de pensioeninstellingen op zich ook gekeken naar de relatie werkgever/werknemer. De controles van de pensioeninstellingen zijn goed georganiseerd en gestructureerd, omdat zij goedkeuring moeten hebben voordat zij activiteiten kunnen ontplooiën. Dit wordt jaarlijks opgevolgd en bij de grote pensioeninstellingen trimestrieel of nog frequenter.

Het sociaal en arbeidsrechtelijk toezicht daarentegen is veel minder gestructureerd. Het is gebaseerd op zowel rechtstreekse als onrechtstreekse informatie, op klachten, e.d. Op lange termijn zal er een databank beschikbaar zijn, waardoor het toezicht gestructureerd kan verlopen (SIGeDIS⁹). In deze databank komen gegevens zoals voor wie wordt er een aanvullend pensioen opgebouwd, door welke werkgever, binnen welke pensioenin-

⁸ www.cbfa.be/nl/cs/icb/circ/icb_circ.asp

⁹ www.sigedis.be

stelling. SIGeDIS zal in de toekomst betrouwbare cijfers genereren over de tweede peeler, zonder het risico van dubbeltellingen.

De CBFA heeft nog minder zicht op de SEE clause bij de pensioeninstellingen dan bij ICB's. Dat komt ondermeer omdat ze geen controlebevoegdheid heeft op de jaarverslagen van de pensioeninstellingen. Die periodieke verslagen komen zelfs niet terecht bij de CBFA. CBFA bekijkt wel prospectussen en jaarverslagen van ICB's en soms kan het voorkomen dat een pensioenfonds exclusief in één ICB belegt, die enkel werkt voor dit pensioenfonds. Toch blijven dit twee aparte juridische identiteiten en verantwoordelijkheden.

De SEE clause in de tweejaarlijks verslagen betreffende de sectorale pensioenstelsels

Om de evolutie van de sectorale pensioenplannen te kunnen volgen, is de CBFA gelast om, elke twee jaar en per sectorstelsel, een rapport opstellen. Eén rapport verstrekt informatie over de pensioenstelsels voor sectoren, een ander voor de zelfstandigen in het kader van de WAP. Het gaat hier dus weerom niet over een controle-instrument, maar het gaat om een informatieverplichting.

De tweede rapporten van zowel het "Tweejaarlijks verslag betreffende de sectorale pensioenstelsels" als "Tweejaarlijks verslag betreffende het vrij aanvullend pensioen voor zelfstandigen" werden gepubliceerd in juli 2009 en bevatten een schat aan informatie over de periode 2006-2007 en wat tendensen voor 2008. De elementen die worden onderzocht betreffen vanzelfsprekend de aard en kenmerken van de betrokken pensioenstelsels en hun beheer en financiering. Er wordt ook aandacht besteed aan achterliggende elementen zoals de karakteristieken van de betrokken sectoren en van de werknemers en aangeslotenen. Hoofdstuk 8 gaat dieper in op het beheer van de sectorale pensioenstelsels. De omvang van de reserves, de beleggingsstrategie, de gerealiseerde en de aan de aangeslotenen toegekende rendementen en de kostenstructuur komen aan bod.

Aan het rapport gaat telkens een enquête vooraf. Die wordt tweejaarlijks georganiseerd bij de IBP's en bij de verzekeringsondernemingen die actief zijn bij sectorale pensioenstelsels en jaarlijks bij degene die actief zijn voor de zelfstandigen.

Voor het eerst werd in de vragenlijsten ook gepeild naar de sociale, ecologische en milieuaspecten bij de beleggingen, althans enkel voor de sectorstelsels voor de periode 2006-2007.

Het is belangrijk te benadrukken dat de WAP wel onderworpen is aan de transparantieverplichting rond SEE clause, de WAPZ niet. Toch heeft de nieuwste vragenlijst van de CBFA over 2008, een vraag rond de sociale, ethische en leefmilieuaspecten van de beleggingen toegevoegd voor de WAPZ.

Vragenlijsten tweejaarlijks verslag betreffende de sectorale pensioenstelsels - gegevens 2006-2007.

Titel III. Pensioenluik

(1) IBP's

4.	Spreiding van de beleggingen op 31/12/2007	in %
4.12.	Wordt er rekening gehouden met sociale, ethische en leefmilieuaspecten (beschrijf)?	
	(...)	
4.13.	Welk percentage van de hierboven vermelde beleggingen kan worden beschouwd als sociaal, ethisch of milieubewust?	

(2) Verzekeringsondernemingen

9.	Spreiding van de beleggingen op 31/12/2007	in %
9.12.	Wordt er rekening gehouden met sociale, ethische en leefmilieuaspecten (beschrijf)?	
	(...)	
9.13.	Welk percentage van de hierboven vermelde beleggingen kan worden beschouwd als sociaal, ethisch of milieubewust?	

Vragenlijst tweejaarlijkse verslag in het kader van de WAPZ - gegevens 2008.

Titel II. Pensioenluik

6.	Sociale, ethische en leefmilieuaspecten van de beleggingen	ja
6.1	Aankruisen indien met deze aspecten rekening wordt gehouden	☐

Titel III. Solidariteitsluik

8.	Sociale, ethische en leefmilieuaspecten van de beleggingen	ja
8.1	Aankruisen indien met deze aspecten rekening wordt gehouden	☐

Aanvullend verslagje van de CBFA bij het tweejaarlijkse verslag over de sectorale pensioenstelsels

In het kader van de bevraging van de sectorale pensioenstelsels met het oog op de redactie van de tweejaarlijkse verslagen over de sectorale pensioenstelsels, werd beperkt gepeild naar de sociale, ethische, en leefmilieuaspecten van de beleggingen. Het betreft de vragen 4.12 en 4.13 (9.12 en 9.13 in geval van een verzekeringsonderneming).

- 4.12 [Wordt er rekening gehouden met sociale, ethische en leefmilieuaspecten \(beschrijf\)?](#)
- 4.13 [Welk % van deze beleggingen kan worden beschouwd als sociaal, ethisch of milieubewust?](#)

De respons op deze vragen was onvolledig. Op vraag 4.12 wordt nog door de meerderheid van de stelsels geantwoord. Vraag 4.13 wordt meestal niet beantwoord.

De strekking en de uitgebreidheid van de antwoorden was daarnaast erg uiteenlopend, wat het trekken van zinvolle conclusies sterk bemoeilijkt. Vandaar dat de resultaten ook niet in het officiële verslag werden opgenomen.

In navolging van het overleg dat Forum ETHIBEL had met de CBFA in het kader van de POD DO-opdracht, stuurde de CBFA niettemin een aantal algemene bevindingen op basis van de antwoorden op de vragen inzake de SEE clause bij sectorpensioenfondsen.

(1) Instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening (IBP)

Voor 8 sectorale pensioenstelsels werd in 2007 beroep gedaan op een IBP. In één van die gevallen betreft het een gesloten fonds dat uitsluitend rechten uit het verleden beheert.

De IBP's beheren:

- De pensioenrechten van 64% van de actieve aangeslotenen bij een sectoraal pensioenstelsel.
- 68% van het totale beheerde vermogen in het kader van een sectoraal pensioenstelsel.

Volgende kwalitatieve gegevens komen uit de bevraging:

- 3 IBP's geven geen antwoord op de vragen inzake ethisch beleggen.
- 3 IBP's geven aan geen rekening te houden met sociale, ethische en leefmilieuaspecten, althans niet gedurende de onderzochte periode.
- 2 (verbonden) IBP's formuleren een algemene intentieverklaring: "Nous restons bien vigilants à la proposition qui nous est faite en la matière et si nous pouvions trouver un ou des investissements de ce type offrant un profil de risque/rendement équivalent aux autres investissements plus traditionnels, nous leur accorderions la priorité".

(2) Verzekeringsondernemingen

Voor 20 sectorale pensioenstelsels werd in 2007 een beroep gedaan op een verzekeringsonderneming. In 3 van die gevallen vervult de verzekeringsonderneming slechts een aanvullende rol (b.v. enkel de overlijdensdekking) en wordt het grootste deel van het beheer waargenomen door een IBP.

De verzekeringsondernemingen beheren:

- De pensioenrechten van 36% van de actieve aangeslotenen bij een sectoraal pensioenstelsel.
- 32% van het totale beheerde vermogen in het kader van een sectoraal pensioenstelsel

Volgende kwalitatieve gegevens komen uit de bevraging:

- Voor 6 verzekerde stelsels (of delen daarvan) wordt geen antwoord gegeven op de vragen inzake ethisch beleggen.
- Voor 14 stelsel is er wel respons.
- In 1 geval wordt melding gemaakt van afspraken tussen de inrichter (de sector) en de verzekeringsonderneming om de reserves te beleggen in ethische waarden (zonder evenwel nader toe te lichten wat daaronder verstaan wordt). In de meeste andere gevallen wordt verwezen naar de algemene beleggingspolitiek van de verzekeringsonderneming of haar vermogensbeheerders, zonder een verwijzing naar een eventuele inbreng van de inrichter hierin.
- In 1 geval werd geopteerd om de reserve uitsluitend te beleggen in Europese staatsobligaties.
- 1 verzekeringsonderneming, die 3 stelsels beheert, verwijst naar een investeringscode die zij zichzelf oplegt en die is gebaseerd op enerzijds een aantal algemene richtsnoeren (respect voor de ILO basisnormen, promoten van sociale economie...) en anderzijds het verbod om te investeren in een aantal wapen-industrieën.
- 1 verzekeringsonderneming, die 2 stelsels beheert, vermeldt dat zij een sociaal verantwoord beleggingsbeleid voert, dat aan de vereisten inzake duurzame ontwikkeling voldoet en dat naast de gebruikelijke aspecten van economische en financiële aard, eveneens wordt rekening gehouden met sociale, ethische en milieuaspecten. Nadere toelichting wordt daarbij niet gegeven.
- 1 andere maatschappij beantwoordt de vraag of rekening wordt gehouden met ethische aspecten zonder verdere toelichting met JA, en geeft aan dat minstens 70% van de portefeuille als ethisch kan worden beschouwd.
- 1 verzekeringsonderneming, die 1 stelsel beheert, onderstreept eveneens in algemene termen haar gehechtheid aan het ethisch gehalte van de portefeuille. Daarbij wordt specifiek vermeld dat in het kader van vastgoedcontracten clausules in verband met het leefmilieu worden ingelast. Ook deze maatschappij geeft aan dat 70% van de portefeuille als ethisch kan worden bestempeld.
- 1 verzekeringsonderneming, die 4 stelsels beheert, verwijst naar het investeringsbeleid van haar 2 vermogensbeheerders. De eerste vermogensbeheerder geeft daarbij aan dat sociale, ethische en leefmilieu aspecten een onderschikte rol spelen. Wel wordt nagegaan in welke mate de waarden in de portefeuille deel uitmaken van ethische indexen. Dit zou het geval zijn voor 77% van de

aandelenportefeuille en 91% van de obligatieportefeuille. De tweede vermogensbeheerder hanteert het respect voor de ILO-basisnormen als richtsnoer.

- 1 verzekeringsonderneming ten slotte verwijst naar een conventie met Ethibel en Vigeo om niet te investeren in aandelen van bedrijven die anti-personenmijnen produceren.

Opbouw van reserves, vermeld in de sociale ruimte van de WAP

De opgebouwde reserves dienen als buffers om zware fluctuaties zoals tijdelijke werkloosheid, invaliditeit op te vangen. In tijden van crisis bijvoorbeeld zal je hoge werkloosheid en dus hoge uitgaven hebben, in tegenstelling tot tijden van economisch groei. Bij dit repartitiesysteem gelden, zoals bij het kapitalisatiesysteem, ook de transparantieverplichtingen en moet je rapporteren in welke mate er rekening wordt gehouden met MVI. In de enquête werd hierover niet gepeild, omdat het gaat over slechts 4% van de totale bijdragen wat niet leidt tot grote reserves.

Asset lending, opties, derivaten

Er zijn pensioenfondsen die aan asset lending doen. Er werden reeds signalen door de BVPI gegeven aan de pensioeninstellingen om dit in te perken. Vaak wordt dit extra risico genomen om een hoger rendement te halen. Zij moeten dan extra buffers opnemen. In principe worden zij geacht om de consequenties te dragen voor die activa en er wordt aangenomen dat zulke operaties goed gecontroleerd worden door de revisor. Hiernaast zijn er een aantal circulaires en algemene richtlijnen verschenen die dan onrechtstreeks van toepassing zijn op die pensioenfondsen.

Het gebruik van derivaten worden gebruikt om risico's af te dekken en niet om bijkomend risico op te nemen. Hiernaast worden ze geïntegreerd om diversificatie in hun beleggingen te bekomen en zo hun risico's te spreiden. Hierbij dient er telkens de kost om te spreiden en de baten van de diversificatie afgewogen door de pensioenfondsen.

De pensioenfondsen zijn steeds meer bewust van de risico's die men best mijdt. Daarom hebben nagenoeg geen pensioenfondsen belegd in toxische producten.

MVI en de pan-Europese dimensie

Er is een stapsgewijze evolutie aan de gang naar de oprichting van pan-Europese, grensoverschrijdende pensioenfondsen om de complexiteit te verminderen. De Europese wetgeving evolueert naar strengere regels, mede door de crisis. Deze gelijklopende evoluties hebben tot gevolg dat kleine pensioenfondsen het moeilijker hebben om verder te werken. De nieuwe vereisten van controle en organisatie zullen zwaar op kostenstructuur wegen waardoor zij waarschijnlijk naar beschikbare werkgeversoplossingen of verzekeraars overstappen. De pan-Europese pensioenfondsen gaan kijken in welk land ze zich best kunnen structureren en organiseren.

Op het vlak van MVI-criteria betekent het dat dit enkel in de relatie werkgever-werknemer een rol speelt. Een pan-Europees pensioenfonds of een grote verzekeraar moet enkel de MVI voorschriften respecteren volgens het Belgisch plan en niet op Europees niveau.

Interviews en correspondentie met CBFA:

Henk Becqaert, Conny Croes, Karel De Bondt, Maria Di Romana, Gerhard Gieselink, Marilyn Vermeulen.

- "Tweejaarlijks verslag betreffende de sectorale pensioenstelsels", CBFA, juli 2009¹⁰
- "Tweejaarlijks verslag betreffende het vrij aanvullend pensioen voor zelfstandigen, CBFA, juli 2009¹¹

¹⁰ www.cbfa.be/nl/publications/ver/pdf/cbfa_sp_2009.pdf

¹¹ www.cbfa.be/nl/publications/ver/pdf/cbfa_wapz_2009.pdf

HOOFDSTUK 7

Belgische Vereniging voor Asset Managers

De Belgische Vereniging van Asset Managers (Belgian Asset Managers Association) ontstond in 2004 uit het samengaan van de *Belgische Vereniging van de Instellingen voor Collectieve Belegging (BVICB)* en de *Belgische Vereniging van Vermogensbeheerders en Beleggingsadviseurs (BVVB)*.

BEAMA heeft tot doel de bevordering en de ontwikkeling van het 'Asset Management' in België alsook de verdediging van de beroepsbelangen en de morele belangen van haar leden.

In gespecialiseerde werkgroepen van de Vereniging, geleid door leden van het Directiecomité, worden onderwerpen en vragen behandeld met betrekking tot de sector. De resultaten van de besprekingen worden aan het Directiecomité voorgelegd.

Eén werkgroep is gewijd aan ICB's die duurzaam en maatschappelijk verantwoord investeren (DMVI), "Werkgroep DMVI". Om opgenomen te worden in de DMVI-statistieken moet een ICB het aandelen- en obligatiegedeelte van de portefeuille voor 100% doorlichten op extrafinanciële criteria van sociale, ecologische, maatschappelijke en ethische aard en er moet sprake zijn van duidelijke en regelmatige rapportering en een regelmatige verificatie door een onafhankelijke derde.

Naargelang de aard en de omvang van de screening worden 2 hoofdcategorieën onderscheiden: duurzame ICB's met multidimensioneel gescreende maatschappelijk verantwoorde beleggingen en thematische ICB's met maatschappelijk verantwoorde beleggingen, gescreend volgens een bepaalde thematiek.

BEAMA stond het onderzoek bij met duiding en enkele statistische gegevens. Een geplande focusgroep voor een kwalitatieve bespreking van de transparantieverplichtingen kon om praktische redenen niet doorgaan. In de plaats daarvan werden enkele individuele leden geïnterviewd.

Naar aanleiding van de 1ste Belgische Week van het Duurzaam en Maatschappelijk Verantwoord Investeren van 17 tot 23 Oktober 2009, georganiseerd door Belsif, publiceerde Beama nieuwe cijfers. "De Belgische belegger blijft in Europa de absolute kampioen van de duurzame en maatschappelijk verantwoorde fondsen. [Duurzame beleggingsfondsen zijn in ons land goed voor 6,4% van de totale markt voor collectieve beleggingsfondsen](#). In Zwitserland is dat maar 4%, in Nederland 2,4%. Het Europese gemiddelde bedraagt 0,75%. Op vraag van de beleggers worden er steeds meer duurzame fondsen gelanceerd, terwijl er ook steeds meer bestaande fondsen worden omgevormd tot duurzame fondsen. De duurzame fondsen beheren ruim 7 miljard euro aan activa".

Contact en uitwisseling met Beama:

Tom Van den Berghe, Senior Officer Asset Management & Private Banking

HOOFDSTUK 8

Vermogensbeheerders

In het verhaal van enkel portefeuillebeheerders zit een constante. Een geleidelijke en autonome ontwikkeling van MVI kennis, opgebouwd rond een groeiende identiteit terzake en gedreven door in-house opgebouwde expertise, soms met externe bevoorrading met MVO-data. Engagement rond en naleving van externe sectorale gedragsregels, ook op het vlak van transparantie van ICB's. En meer actieve vormen van aandeelhouderschap en medezeggenschap.

KBC Asset Management

Al in 1992 lanceerde KBC Asset Management het eerste SRI fonds op de Belgische markt. Dit fonds belegt in de pioniers inzake milieubeleid en milieuzorg. Sindsdien en vooral in de voorbije jaren is de belangstelling voor het maatschappelijke en ecologisch beleggen sterk toegenomen, zowel bij particuliere als institutionele beleggers.

Door de bedrijven op duurzaamheid te analyseren, en de best presterende te selecteren, kanaliseren we het belegd kapitaal naar die bedrijven die op de meest optimale wijze respect opbrengen voor de verschillende betrokken stakeholders. Door bovendien transparant te zijn over de beoordeling en de selectie, wordt MVB effectief gezien als een instrument om bedrijven aan te zetten werk te maken van maatschappelijk verantwoord ondernemen. Het is onze overtuiging dat MVB als hefboom kan dienen om bedrijven te stimuleren in de richting van meer MVO.

Momenteel is 30% van de nieuwe producten die KBC AM maandelijks lanceert te typeren als MVI. Mede hierdoor zijn we absolute marktleider in België.

In 2002 startte KBC Asset Management, als eerste financiële instelling in België, een eigen afdeling 'duurzaam en maatschappelijk verantwoord investeren' voor onderzoek naar het duurzame en maatschappelijk verantwoorde karakter van bedrijven en landen. De duurzame fondsen van KBC Groep volgen sinds 2005 ook de Transparantierichtlijnen van Eurosif. Het moge duidelijk zijn dat dit alles ontwikkelingen van binnenuit zijn. De wet van 2005 die ondermeer transparantie vereist betreffende de SEE clause, heeft hierop geen invloed gehad.

De opbouw van ons kenniscentrum is slechts mogelijk door een bedrijfscultuur die gericht is op duurzaam en maatschappelijk ondernemen. Deze afdeling stuurt daarom ook mee een aantal interne processen aan en heeft een adviserende taak. De MMG-kennis (rond milieu, maatschappij en goed bestuur) dringt ook geleidelijk aan door binnen de traditionele analyses. Hierin ligt uiteindelijk het belang en het hefboomeffect van MVI.

Het onderzoek dat ons kenniscentrum levert en de gebruikte analyseinstrumenten worden minstens vier maal per jaar door een externe adviesraad beoordeeld.

Wat de wet op het verbod op investeringen in clustermunitie aan anti-persoonsmijnen betreft, hebben wij daar vrijwillig een extralegaal luik aan toegevoegd dat ook chemische en biologische wapens uitsluit.

Sinds 2008 heeft KBC AM ook procedures i.v.m. proxy voting en stemt actief mee over resoluties op de Algemene Vergaderingen van bedrijven in portefeuille. Het stembeleid wil ondermeer duurzame en maatschappelijke beleidsmaatregelen aanmoedigen en anderzijds tegenstemmen wanneer onaanvaardbare praktijken op het vlak van deugdelijk bestuur en MVO het licht zien.

Interview met KBC Asset Management:

Geert Heuninck, Hoofd Duurzaam Beleggen; Flavia Micilotta, CSR Communications Officer.

Dexia Asset Management

Dexia Asset Management creëerde al in 1996 een MVI-fonds en lanceerde in 2000 haar breed Dexia Sustainable fondsengamma. In 2005 werd de duurzaamheidsanalyse geïn-

ternaliseerd. Voor ons is de missie duidelijk geformuleerd rond maximaal investeringsrendement uit twee meerwaardebronnen: de financiële analyse, gekoppeld aan de duurzaamheidsanalyse. MVI is voor ons uitgegroeid tot een strategische kernactiviteit. Onze fondsen kunnen op drie manieren geprofileerd zijn: ofwel vanuit een best-in-class benadering op sectorniveau, ofwel een normatieve benadering gebaseerd op internationale conventies en overeenkomsten, ofwel een meer thematische benadering gericht op langetermijntrends. 17% van het totaal aantal fondsen dat Dexia AM uitbrengt is MVI geïnteriseerd.

Het spreekt dan ook voor zich dat de verplichte publicatie van de SEE clause die in 2005 in voege trad ons niet echt verder heeft geïnspireerd. Transparantie is erg belangrijk. De Dexia MVI fondsen volgen trouwens de Transparantie Richtlijnen van Eurosif. Dexia AM ziet echter meer heil in het toepassen van de Principles for Responsible Investment (PRI) (zie [bijlage 5](#)). Dat is een verzameling vrijwillige principes die voor institutionele beleggers als richtlijn dienen over hoe milieu, maatschappij en goed bestuur (MMG) bij beleggen kunnen worden meegenomen in de besluitvorming en eigendomsprocessen. Ondertekenaars verbinden zich ertoe die MMG thema's op te nemen in hun ondernemingsbeleid enerzijds en de acceptatie en implementatie van die principes in de beleggingssector toe te passen anderzijds. Er wordt ook gezamenlijk gewerkt aan kennisopbouw en rapportering. Het hefboomeffect hiervan is niet te onderschatten. Dit heeft niet zomaar alleen een effect op MVI beleggingen, maar op alle beleggingen. Het materiële, financiële effect daarvan zal des te groter zijn, naarmate de markt inziet dat de tot nu toe geëxternaliseerde kosten wel degelijk meetellen. MMG zal meer en meer gaan meetellen, b.v. bij beursintroducties en andere. CO2 is een van de duidelijkste voorbeelden momenteel van MMG criteria die er echt toe doen.

Dexia heeft ook een beleid van proxy voting (de uitoefening van stemrecht op de algemene vergadering). Puur ethische componenten worden er enkel bijgenomen als er voldoende vraag is bij klanten; er moet voldoende markt voor zijn.

Interview met Dexia Asset Management:

Gaetan Herinckx, Head of Sustainable and Responsible Investments; Cédric Van Neste, SRI Investment Specialist.

BNP Paribas Fortis - Fortis Investment Management

De transparantieverplichting en de SEE clause op zich hebben niets bijgebracht aan de maatschappelijke oriëntatie van de beveks, die beheerd of gepromoot worden door Fortis Investment Management en BNP Paribas Fortis sinds 1997.

Uiteraard houden de beveks zich aan de wetgeving uit 2007 omtrent het verbod op investeringen in anti-persoonsmijnen en clustermunition. Daarnaast zijn de ontwikkelingen op dit vlak autonoom gestuurd en ze situeren zich op twee vlakken: MVI beleggingsbeleid en 'proxy-voting'.

Onze beveks die 'maatschappelijk verantwoord' beleggen worden integraal gescreend op sociale, ecologische, maatschappelijke en ethische criteria, voor wat betreft aandelen en obligaties en daar wordt op toegezien door een onafhankelijke derde partij.

Met onze 'duurzame beleggingen' richten we ons meer op obligaties en aandelen van bedrijven en instellingen die op een positieve, toekomstgerichte en duurzame manier omgaan met mens en milieu. Zij sluiten thematisch aan op klimaatverandering, alternatieve energie, het gebruik van schadelijke chemische stoffen, afvalproblematiek, biodiversiteit, ... Sommige economische activiteiten worden op die manier extra ondersteund, andere echter worden uitgesloten.

Deze evolutie rond het MVI-aanbod heeft zich uiteraard niet van de ene op de andere dag voltrokken. Er waren echter geen principiële, grote weerstanden te doorbreken. Te meer omdat er vraag is naar MVI producten en omdat we de klanten duidelijk kunnen maken dat zij geen enkele toegeving hoeven te doen op strenge eisen qua rendement, risico/opbrengst verhouding en qua aansluiting op hun beleggersprofiel. Geïnteresseerde beleggers hebben verschillende keuzemogelijkheden en invalshoeken, waarbij ze begeleid worden.

De transparantie-wetgeving en de SEE clausule worden in de prospectussen en periodieke verslagen volledig opgevolgd en dat niet enkel voor beveks, maar ook voor een hele reeks sicavs (ICB's naar Luxemburgs recht) die strikt gezien niet onder deze wet vallen. Beleggers vinden veel extra informatie op de website. Een onduidelijkheid in rapporteringstemplate van het CBFA heeft ons in het begin wel op het verkeerde been gezet. Voor de MVI en duurzame ICB's gaan we nog een stuk verder door (vrijwillig) de Europese SRI Transparency Guidelines van Eurosif te volgen.

Met 'proxy voting' wordt een beleid van actief aandeelhouderschap bedoeld via het daadwerkelijk uitoefenen van stemrechten. Dit maakt deel uit van het beleggingsproces van een actieve vermogensbeheerder. Een van de elementen van de policy betreft de eis voor een goed en transparant sociaal beleid en milieubeleid, omdat dit mede de langetermijn belangen van aandeelhouders/beleggers dient. Er wordt met Deminor gewerkt en de criteria van ISS Risk Metrics staan hierbij als model en hierover wordt gerapporteerd in het (half)jaarverslag.

Interview Fortis Investment Management met:

Greet Poulmans, Environmental manager; Paul Mestag, Director Fund Structuring (Global).

HOOFDSTUK 9

Achtergronden van de WAP

Wet op de Aanvullende Pensioenen

De Wet op de Aanvullende Pensioenen is in 2003 in het leven geroepen om de aanvullende pensioenen te democratiseren. Door de sociale reglementering van de tweede pensioenpijler kunnen meer loontrekkenden en zelfstandigen toegang krijgen tot die tweede pijler. Dat is belangrijk omdat verwacht wordt dat de eerste pensioenpijler (het wettelijk pensioen) steeds minder toereikend wordt door de toenemende vergrijzing. De WAP vervangt de vroegere Wet Colla, die in 1996 al een beperkte sociale bescherming had ingesteld, en wijzigt tal van fiscale bepalingen.

Pensioenpijlers en het nationaal pensioendebat

Er zijn drie manieren waarop een pensioeninkomen tot stand kan komen. In lijn met de internationale grondstroom is ook in België een driepijlerstelsel in voege.

De eerste pijler bestaat uit het wettelijk rustpensioen, dat ontstaat via repartitie.

De tweede pijler omvat alle vormen van aanvullende pensioenen die (volledig of gedeeltelijk) door de werkgever worden gefinancierd of vanuit de sector.

De derde pijler heeft betrekking op de individuele aanvullende pensioenen die op eigen initiatief via pensioensparen aanlegt, met fiscaal voordeel.

In België lag de nadruk altijd op het wettelijke systeem, op het omslagstelsel dat door de vergrijzing onder steeds zwaardere druk staat. Er leek een groeiende politieke consensus om in een andere richting dienden te evolueren. Het wettelijk pensioen, waarop in België steeds de nadruk lag, zou evolueren naar een basispensioen of zelfs minimumpensioen. In vergelijking met andere Europese landen is het Belgische wettelijk pensioen intussen een van de laagste. Het vrijwaren van de levensstandaard na de pensionering diende vervolgens te gebeuren op basis van een tweede of zelfs een derde pijler. De opbouw van de tweede pijler kwam in vergelijking met andere landen ook veel later opgang en wordt stilaan ingehaald door de derde pijler (individuele pensioenspaarfonds) en wordt verder overschaduwd door de klassieke spaarzin van de Belgische bevolking. De Belg maakt ook massaal gebruik van gunstige fiscale voorwaarden voor het levensverzekeringssparen, beleggingsfondsen en het verwerven van een eigen woning.

Komt daarbij de discussie over het rendement en de kost voor de overheid van de verschillende pijlers¹² ... Stof genoeg voor een nationaal pensioendebat.

Het succes van de WAP

Cijfermatig is de WAP wel een succes. Niet zozeer in termen van opgebouwde reserves, maar voor wat betreft het aantal bereikte mensen. De dekkingsgraad van 60%, een ambitie uitgesproken door voormalig Minister van Pensioenen Bruno Tobback, is al snel gehaald en we groeien toe naar 70%. Intussen wordt verwacht dat binnen de twee jaar 80% van de werkende bevolking een pensioenregeling tweede pijler zal hebben. In Vlaanderen komen er zo'n 220.000 werkers van de witte sector bij en nog andere sectoren gaan aanhaken. In Wallonië is er een vergelijkbaar plan in de maak voor zo'n 200.000 mensen.

Deze achtergronden van de WAP komen verder niet aan bod in deze studie, tenzij ze door geïnterviewden aangehaald worden in relatie tot de SEE clausules.

¹² "Pensioenrendement vergeleken. Vergelijking van de performantie van de eerste versus de tweede en derde pensioenpijler", Jozef Pacolet & Tom Strengs. Studie voorgesteld op de ontmoetingsdag universiteit-arbeidersbeweging 'Pensioenrendement vergeleken' op dinsdag 8/09/2009.

HOOFDSTUK 10

Commissie voor Aanvullende Pensioenen

Raad voor Aanvullende Pensioenen

Om rekening te houden met het belangrijke sociale luik van de reglementering inzake aanvullende pensioenen werd voorzien in coördinatie en samenwerking tussen de verschillende administraties die op dit vlak bevoegd zijn: de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg, de FOD Sociale Zekerheid, de FOD Financiën en de Commissie van het Bank-, Financie- en Assurantiewezen. Daartoe wordt een coördinerend orgaan opgericht, met name de Raad voor Aanvullende Pensioenen. Deze Raad is samengesteld zijn uit vertegenwoordigers van de voornoemde POD's en van de CBFA. De Raad wordt belast met de regelmatige opvolging van de toepassing van de bepalingen van deze wet en met een periodieke evaluatie hiervan. De Raad kan op verzoek of uit eigen initiatief adviezen of aanbevelingen formuleren ter attentie van de CBFA of van de bevoegde Ministers.

Commissie voor Aanvullende Pensioenen

Een adviesorgaan dat in verband met deze studie van meer belang is, is de Commissie voor Aanvullende Pensioenen (CAP), samengesteld uit vertegenwoordigers van de sociale partners, van de gepensioneerden, van de pensioeninstellingen en enkele deskundigen. De leden van de Raad voor Aanvullende Pensioenen mogen de vergaderingen van de Commissie voor Aanvullende Pensioenen bijwonen.

In 2007 heeft de CAP specifiek een advies geformuleerd rond Maatschappelijk Verantwoord Investeren (MVI).

Advies nr. 21 van 11/09/2007: maatschappelijk verantwoord investeren (MVI)

De toenmalige Minister van Pensioenen Bruno Tobback had de CAP om advies gevraagd inzake de mogelijkheden om MVI te stimuleren in het kader van de tweede pijler.

Een werkgroep binnen de CAP heeft de volgende types of manieren van MVI in overweging genomen:

- (i) Methode van uitsluiting
- (ii) "Best-in-class" benadering
- (iii) Aandeelhoudersengagement
- (iv) Alternatieve investeringen.

De werkgroep kwam tot de praktische conclusies die later door alle delegaties in de CAP onderschreven werden.

Aangezien de inhoud van Advies 21 het formele standpunt ter zake is van de meeste betrokken partijen bij de WAP en vermits er regelmatig naar verwezen tijdens interviews en correspondenties, wordt hieronder de integrale tekst weergegeven.

Een bijkomende reden is dat de werkgroep interessante bedenkingen formuleerde, maar ook concrete voorstellen en aanbevelingen deed voor de instellingen van de aanvullende pensioenen en voor hun sectororganisaties, waarbij de vraag gesteld kan worden in hoeverre die ingevuld of gerealiseerd werden.

[...]

COMMISSIE VOOR AANVULLENDE PENSIOENEN, ADVIES nr. 21 de dato 11/092007

Gelet dat de commissie voor aanvullende pensioenen, samengesteld krachtens art. 53 van de Wet van 28 april 2003 betreffende de aanvullende pensioenen en het belastingstelsel van die pensioenen en van sommige aanvullende voordelen inzake sociale zekerheid (hierna de WAP), B.S. 15 mei 2003, waarna de leden benoemd zijn door de Koning bij Koninklijk Besluit van 17 december 2003, B.S. 29 december 2003 als opdracht heeft advies te verstrekken, nemen de vertegenwoordigers van de werknemers, de werkgevers, de pensioeninstellingen en de gepensioneerden, aangevuld door de deskundigen, volgend unaniem advies aan.

Maatschappelijk verantwoord investeren

Bij schrijven van 14 juni 2006 heeft de Minister van Pensioenen de Commissie voor Aanvullende Pensioenen om advies gevraagd inzake de mogelijkheden om maatschappelijk verantwoord investeren te stimuleren in het kader van de tweede pijler.

De Commissie voor Aanvullende Pensioenen heeft de studie van deze materie toevertrouwd aan een werkgroep. De conclusies waartoe deze werkgroep is gekomen werden gebundeld in een verslag, dat als bijlage bij dit advies is gevoegd. De Commissie voor Aanvullende Pensioenen heeft op zijn zitting van 11 september 2007 dit verslag zonder wijzigingen bekrachtigd.

Advies van de werkgroep over maatschappelijk verantwoord investeren in het kader van de tweede pijler, Juni 2007

I. KORTE SAMENVATTING

De CAP werd door de Minister van Pensioenen officieel aangezocht om een advies uit te brengen over de mogelijkheden om maatschappelijk verantwoord investeren (MVI) te stimuleren in het kader van de tweede pijler. De werkgroep CAP-SRI staat positief tegenover het aanmoedigen van MVI in het kader van de tweede pijler evenals tegenover de ontwikkeling van instrumenten om MVI te bevorderen en de communicatie op dit vlak te verbeteren, maar wenst hierbij de volgende opmerkingen te plaatsen :

- Duurzaam investeren in het kader van de tweede pijler betekent in de eerste plaats dat ervoor gezorgd wordt dat de fondsen op een zodanige manier worden beheerd dat de op-eisbaar geworden pensioenen effectief kunnen worden uitbetaald.
- De huidige wetgeving over MVI in het kader van de tweede pijler (art. 42 van de WAP) volstaat; er is geen bijkomende wetgeving nodig.
- Maatschappelijk verantwoord investeren in het kader van de tweede pijler moet een vrijwillig engagement van de instellingen zijn, dat de wettelijke verplichtingen overstijgt.
- Er moeten geen fiscale maatregelen worden genomen om maatschappelijk verantwoord investeren in het kader van de tweede pijler aan te moedigen.
- Indien de regering een initiatief zou nemen om MVI te stimuleren, vraagt de werkgroep uitdrukkelijk dat de CAP hiervan in kennis zou worden gesteld, zodat ze een grondiger advies kan uitbrengen over dit onderwerp.

Enkele suggesties van de werkgroep om MVI in het kader van de tweede pijler aan te moedigen (positief engagement van de sector maar altijd op vrijwillige basis) :

- De sector van de instellingen voor aanvullend pensioen wil op basis van de jaarverslagen van de instellingen nagaan in welke mate zij in hun beleggingsstrategie rekening houden met sociale, ethische en leefmilieuaspecten (toepassing van art. 42 van de WAP).
- De sector van de instellingen voor aanvullend pensioen is van plan een collectieve brief te sturen aan alle bedrijven die deel uitmaken van zijn beleggingsuniversum, om hen bijkomende inlichtingen te vragen over hoe zij omgaan met hun maatschappelijke verantwoordelijkheid (management, risicobeheer,...), en dit niet alleen met betrekking tot het verleden, maar ook met betrekking tot de toekomst.
- De sector van de instellingen voor aanvullend pensioen is ook bereid te streven naar meer transparantie en communicatie omtrent de ethische criteria die de instellingen zelf hanteren bij hun beleggingen, en dit niet alleen ten opzichte van de aangeslotenen, maar ook van de sociale comités, de toezichtcomités, de ondernemingsraden, externe doelgroepen, via hun website, via hun representatieve organisaties,... en wil in samenwerking met de verschillende betrokken actoren en met de regering infodagen inrichten over het thema.
- De instellingen voor aanvullend pensioen die op het vlak van MVI in het kader van de tweede pijler het creatiefst of het meest innoverend zijn of die op dit vlak het beste communiceren, zouden beloond moeten worden met een SRI Award, die door de regering gefinancierd zou worden.
- En tot slot is de sector van de instellingen voor aanvullend pensioen ook van plan om vanuit juridisch en praktisch standpunt een analyse te maken van de haalbaarheid van een regeling die een actiever stemgedrag in de hand kan werken.

II. INLEIDING EN DOELSTELLING VAN DE WERKGROEP

- Art. 42 WAP

Artikel 42 van de WAP (wet betreffende de aanvullende pensioenen) bepaalt dat de pensioeninstellingen elk jaar een verslag moeten opstellen over het beheer van de pensioen-

toezegging. Dit verslag moet inlichtingen bevatten over de mate waarin de instelling in haar beleggingsstrategie rekening houdt met sociale, ethische en leefmilieuaspecten.

- **Verzoek van de Minister** om een advies uit te brengen over MVI in het kader van de tweede pijler (brief van 14/07/06)

De twee studies die de Minister aan de Commissie heeft bezorgd, tonen aan dat het maatschappelijk verantwoord investeren in België toeneemt, maar nog steeds een klein marktaandeel inneemt. De Minister vermeldt hierbij dat de institutionele beleggers van mening zijn dat de belangrijkste rem op de ontwikkeling van MVI het gebrek aan informatie over het beschikbare aanbod is.

Volgens de rapporten is dit soort investeringen echter aanzienlijk toegenomen in andere landen van de Europese Unie.

De Minister vraagt de CAP een advies uit te brengen over de mogelijkheden om maatschappelijk verantwoord investeren te stimuleren in het kader van de tweede pijler. Dit advies moet uitgaan van een streven naar transparantie en uniformiteit inzake criteria en gedragscodes bij maatschappelijk verantwoord investeren en moet de overheid in staat stellen te controleren in welke mate aan die criteria wordt voldaan.

III. CONTEXT – TYPES VAN MVI - VERSCHILLENDE TECHNIEKEN

Maatschappelijk verantwoord investeren kan op vier manieren gebeuren:

1. Uitsluiting

Deze methode houdt in dat bepaalde sectoren of subsectoren worden uitgesloten om sociale, morele, politieke, ideologische of religieuze redenen. De meest voor de hand liggende voorbeelden zijn wapenhandel en -productie, kansspelen, alcohol, tabak ...

Ook het niet naleven van de mensenrechten of van de fundamentele normen van de IAO kan een criterium zijn om een bedrijf uit te sluiten.

Andere uitsluitingscriteria zijn het gebruik van pesticiden die door de WGO als extreem schadelijk worden beschouwd, het uitvoeren van dierenproeven, ...

Deze uitsluiting kan verschillende vormen aannemen:

- Categorische uitsluiting (geen investeringen in bedrijven die in sector XY actief zijn)
- Uitsluiting op basis van een percentage (geen investeringen in bedrijven met een omzet van meer dan z % in sector XY)
- Selectieve uitsluiting (uitsluiting van bedrijven die betrokken zijn bij de productie van of handel in antipersoonsmijnen, maar geen uitsluiting van bedrijven die betrokken zijn bij de productie van of de handel in andere wapens).

2. 'Best-in-class'-benadering

Bij de "best-in-class"-benadering wordt binnen elke sector bekeken welke bedrijven het best scoren op een aantal criteria. Om hieruit de bedrijven te selecteren die het best presteren op het terrein van het duurzaam ondernemen, worden vervolgens een aantal financiële criteria toegepast.

De meest gebruikelijke criteria zijn de ecologische duurzaamheid van het productieproces, de arbeidsverhoudingen, de sociale dialoog binnen de onderneming, corporate governance, de relatie met de cliënten, ...

3. Aandeelhoudersengagement

Deze methode houdt in dat de belegger actief deelneemt aan de bedrijfsvoering van de ondernemingen waarin hij belegt, dat hij met die ondernemingen een gesprek aangaat om te eisen dat ze grotere inspanningen leveren om hun maatschappelijke verantwoordelijkheid op te nemen, maar ook dat hij op de algemene vergaderingen stemt over de voorstellen die ter tafel komen. Op die manier kan hij een rechtstreekse invloed uitoefenen op het milieubeleid, de productieketen, de reputatie van de onderneming, ...

4. Alternatieve investeringen

Alternatieve investeringen zijn investeringen in sectoren die minder voor de hand liggen voor financiële beleggingen, zoals bijvoorbeeld de sector van de sociale economie of de non-profitsector.

IV. CONCLUSIES VAN DE WERKGROEP

1. MVI aanmoedigen maar niet afdwingen

De werkgroep CAP-SRI staat positief tegenover het aanmoedigen van MVI in het kader van de tweede pijler evenals tegenover de ontwikkeling van instrumenten om MVI te bevorderen en de communicatie op dit vlak te verbeteren.

De werkgroep vindt echter dat de huidige wetgeving over MVI in het kader van de tweede pijler (art. 42 van de WAP) volstaat en dat er geen bijkomende wetgeving nodig is.

Om MVI aan te moedigen, moet de regering zich beperken tot algemene principes en geen reglementering opleggen aan de sector van de tweede pijler. Maatschappelijk verantwoord investeren in het kader van de tweede pijler moet een vrijwillig engagement van de instellingen zijn, dat de wettelijke verplichtingen overstijgt. Er is in het bedrijfsleven een duidelijke tendens naar MVI, maar dit engagement moet voor de instellingen een vrije keuze blijven. Alleen dan kan het de pensioensector ten goede komen. Te zware beperkingen kunnen het tegengestelde effect hebben omdat ze een goed financieel beheer van de pensioenreserves in de weg kunnen staan.

Duurzaam investeren in het kader van de tweede pijler betekent in de eerste plaats dat ervoor gezorgd wordt dat de fondsen op een zodanige manier worden beheerd dat de op-eisbaar geworden pensioenen effectief kunnen worden uitbetaald.

Een opgelegde reglementering kan problemen opleveren:

- Uitsluiting

Met welke factoren moet rekening worden gehouden? Sommige uitsluitingscriteria kunnen politiek gevoelig liggen (b.v.: kernenergie, wapenproductie) en afhankelijk zijn van de zittende meerderheid. De werkgroep is geen voorstander van een "zwarte" lijst van bedrijven. Indien de regering absoluut wil dat er een lijst komt van bedrijven of landen waarin de tweede pijler niet mag investeren (b.v.: niet-conventionele wapens, 'hard gambling',...), moet die beslissing (en de verantwoordelijkheid) niet bij de fondsbeheerders liggen maar bij de regering. De regering moet overigens vermijden dat de gehanteerde criteria te vaak worden gewijzigd. Iedere individuele instelling voor aanvullend pensioen zou die lijst uiteraard kunnen aanvullen volgens haar eigen criteria.

- 'Best-in-class'-benadering

Bij deze methode wordt uiteraard subjectief tewerk gegaan. « De tweede in een Olympische finale heeft ontegenzeggelijk ook heel wat kwaliteiten ».

Het is van groot belang dat de criteria worden vastgesteld zodra het « bestek » voor het beheer van het fonds wordt opgesteld.

De portefeuilles die volgens de « best-in-class »-methode worden samengesteld, zijn vaak sterk geconcentreerd (op bepaalde sectoren en/of bedrijven) en bestaan uit effecten die slechts 10-15% van de beurskapitalisatie vertegenwoordigen. Vanuit financieel oogpunt maar ook vanuit het oogpunt van het risicobeheer, de solvabiliteit en de prudentiële regelgeving, zou het niet verstandig zijn alle pensioenreserves van de tweede pijler te beleggen in effecten die slechts 10-15% van de markt vertegenwoordigen. Dit universum is overigens niet altijd stabiel; bij elke portefeuillemwijziging leidt dit tot aanzienlijke kosten. Het kan ook gevaarlijk zijn om bij wet te bepalen dat er geïnvesteerd moet worden in bepaalde, in een lijst opgenomen bedrijven. Dit kan problemen opleveren wanneer de beurskoers van een van die bedrijven alleen maar daalt of wanneer een van die bedrijven failliet gaat.

- Alternatieve investeringen

Deze sectoren zijn doorgaans niet gericht op rendement. Voor de sector van de aanvullende pensioenen lijkt dit dus niet de meest geschikte keuze aangezien dit type van investeren een invloed zou hebben op het niveau van de prestaties of op de kostprijs van de pensioenregeling.

Indien de regering beslist basisvoorwaarden op te leggen voor de MVI-criteria, moet zij voldoende manoeuvreerruimte laten voor de vermogensbeheerder en de lat niet te hoog maar ook niet te laag leggen. De instellingen voor aanvullend pensioen en de beleggers moeten kunnen blijven kiezen welk type MVI zij wensen (commerciële beslissing om voor een bepaald MVI-criterium te kiezen).

Indien de regering een initiatief zou nemen om MVI te stimuleren, vraagt de werkgroep uitdrukkelijk dat de CAP hiervan in kennis zou worden gesteld, zodat ze een grondiger advies kan uitbrengen over dit onderwerp.

Indien er in dit kader een beslissings- of toezichtsorgaan wordt opgericht, zouden hierin academische deskundigen moeten worden opgenomen.

Indien de regering besluit bijkomende wetgeving op te stellen, moet zij er ook op toezien dat deze wetgeving wordt uitgevoerd en dat er binnen de sector een 'level playing field' is.

2. Fiscaliteit

Het gebruik van fiscale stimulansen om MVI aan te moedigen ligt moeilijk; de nadelen wegen misschien niet op tegen de voordelen. Zullen de vermogensbeheerders bijvoorbeeld verplicht zijn hun investeringen terug te trekken wanneer een bedrijf niet langer voldoet aan de MVI-criteria en verliezen zij hun eventueel fiscaal voordeel indien zij deze verplichting niet nakomen?

Zo ja, wordt die sanctie met terugwerkende kracht toegepast wanneer wordt vastgesteld dat het betrokken bedrijf al jaren niet meer voldoet aan de MVI-criteria?

De werkgroep is dus van mening dat er geen fiscale maatregelen moeten worden genomen om maatschappelijk verantwoord investeren in het kader van de tweede pijler aan te moedigen.

3. Concrete voorstellen van de werkgroep om maatschappelijk verantwoord investeren in het kader van de tweede pijler aan te moedigen

Onderzoek naar de toepassing van art. 42 van de WAP

De sector van de instellingen voor aanvullend pensioen biedt aan te onderzoeken en te analyseren hoe artikel 42 van de WAP wordt toegepast, d.w.z. hoe de instellingen voor aanvullend pensioen in hun beleggingsstrategie rekening houden met sociale, ethische en milieuaspecten (moet verplicht vermeld worden in hun jaarverslag).

Initiatief van de sector van de tweede pijler om de bedrijven ertoe aan te zetten beter te communiceren over hoe zij omgaan met hun maatschappelijke verantwoordelijkheid

De instellingen voor aanvullend pensioen hebben het niet altijd makkelijk om informatie te verkrijgen van de ondernemingen waarin ze investeren over de mate waarin hun bedrijfsvoering "maatschappelijk verantwoord" is. De inlichtingen die hen hierover verstrekt worden zijn vaak onvolledig, niet gestandaardiseerd, moeilijk te controleren, slaan op het verleden en niet op de toekomst, enz.

De sector van de instellingen voor aanvullend pensioen is van plan een collectieve brief te sturen aan alle bedrijven die deel uitmaken van zijn beleggingsuniversum, waarin hen gevraagd zal worden op gestandaardiseerde wijze bijkomende inlichtingen te verstrekken over hoe zij omgaan met hun maatschappelijke verantwoordelijkheid (management, risicobeheer,...), en dit niet alleen met betrekking tot het verleden, maar ook met betrekking tot de toekomst.

Meer transparantie en betere communicatie

De werkgroep is van mening dat veel actoren al een eigen strategie hebben op dit vlak (eigen definitie van wat ethisch is, positieve lijst, negatieve lijst,...) maar dat ze onvoldoende communiceren. Om dit te verhelpen formuleert de werkgroep de volgende suggesties :

- De toezichtscomités en de sociale comités moeten meer zeggenschap krijgen op het vlak van de bedrijfsvoering en over de wijze waarop hun instelling voor aanvullend pensioen MVI-criteria moet toepassen bij hun beleggingen.
- Er moet van de instellingen voor aanvullend pensioenen geëist worden dat ze meer communiceren over de ethische criteria die ze hanteren bij hun beleggingen, en dit niet alleen ten opzichte van de aangeslotenen, maar ook van de sociale comités, het toezichtscomité, de ondernemingsraad, externe doelgroepen, via hun website, via hun representatieve organisaties,...
- Er moeten infodagen worden ingericht over het thema, in samenwerking met de verschillende betrokken actoren en de regering (studiedag, infosessies,...).

Uitreiking van SRI Awards

Dit voorstel, dat weinig kost, bestaat erin dat de instellingen voor aanvullend pensioen die op het vlak van MVI in het kader van de tweede pijler het creatiefst of het meest innovierend blijken te zijn of die op dit vlak het beste communiceren, beloond worden met een SRI AWARD, die door de regering gefinancierd wordt. Deze Awards zouden de aandacht vestigen op het thema en zouden op die manier tot een positief engagement leiden van de sector van de tweede pijler.

Gemeenschappelijke stemregeling voor de tweede pijler

De sector van de instellingen voor aanvullend pensioen is van plan om vanuit juridisch en praktisch standpunt een analyse te maken van de haalbaarheid van een gemeenschappelijke regeling die een actiever stemgedrag in de hand kan werken.

4. Hangende vragen

Op een aantal vragen kan geen duidelijk antwoord worden gegeven:

- Wie moet de beslissing nemen om al dan niet maatschappelijk verantwoord te investeren en wie draagt het risico? De werkgever, de aangeslotenen, de instelling voor aanvullend pensioen of de sociale comités? Wie beslist?
- Valt dit thema onder de prudentiële wetgeving (gastland) of onder de sociale wetgeving (land van herkomst)? Indien er een sociale wetgeving wordt opgelegd, zal die van toepassing zijn op alle instellingen voor aanvullend pensioen (zowel Belgische als buitenlandse instellingen), maar enkel voor de pensioentoezeggingen die aan Belgische werknemers zijn gedaan. Dit zal belangrijke gevolgen hebben, waaronder de afzondering van de activa.

V. DEELNEMERS AAN DE WERKGROEP

[Situatie zoals vermeld in het uitgebrachte advies in 2007]

Deskundige

- Philip Neyt, Voorzitter van de werkgroep, Belgacom

Pensioeninstellingen

- Jos Leys, Dexia
- Sammy Bogaert, Assuralia
- William Van Impe, Fortis
- Philippe Demol, AXA
- Fabian de Bilderling, BVPI-ABIP

Werkgevers

- Geert Vancronenburg, VBO-FEB

Werknemers

- Valérie Van Hemelen, ACLVB-CGSLB
- Christophe Quintard, ABVV-FGTB
- Chris Van Zeghbroeck, ACV-CSC

[...]

Beschouwingen bij CAP Advies 21

CAP Advies 21 leest aanvankelijk als een terughoudend en defensief pamflet, met een uitgesproken zorg om de pensioenen te beschermen en de terechte waarschuwing dat de bekende MVI-instrumenten van de retailsector niet zomaar vanzelf kunnen aangewend worden voor de sector van de aanvullende pensioenen. Het advies vraagt aandacht voor de marktmechanismen.

Vervolgens komen een aantal duidelijke standpunten en interessante voorstellen.

Standpunten en eisen zijn o.a.:

- Geen bijkomende wetgeving; geen MVI met verplichtingen.
- Geen zwarte lijsten.
- Geen schokeffecten, geen al te zware beperkingen van het beleggingsuniversum.
- De lat niet te hoog en de lat niet te laag.
- Geen extra fiscale maatregelen.

Enkele nuttige voorstellen:

- Intern onderzoek van de sector naar de toepassing van art. 42.
- Sectorinitiatief om gestandaardiseerde MVO-rapporten te vragen aan bedrijven.
- Meer communicatie over de ethische criteria door de pensioeninstellingen.
- Organisatie van info- en studiedagen over de SEE clausule.
- Organisatie van gemeenschappelijke stemregeling.

Dit zijn enkele van de meest pertinente voorstellen. Het lijkt erop dat de sector moet herinnerd worden aan Advies 21. Nu ruim 2 jaar na het advies moet nog bijna alle voorstellen gerealiseerd worden.

HOOFDSTUK 11

Belgische Vereniging van Pensioeninstellingen

België is klein in Europa, ook in termen van de pensioenfondsen, type tweede peiler. De Belgische bedrijfs- en sectorpensioenfondsen beheren samen € 13 miljard^{13, 14}. In Nederland is dat 50 keer meer. Het zijn ook relatief kleine fondsen. Van de 249 pensioenfondsen zijn er maar 22 die meer dan € 125 miljoen beheren. Slechts 12 behoren tot de Top 1000 in Europa. Door de hoge beheerskosten, die ook ten dele het gevolg zijn van de WAP, staan kleinere fondsen in een moeilijke positie. Toch is de rol van België in het Europa van de pensioeninstellingen niet onbelangrijk en dat heeft ook belang voor de SEE clausules ...

Forum ETHIBEL interviewde de voorzitter van de Belgische Vereniging van pensioeninstellingen, een bestuurder van een pensioenfonds en een specialist fondsbeheerder.

De pan-europese dimensie en de sociale inbedding

Philip Neyt, voorzitter van de BVPI, hecht veel belang aan de positionering van België in Europa. De tendens bestaat dat pensioenfondsen zich vestigen waar de headquarters van de bedrijven staan. Dit heeft gevolgen voor een KMO-land zoals België. Grote multinationals gaan steeds meer het beheer, de uitvoering van de pensioenverplichting poolen over verschillende landen. Per land kijkt men naar het remuneratiebeleid, de sociale wetgeving en de arbeidsvoorwaarden. Bedrijven zullen de uitvoering van de pensioenverplichting plaatsen waar het fiscaal aantrekkelijk is en in zoverre medezeggenschap op alle niveaus georganiseerd kan worden met respect van de sociale wetgeving van het land van oorsprong. Het nieuwe kader dat hiervoor in België bestaat, komt reeds tegemoet aan deze aspecten.

De Belgische beheerders hebben sterke punten om deze pan-Europese pensioenfondsen aan te trekken. België heeft een krachtige, juridische structuur (de OFP's)¹⁵ en die houdt rekening met de medezeggenschap bij beheer en de sociale wetgevingen van andere landen. Dat is in verband met de SEE clausules niet onbelangrijk. De meeste wetgevingen voorzien structuren voor het poolen van activa, maar schieten vaak tekort bij verplichtingen, bij sociale vertegenwoordiging. België heeft al goede belastingverdragen afgesloten met andere landen (op fiscaal vlak oefenen België, Ierland en Luxemburg de grootste aantrekkingskracht uit op Europese pensioenfondsen) en voorziet hierdoor een aangepast, sociale, juridische structuur. België telt voorlopig slechts vijf pan-Europese bedrijfspensioenfondsen. Het Nestlé Pensioenfonds (NPF) kreeg als meest recente begin september de toelating voor grensoverschrijdende activiteiten. Het is ook het eerste fonds dat de licentie echt wil benutten.

Inspraak

Het grote voordeel bij het aantrekken van pensioengelden in fondsen is dat er beter beheerd kan worden en met inspraak van de vakbonden. Voor België is het aantrekken van grote Europese groepen van belang. Momenteel zijn er vele kleine pensioenfondsen in België die veelal het beheer uitbesteden aan een verzekeraar. Hierdoor verliezen ze nagenoeg alle inspraak. Kleine pensioenfondsen kiezen vaak voor een verzekeraar omdat dan alle druk van wetten en regelgeving van hun wegvalt. Er zijn dan ook minder middelen nodig voor de organisatie van de pensioenverplichting, anders dan bij grote pensioenfondsen. De keuze voor een verzekeraar is dan snel gemaakt. Dit voordeel is meteen ook

¹³ "Top 1000 European Pension Funds, with a country-by-country regulatory update", IPE (Investment & Pensions Europe), September 2009; met ook op p.15 "Belgium: The challenge of small funds".

¹⁴ "Pensions in Belgium", IPE, March 2009, p. 26-31.

¹⁵ "Belgium, Prime Location for Pan-European Pension Funds", Guy Verhofstadt, [www.invest.belgium.be, www.cbfa.be/nl/bpv/crossborder/pdf/informationbrochure_en.pdf](http://www.invest.belgium.be/www.cbfa.be/nl/bpv/crossborder/pdf/informationbrochure_en.pdf)

het nadeel. Want op het vlak van overleg en integratie ligt het veel moeilijker en dan spreken we nog niet van kostenstructuren en uitstapregelingen.

Door de nieuwe wetgeving op 'corporate governance' is er een responsabilisering te weeggebracht, ook bij pensioenfondsen. Je kan naast de Raad van Bestuur en Algemene Vergadering nu ook operationele of adviserende organen oprichten zoals een investeringscomité of communicatiecomité, die specifiek kunnen ingaan op aspecten van ethisch/duurzaam beleggen. Investeringscomités zijn er werkelijk ook meer gekomen sinds de wetgeving. De wetgeving is soepel en biedt een breed kader, geen 'one size fits all'. Daar staat tegenover dat de Raden van Bestuur aansprakelijk zijn gemaakt, ook voor de uitvoering van het pensioenreglement. Zij worden geacht verantwoordelijkheid te nemen, verantwoording af te leggen en met volledige openheid te communiceren. Een mandaat van bestuurder is geen lachertje. Om die reden heeft de CBFA ook "11 principes van deugdelijk bestuur van een IBP" uitgewerkt¹⁶.

Financiële ethiek

Belgische pensioenfondsen passen de 'keep it simple' filosofie toe. Daardoor is het nog beheersbaar binnen een Raad van Bestuur. Er wordt grotendeels in aandelen (40% in internationale aandelen) en obligaties belegd en 5 à 10% in vastgoed. Pensioenbeheerders werken met een horizon van 20 tot 25 jaar. Ze weten ook lang van tevoren hoeveel ze wanneer moeten uitbetalen. Ze moeten niet vrezen voor een run, zoals op de banken. Vanwege de kleinschaligheid van de Belgische pensioenfondsen werd nauwelijks belegd in toxische activa of in CDO's of hedge funds, waardoor de schade door de crisis nog meeviel. Die schade zou trouwens snel waargenomen worden, omdat pensioenfondsen moeten rapporteren op basis van marktwaarden, in tegenstelling tot de verzekeraars. De praktijk van 'asset lending', het uitlenen van aandelen raden wij ten stelligste af. Het heeft enkel koersdalingen tot gevolg, want de short sellers gebruiken de aandelen om uit een koersval winst te slaan. Pensioeninstellingen zouden dit aan hun fondsbeheerders moeten verbieden.

Statement of Investment Principles

Pensioenfondsen moeten nu hun beleggingsbeleid vastleggen in de Statement of Investment Principles (SIP). Hierin zou moeten staan in hoeverre ze rekening houden met sociale, ethische en ecologische aspecten en daar moeten de fondsbeheerders die een mandaat hebben mee rekening houden bij de stock picking. Daar gebeurt het. Als instelling of adviseur kan ik wel benchmarks in het oog houden, maar het is niet mijn metier om stock picking te doen. Vroeger was dit niet eenvoudig omdat je beperkt werd door het ethisch kader. Maar dat vordert. Het beheer aan de hand van een duurzaamheidsindex, dat heeft ons wat tijd gevraagd om het goed te krijgen maar nu is er voldoende spreiding. En intussen weten we via tracking dat de resultaten van beheer met SEE clausules niet leidt tot minder goede resultaten. Het werkt dus wel.

Krachtenbundeling

Samenwerking tussen pensioenfondsen, bundeling van kapitaal en van krachten is echt nodig om duurzame projecten te financieren, b.v. in een duurzaam energieproject. Een pensioenfonds kan nooit alleen in dergelijke projecten investeren: te klein en te tijdsintensief. Er zouden op die manier heel wat mooie projecten en bedrijven verankerd geweest kunnen zijn en dat is nog altijd een serieuze optie voor de toekomst. Kijk naar Nederland waar pensioenfondsen een belangrijke rol spelen in de economie, in grote bedrijven, in vastgoed, infrastructuurwerken. Pensioenfondsen zijn ook de matras voor financiële markten. De Nederlandse banken zijn niet zo diep kunnen vallen als Fortis, omdat o.a. de pensioenfondsen referentieaandeelhouders zijn.

¹⁶ "11 principes van deugdelijk bestuur van een IBP", www.cbfa.be/nl/bpv/circ/pdf/cpp_2007_2_wibp_lirp.pdf.

De SEE clause in de praktijk

In tegenstelling tot beveks, worden van pensioenfondsen geen verslagen openbaargemaakt (Belgacom heeft dit vroeger als enige grote pensioenfonds wel openbaar gemaakt). Het is bijgevolg voor niemand mogelijk een overzicht te krijgen van alle transparantieverslagen.

Anderzijds zijn er maar twee mogelijke antwoorden: "We hebben geen SEE clause" of "Ja we hebben die staan in onze SIP". Dus om te weten wat IBP's doen op het vlak van SEE investeringscriteria moeten zowel het transparantieverslag als de SIP bekeken worden. Maar zelfs deze twee documenten inkijken is niet voldoende, omdat de pensioenfondsen het beheer uitbesteden. En vermogensbeheerders/analisten moeten bijgevolg op een andere manier naar bedrijven en aandelen kijken.

Bij Belgacom werd dit opgelost door de investment managers regelmatig te ondervragen en Belgacom kreeg een jaarlijks rapport van de vermogensbeheerders, die op hun beurt een rapport kregen van de analisten. De meeste pensioenfondsen doen dit niet. Het zou dus zeer interessant zijn om naast het transparantieverslag en de SIP ook te kijken naar het contract, afgesloten met de vermogensbeheerders. De SEE clause moet volledig geïntegreerd zijn in het investeringsbeleid en bij analisten dient een positief engagement gecreëerd te worden. Anders verschuiven de pensioenfondsen deze problematiek door naar de beveks of andere onderliggende producten waarin ze beleggen. Barclays en andere Britse partijen hebben dit zeer serieus opgenomen en zetten er teams op.

Koudwatervrees

Sommige BPI's kiezen snel om 2% in alternatieve energie te investeren of kopen voor 5% een ethisch fonds. Ze zouden als alternatief een wensenlijst kunnen overmaken aan de beheerder, maar hiervoor is al een minimaal inzicht nodig in SEE criteria en in de manier waarop dit kan werken in het beheer.

En hier wringt het schoentje. Van BVPI uit is de energie gegaan naar opleidingen over crisisbeheer, over de omschakeling van vzw naar OFP, over de corporate governance richtlijnen (o.a. tijdens de 'Belgian Pension Academy') ... Beheerders zijn toegespitst op herstelplannen, op de implementatie van een wetgeving die voor hen toch tamelijk wereldschokkend is. Bijkomende richtlijnen zijn voor sommigen welhaast nefast.

Een andere barrière is de problematiek van de benchmarks. Pensioenfondsen willen de prestaties van de beheerders vergelijken en meten, maar het aanbod aan ethische of duurzame indexen is beperkt. Je hebt de Dow Jones Sustainability Index en die van de FTSE4Good. Goede bedrijfsindexen met ethische kenmerken bestaan haast niet. In België hebben we nu goede ervaring met ESI (Ethibel Sustainability Index) Europe, die we in 4-5 jaar hebben opgewerkt tot een goede index. Banken trachten soms ook indexen te lanceren, maar klanten willen niet vastzitten aan indexen van hun financiële beheerders. De vakbonden hadden, zeker voor de WAP, een afkeer voor de tweede peiler, maar dit is serieus verandert en zeker binnen de sectorpensioenfondsen.

Rol van de overheid

Hoe zorg je er dus voor dat het duurzaam/ethisch beleid ingebed wordt in de strategie van het pensioenfonds?

Alleszins niet door een transparantieverplichting alleen, die geen verder engagement vraagt. Ook fiscale aftrekbaarheid is niet de juiste stimulans.

Er zijn minstens twee stappen nodig, een regulerende en een faciliterende.

Stap 1: Het transparantieverslag openbaar maken, het gewenste beleid opnemen in de SIP en aantonen dat het terug te vinden is in de notulen van de Raad van Bestuur.

Stap 2: Kennisuitwisseling en tools aanreiken en een kader van best practices, met voldoende opties. Dit is uiterst belangrijk.

BVPI's engagementen

In 2003 organiseerde BVPI het seminarie 'Socially Responsible Investments', met als sprekers Pensioenfonds KBC, het Nederlandse ABP, DJSI, Pensioenfonds Belgacom.

BVPI engageert zich opnieuw om een seminarie te organiseren over de SEE clause in het najaar van 2009. Om dit voor te bereiden en de goede voorbeelden van eigen bodem te identificeren, zal BVPI een korte, gevatte en gesloten vragenlijst van Forum ETHIBEL voor het POD DO onderzoek verder optimaliseren en doorsturen naar de betrokken leden. Die vragenlijst was grotendeels klaar, maar de enquêtering is nog niet kunnen starten, waardoor er nog geen resultaten voorhanden zijn voor dit rapport. Dergelijk debat moet 'grote' voorbeelden uit binnen- en buitenland is van praktisch nut voor de sector.

Interview en correspondentie met BVPI:

Philip Neyt, voorzitter; Lut Sommerijns; Bart De Wit.

WAP in de praktijk: observaties van een bestuurder

Echt grote pensioenfondsen heeft België niet. Het pensioenfonds van Belgacom had voor de beursintroductie en voor de overname door de overheid een Europese taille (€ 3,5 miljard). De grootste fondsen zijn nog steeds (een beperkt aantal) bedrijfsfondsen. Sectorfondsen, zoals die van de metaalsector en bouwsector, vertegenwoordigen groot aantal mensen, maar zijn nog relatief klein vanwege hun recente oprichting. KBC heeft gekozen voor een pensioenfonds en niet voor een verzekering voor haar personeel. Het Pensioenfonds KBC is het vierde grootste van België.

De toepassing van de WAP

De SIP van KBC Pensioenfonds heeft vrij snel een SEE clause opgenomen en beheerders aangeduid. Bij KBC is dit de Raad van Bestuur van het pensioenfonds, die paritair samengesteld is. De Raad van Bestuur doet niet aan stock picking, maar bepaalt de grote lijnen zoals de spreiding in aandelen, obligaties, vastgoed en Europees of Amerikaans, de looptijden en posities in duurzame fondsen. Deze instructies worden doorgegeven aan KBC Asset Management. Die handelt naar de wettelijke voorschriften, in overeenstemming met de principes van het algemeen beleggingsbeleid van de KBC Groep. Het pensioenfonds vormt een afzonderlijke, juridische rechtspersoon, die in alle onafhankelijkheid beslissingen neemt. Het komt erop neer dat het directiecomité van KBC geen beslissingen kan nemen voor het pensioenfonds. Daarom heeft dat laatste beslist om het beleggingsbeleid van KBC Groep ook te respecteren. Er wordt rekening gehouden met sociale, ethische en milieuaspecten en met een aantal uitsluitingen zoals wapenleveranciers. Er zijn een aantal uitsluitingen, maar er wordt niet een bepaald percentage belegd in ethisch fondsen. Bij het screenen van bedrijven wordt er naast de financiële aspecten ook naar de ethische (niet-financiële) aspecten gekeken.

Vanaf 2008 werd er proxy voting ingevoerd, maar het pensioenfonds is nooit aandelen gaan stemmen op de Algemene Vergadering, omdat pensioenfondsen typisch niet rechtstreeks in aandelen beleggen, maar via beleggingsfondsen. De asset manager beheert deze fondsen en is dus de aandeelhouder die gaat stemmen.

Het transparantieverslag is geïntegreerd in het jaarverslag waarin reeds in 2005 de verwijzing naar het Art. 42 staat. Het jaarverslag wordt bezorgd aan de ondernemingsraad en aan alle werknemers via KBC intranet.

Sociaal plan

KBC heeft ook een sociaal plan dat degelijke overlijdensdekking en invaliditeit (dus langdurig ziek zijn) voorziet. Voor deze reserves wordt eveneens rekening gehouden met de sociaal, ecologische en ethische aspecten.

Rendement

De eerste taak van een pensioenfonds is het rendement. Een goede combinatie met ethische aspecten zou ideaal zijn. De impact van ethiek op het rendement is een vraag die vakbonden in de paritair samengestelde Raad van Bestuur naar voren brachten.

Corporate Governance

Er is een kader gecreëerd. Ten eerste als je als bestuurder wil zetelen, moet je een blanco strafregister hebben. Ten tweede moet je zowel een diploma als professionele ervaring voorleggen. Bij KBC beschikken de vakbondsmensen over voldoende kennis. De BVPI voorziet in een bestuurdersvorming waarbij kandidaten de vereiste kennis kunnen vergaren.

Complexiteit Pensioenfonds KBC

Bij KBC werden geen toxische producten gebruikt. In 2007 werd er een 'liability driven investment strategy' geïmplementeerd. De strategie is complexer dan bij de meeste fondsen. Er zijn quasi geen obligaties, er zijn wel interest rates swaps. KBC Asset Management zorgt ervoor dat iedereen mee is in deze derivaten en weet waarover het gaat. In beperkte mate kan KBC Pensioenfonds beleggen in energie en infrastructuurwerken. Dit gebeurt weliswaar onrechtstreeks via fondsen, omdat zij zelfs nog te klein zijn om rechtstreeks te investeren en het projectrisico niet willen nemen.

Toekomst tweede pijler

Tot nu toe hebben de vakbonden veelal gekozen om kleine extra's in de loononderhandelingen te besteden aan onmiddellijke consumptie in plaats van aan een aanvullend pensioen. De mensen voelen consumptie meteen; het kleine bedrag is bij pensionering ook niet erg belangrijk. Een oplossing zou zijn om het systeem verplicht te maken. Een andere oplossing is te gaan kijken naar het Zweeds informatiemodel. De overheid zou een overzicht kunnen maken met de raming van het wettelijk pensioen. KBC geeft reeds al een raming van het aanvullend pensioen op 60-jarige leeftijd, zodat de mensen enig idee krijgen.

De overheid en WAP in de sector

Dankzij Frank Vandenbroucke is de 2de pijler gedemocratiseerd. Dit wordt bevestigd door de cijfers. Een vooruitgang van 30% naar meer dan 60% van de mensen hebben nu een aanvullend pensioen. Ondanks de kleine bedragen, krijgen ze nu wel meer dan niets. Dat is op zich een grote realisatie.

Daarnaast is er voor de transparantieclausule het 'comply or explain' principe gekozen. Als je dan de jaarverslagen van pensioenfondsen bekijkt, zie je dat die clausule geen do-de letter is, maar wel beperkt gebleven is.

Nieuwe SEE verplichtingen zullen zeer moeilijk liggen, zeker op Europees niveau. Wie gaat trouwens bepalen wat ethisch of duurzaam is? Er zouden dan definities, omschrijvingen moeten komen. KBC is daar geen vragende partij voor.

Interview Pensioenfonds KBC:

Edwin Meysmans, bestuurder-directeur

WAP in de praktijk: inzichten van een fondsbeheerder

Markt(aandeel)

Van de 265 actieve Belgische ondernemingspensioenfondsen is 25% klant bij Bank Degroef. In deze markt is er weinig groei. Het laatste decennium zijn er netto geen bedrijfspensioenfondsen meer bijgekomen. Nochtans wordt deze markt gezien als één met

grote potentiële groei. Bij sectorpensioenfondsen is er wel een zeker dynamisme. Bank Degroof werkt zowel voor bedrijfspensioenfondsen en sectorpensioenfondsen. Dit vormt één segment, met een marktaandeel dat over 5 jaar verdubbeld is.

Oriëntatie van de klant

Een onderneming die een pensioentoezegging wil organiseren via een pensioenfonds, gaat gewoonlijk eerste naar een consultant (Conac, Watson Wyatt,...). Die bekijkt dan de Compensation and Benefit kant (de tastbare verloning). Daarna beveelt hij de klant ofwel een pensioenfonds, ofwel een groepsverzekering aan. Na de zogenaamde ALM studie (zie woordenlijst), gaat hij in overleg met de klant optimale portefeuillestructuur genereren. MVI staat niet bovenaan de agenda van de consultant, tenzij de klant hierom vraagt. En dat laatste gebeurt vrij sporadisch. Vervolgens worden een aantal beheerders opgelijst, waaruit er uiteindelijk één gekozen wordt.

Het (MVI) beheer

Eens bij de beheerder wordt er soms een RFP gevraagd. In deze 'request for proposal' staat desgewenst de vraag om bij het beheer rekening te houden met ethische, sociale en andere aspecten. Dat gebeurt zelden. De verwachting was dat vakbonden dit zouden verzoeken, maar men krijgt het gevoel dat zij eerder terughoudend of wantrouwig zijn.

Ook bij onze retailklanten lijkt er weinig behoefte te bestaan aan MVI beleggingen. Het wordt niet aangevoeld als iets essentieel bij vermogensbeheer.

Bij Bank Degroof is het mogelijk ethische criteria op maat in te integreren, afhankelijk van de omvang van het dossier. Bank Degroof heeft wel een globale bevek (met Ethibel-label), maar een ander MVI-fonds werd geliquideerd vanwege gebrek aan belangstelling. Bank Degroof heeft dus eerder een passieve, neutrale houding genomen tegenover MVI.

De keuze voor bepaalde MVI criteria is zeer persoons- of ondernemingsgebonden. Dit is afhankelijk van klant tot klant en wordt niet in plaats van de klant gekozen. Er wordt dus een vrij modelmatig beheer gevoerd.

Sinds een jaar bestaat in België de mogelijkheid om een institutionele bevek te creëren. Dit laat toe om aan de institutionele beleggers, zoals pensioenfondsen een zeer efficiënt vehikel te bieden dat gecreëerd kan worden aan een zeer lage kost, waarbij perfect maatwerk geïntegreerd kan worden. Dit is een zeer grote vooruitgang omdat men nu meer dan een 'one-fits-all' oplossing kan bieden. Men is niet meer gebonden aan een publieke bevek. Er kan dus perfect maatwerk geleverd worden, waarbij er o.a. MVI criteria kunnen ingebouwd worden voor fondsen vanaf € 15 à 20 miljoen. De criteria worden ingebouwd aan de hand van referentielijsten, zoals BEAMA bijvoorbeeld die Ethix SRI Advisors raadpleegt voor een zwarte lijst van ondernemingen die actief zijn in de productie en promotie van clustermunitie. Dit wordt ook in de Belgische wet verboden voor de ICB 's naar Belgisch recht. Bank Degroof heeft dit beleid nu doorgetrokken naar alle vehikels van Bank Degroof, zelfs naar de Luxemburgse vehikels. Men gebruikt hiervoor de lijst van Ethix SRI Advisors in afwachting van het KB met de zwarte lijst.

Met MVI aan de slag

Een MVI beleggingspolitiek kan (afhankelijk van de specifieke keuze van de criteria) wegen op het resultaat van een portefeuille. Dat hoeft niet per se zo te zijn. Soms kunnen bepaalde criteria bijdragen tot de performance. Dus MVI kan leiden tot diverse resultaten, afhankelijk van hoe je MVI toepast. Vergeet niet dat MVI-sector een hele evolutie achter de rug heeft. Tegenwoordig zijn er goede 'best in class' gediversifieerde fondsen.

Een pensioeninstelling die interesse heeft voor MVI kan met een consultant overleg plegen over de integratie van dergelijke beleggingspolitiek. Maar er bestaan in België geen echt gespecialiseerde consultants. Hun hoofdactiviteit is het berekenen van pensioenplannen en Compensation and Benefits. Als nevenactiviteit maken zij selecties van vermogensbeheerders.

Soms gebeurt het contact rechtstreeks met de beheerder, bijvoorbeeld met Bank Degroof. Degroof brengt een MVI benadering niet systematisch op de agenda, maar is eerder een afwachtend. Bij ons wordt er maandelijks gerapporteerd aan de klant over de

performance en de samenstelling van de portefeuille en trimestrieel over de vooruitzichten. Sommige klanten vragen jaarlijks een rapport over in hoeverre er rekening wordt gehouden met ethische, sociale en milieuaspecten in hun beheer. Dit zijn vooral klanten uit de sectorale pensioenfondsen en ook vakbonden.

Bank Degroef wil in de toekomst meer proactief optreden en communiceren, o.a. via een jaarlijkse formele brief aan de pensioenfondsen, zodat ze dit ook kunnen opnemen in hun eigen rapportering. Dit wil zeggen dat Bank Degroef proactief de klanten gaan inlichten in welke mate hun mandaat rekening houdt met sociale, ethische criteria.

Ook wil Bank Degroef opmerken dat de SIP het document bij uitstek is waar dergelijke aspecten in zouden moeten opgenomen worden. Dus van in het begin zouden consultant en de beheerder er aandacht moeten voor hebben.

Eventuele initiatieven van de overheid

Misschien zou het wettelijk verplicht moeten worden om de MVI politiek in de SIP te zetten. Hierdoor wordt hert daadwerkelijk een punt op de agenda van de Raad van Bestuur, in tegenstelling tot de huidige wet die vrij passief is. Het is niet veel moeite voor het pensioenfonds om een paragraaf in de SIP te voorzien, waardoor zij hier ook zelf aandacht voor krijgen. Bij de inrichter begint het uiteindelijk.

Dat de overheid minimale normen vastlegt, lijkt ons een moeilijke zaak. Als je als overheid een zwarte lijst moet maken over zaken als kinderarbeid, waar objectief een redelijk mensen niets tegen kan hebben, wordt het toch moeilijk om grenzen te trekken. De overheid kan hierin niet te ver gaan. Ook de economische en sociale impact van dergelijke wetgeving op de pensioenfondsen moet goed in de gaten gehouden worden.

Moet je trouwens de vermogensbeheerders treffen of rechtstreeks de bedrijven aanspreken? Wat door iedereen gerespecteerd wordt, is de sociale wetgeving of milieunormen. Waarom niet meer nadruk leggen op het scala van mogelijkheden dat hier bestaat.

Bestuurbaarheid in het geval van complexe producten

Het strenger wettelijk kader rond deugdelijk bestuur brengt een hele evolutie teweeg voor Raden van Bestuur, maar ook voor ons. Bestuurders zijn nu een heel qua niveau en kennis een heel heterogene groep. Er zijn mensen met een zeer hoog niveau, mensen met een lager niveau die worden bijgestaan door consultants en mensen met een lager kennisniveau die niet worden bijgestaan. Het is dan aan ons om complexe dingen uit te leggen en aan de Raad van Bestuur om het niveau van complexiteit te kiezen. Toxische producten zijn voor iedereen identificeerbaar als complex; ook voor de banken zelf waren ze blijkbaar te complex. Hiermee zijn geen ongevallen gebeurt: de grens voor complexiteit was hier duidelijk getrokken..

Iets anders zijn derivaten als opties en futures, waarmee de bank al jarenlang ervaring in heeft en de risico's goed kent. Deze worden wel eens aan pensioenfondsen voorgesteld. Er zijn klanten die dan toestemming geven, andere niet en andere met voorwaarden. Historisch is gebleken dat met sommige derivaten die goed gekend zijn, een hoog rendement kan behaald worden. Hierdoor wordt er geen enkel probleem gezien om deze te gaan voorstellen aan een pensioenfonds.

Ongelukken bij het gebruik van de activa, zijn vaak het gevolg van één van de volgende vijf oorzaken: (i) Overmatig beleggen in illiquide activa; als de liquiditeit verdwijnt, blijf je over met papier dat steeds minder waard wordt; (ii) Het gebruik van een financiële hefboom; het gaat verkeerd als de prijzen van de onderliggende activa dalen; (iii) Producten gebruiken die men niet begrijpt; (iv) Pure speculatie met onbekende risicoposities; (v) Verkeerde communicatie zodat er verkeerd begrepen wordt wat de risico's zijn.

Om ongelukken te vermijden bij pensioenfondsen, wordt geprobeerd om deze oorzaken te vermijden. Dit wil zeggen dat de portefeuilles bestaan uit activa waarvan de liquiditeit te allen tijde kan gegarandeerd worden.

De maatschappelijke positie van pensioenfondsen

De invloed van pensioenfondsen op de economie en op de financiële markt is eerder beperkt. Dit mag niet vergeleken worden met Nederland waar de markt van de pensioenfondsen 75 keer groter is.

Er zijn twee redenen waarom voor pensioenfondsen het beleggen in infrastructuurwerken, alternatieve energie en dergelijke moeilijk gaat. Ten eerste dient de portefeuille hoofdzakelijk liquide te zijn. De beleggingen in infrastructuur en energie die vandaag beschikbaar zijn, liggen vast voor een termijn van tien jaar. Ten tweede dienen de fondsen adequaat te diversifiëren. Aangezien het gemiddelde Belgisch pensioenfonds € 35 miljoen groot is, kan je maar een klein deel gaan beleggen in dergelijke projecten wat vaak te weinig is om in te treden. Voor pensioenfondsen is het wel mogelijk meer dergelijke posities in te nemen via vehikels die zelf gediversifieerd beleggen. Dergelijk vehikel bestaat in de private equity markt. Het komt er wel op aan vehikel te creëren dat gediversifieerd belegt in infrastructuur. Het volgende knelpunt is dat daar dan eigenlijk geen plaats voor bestaat in de Belgische pensioenfondsen, omdat een paar procent van die pensioenfondsen te weinig is om de hele markt in beweging te zetten.

MVI transparantie bij verzekeraars

Voor de markt van bedrijfspensioenfondsen zijn concurrenten vooral KBC en ook Dexia en in mindere mate ING, Fortis en Petercam. Buitenlandse concurrenten zijn vooral aanbieders van indexfondsen.

Vooral verzekeraars die tak 21 producten aanbieden zijn grote concurrenten. Dit zijn ook de grootbanken zoals AG, KBC, AXA, ING. Er wordt opgemerkt dat de verzekeringen twee keer zo groot zijn als pensioenfondsen in de markt van de aanvullende pensioenen.

De verzekeringsmaatschappijen achter tak 21 portefeuilles beleggen hoofdzakelijk in overheidsobligaties en ook in vastgoed. Het gebruik van bedrijfsobligaties en aandelen is vrij marginaal. Private equity wordt niet gebruikt. Deze spreiding van portefeuille wordt verklaard doordat zij jaarlijks een boekhoudkundig rendement van 3.25% moeten genereren. Om hier toe te komen, neemt men een Belgische OLO van bijvoorbeeld 3.8%. Deze vormt 80% van de portefeuille, zodat met zekerheid 3% rendement wordt gehaald. De overige 20% wordt vrijer belegd.

Transparantie rond MVI is ook mogelijk bij verzekeraar, wat ze ook beweren. Door een tak 21 bis te nemen, kan je gekantonneerd een stuk van de balans innemen en zo perfect zien wat er gebeurt. Het is weinig populair, maar het bestaat.

Interview met Degroof Asset Management:

Jan Longeval, fondsbeheerder|gedelegeerd bestuurder; Benoît Dehem, fondsbeheerder|bestuurder

HOOFDSTUK 12

Assuralia

De tweede peiler en de verzekeringssector

Binnen de aanvullende pensioenen van de tweede peiler¹⁷ zit qua volumes ongeveer drie vierde van de beheerde reserves bij de verzekeraars en een vierde bij de pensioenfondsen. De verzekeraars beheren dus het grootste volume¹⁸. De reden hiervoor is dat de meeste (individuele) bedrijfspensioenen bij de verzekeraars kunnen gesitueerd worden en zij hebben ook dikwijls een dekking overlijden bij een verzekeraar. De sectorinstellingen zijn echter verdeeld onder de verzekeraars en de pensioenfondsen. Men ziet ook vaak dat die op hun beurt het beheer vaak opsplitsen in een spaargedeelte bij de pensioenfondsen en een risicogedeelte dat gedekt wordt door verzekeraars.

De regels gevolgd door de verzekeraars bij het beheer van de grote massa, zijn historisch gegroeid en vastgelegd vóór de wet Vandenbroucke. Ter gelegenheid van deze wet werden de regels aangepast.

Nog geen inzicht in de toepassing van de SEE clausules

Tot op heden heeft Assuralia als sectororganisatie enkel puur kwantitatieve evaluaties gemaakt, zoals bijvoorbeeld omtrent de aangeslotenen, de uitkeringen, de inleg en soms meer financieel-technische zaken. Er zijn nog nooit kwalitatieve evaluaties geweest. Het luik van de regels met betrekking tot waarin belegd wordt en de ethisch aspecten, is nog niet nagekeken.

Hiervoor zijn drie redenen. Ten eerste het is vrij recent en nieuw. Ten tweede: er moet een markt bestaan. Ten derde stelt zich de vraag wat de opbrengst is van die markt, als er al een bestaat. Ten vierde zijn er nog andere dingen te doen: het opvolgen van de effecten van de financiële crisis en het toepassen van de regelgeving.

Assuralia heeft hierover nog geen kwalitatieve of kwantitatieve gegevens, maar wil de zaak nu wel opstarten. In de eerst volgende vergadering in september wordt de bevraging besproken. Cijfers hebben we dus momenteel nog niet. Assuralia heeft hierop nog geen visie. Bovendien heeft Assuralia ook geen zicht op de rapporteringen en heeft ze die nooit opgevraagd. Assuralia is in deze ook geen partij.

Tot hier toe hebben we enkel losse opmerkingen gekregen, vooral rond sectorfondsen. Die zijn gelijklopend met de bevindingen van het CBFA, die enkel betrekking hadden op sectorfondsen. We mogen hierbij wel veronderstellen, dat degenen die de sectorfondsen beheren ook de grote spelers zijn bij de bedrijfsfondsen en dat ze bij beide dezelfde principes hanteren. De meeste hebben een grote, algemene beheersportefeuille; bij sommige vindt je daarnaast nog gekantonneerde of gedicaceerde fondsen. Hierbij mag je ervan uitgaan dat de beheerder dezelfde regels hanteert voor de een en voor de ander.

Trend: minder ruimte voor SEE clausules

Cijfermatig zien we dat ten gevolge van de financiële crisis sinds half 2008 het gedeelte dekkingswaarde in de privé-markt, het gehalte aandelen of participaties aan het afbouwen is. De grote spelers zitten nog maar met enkele percenten, soms 1% of 2% in aandelen. De rest is naar overheidsobligaties overgeschakeld, niet enkel Belgische maar de hele Europese ruimte. De beheerders gaan ervan uit dat staten ethisch beleggen of beheeren en niet aan verdere ethische evaluaties dienen onderworpen te worden. Bijgevolg wordt de vraagstelling iets minder pertinent.

¹⁷ Informatiebrochure "De aanvullende pensioenen na de wet-vandenbroucke", Assuralia, www.assuralia.be/nl/publication/commande/cahier/wap

¹⁸ "Kerncijfers en voornaamste resultaten van de Belgische verzekeringsmarkt in 2007", AssurInfo Nr. 34, 16/10/2008.

Bovendien kalft het gedeelte aandelen en bedrijfsobligaties af¹⁹. Dit komt omdat de ermee verbonden risico's intussen goed gekend zijn. Uit de crisis hebben de verzekeraars geleerd dit risico te mijden, wat ook de ratings van de bedrijfsobligaties zijn.

Sommigen deden het al vroeger, maar zeker vanaf het 3de en 4de kwartaal 2008 is er een afbouw gebeurd van de portefeuilles van omtrent 10% aandelen en 3 à 4% in participaties naar 5% en minder. De aandelen zijn nog niet verdwenen, maar sterk afgebouwd. Buiten de tak 23 producten (die uiteraard aandelengedreven zijn) is het aandelengehalte gedaald, maar daarenboven zijn die ook in absolute waarde sterk gedaald en dit terwijl de voorzieningen, de globale schuld tegenover de klanten stijgt. Ook bij Tak 23 producten is er een daling voor wat betreft de aandelen. De keuze om dynamisch of defensief te beleggen buigt zich om: de pensioeninstellingen doen het momenteel rustiger aan. In een jaar waarin het schijnbaar goed ging is er een terugloop van aandelen. Misschien is intussen het aandelengehalte van 14 à 15% verder gedaald tot om en bij de 5%.

Door het uitsluiten van obligaties van landen buiten de Europese ruimte en de terugloop van aandelen als beleggingsinstrument zijn de mogelijkheden en de relevantie voor die ethische, sociale of ecologische clausule afgenomen.

Ongunstig financieel-economisch plaatje

In het paritair comité van de verzekeringssector is tijdens de onderhandelingen 2007-2008 de vraag gerezen of de overschotten van het opleidingsfonds niet ethisch belegd konden worden. Daar waren geen principiële bezwaren tegen, maar er moest wel aan een paar voorwaarden voldaan worden. Ten eerste moet er een markt zijn, waarin ethisch kon belegd worden. Ten tweede moest er rendement zijn. Er moest dus een objectieve, financiële, economische reden zijn om het te gaan doen.

Na onderzoek, vond Assuralia dat ongeveer 3% van het belegde volume terug te vinden was in een ethisch, sociaal of milieu geprofileerde markt. Daarnaast bleek dat het al bescheiden behouden rendement dat in het bestaanszekerheidsfonds bestond, niet gewaarborgd kon worden in die redelijk beperkte markt. Dit komt omdat het kostenniveau voor de banken hoog is, omwille van de lage volumes onder beheer. Als de sector een voorstel vroeg met waarborg van interest, vertrekkend van een onderliggend gekantonneerd fonds dat aan die regels voldeed, dan werd een lagere waarborg voorgesteld. Het resultaat was dus meer kosten en minder rendement. Met de vakbonden werd overeengekomen dat onder die omstandigheden niet financieel-economisch, verantwoord kon belegd worden onder ethische, sociale, ecologische clausules. Het was niet verantwoord om onder die voorwaarden te pionieren. Dat was het verhaal zoals het geschiedde tijdens de CAO onderhandelingen van eind 2007.

Om vandaag beslissingen te maken, zou een dergelijke oefening opnieuw moeten gemaakt worden. Maar belangrijk is in te zien dat dit kleinschalige verhaal zich ook voordoet bij grotere pensioeninstellingen die allemaal bij de grote vermogensbeheerders terecht komen. Zij gaan bij dezelfde vermogensbeheerders, zoals Fortis, KBC, Dexia, ING.

Tak 23 versus tak 21

In tak 23 bedroeg de omzet in 2007 versus tak 21, 127 miljoen euro omzet ten opzichte van 4 miljard euro, hetzij 3% op het totaal. Hieronder valt de financieringsfondsen, waarop er geen waarborg is voor de klant. Dit valt niet onder het sociale luik. Het minimum rendement van 3.25% is enkel gehecht aan de individuele reserves. Die prefinanciering is nodig door het feit dat er soms te veel of te weinig aan middelen zijn. Werkgevers en verzekeraars rekenen uit wat de evolutie is van de gemiddelde kost van het aanvullend pensioenplan. Als je x% van je loonmassa uitbetaalt, dan is dat soms te veel en soms te weinig. Overschotten worden vaak belegd in tak 23, omdat dit niet onmiddellijk, gewaarborgd, vast rendement moet geven. Je kunt op langere termijn kijken.

De trend naar vastrentende obligaties en daarbinnen naar overheidsbeleggingen geldt voor tak 21 en dat is dus de hoofdmoot.

¹⁹ Assuralia: Balans en Vooruitzichten 2008-2009, www.assuralia.be/nl/pdf/Balans_Vooruitzichten_2008_2009.pdf

Sensibilisatie rond de WAP en de sociaal-ethische clausule

De bovengenoemde omstandigheden maken dat er misschien wel belangstelling voor is, maar het effect van de sociaal-ethische clausule is momenteel nog laag. Assuralia heeft totnogtoe geen input gegeven aan haar leden via studiedagen en er is ook nog geen bevraging over gedaan. Dit komt ook omdat de wet is ingegaan in 2004 en dus redelijk recent is. Je hebt eerst te maken met een overgangperiode om je plan formeel aan te passen aan de bepalingen van de wet. Bij ons gaat het meestal over klassieke bedrijfsplannen die formeel zijn omgevormd. Hier gaat een tijdspanne van 2 of 3 jaar over. Dus vooraleer dergelijke bepalingen in de beheersovereenkomst (het contract tussen de inrichter en de beheerder) zitten, zijn we 3 jaar verder. Dan is ook de eerste rapportering al voorbij. De eerste rapportering die als volwaardig kan beschouwd worden en waar misschien een effect te zien is, is in 2008 of 2009. Vanuit Assuralia is er nog geen aandacht aan besteed om het te trachten te meten en van wat er gebeurd is op de markt, naast het feit dat er globaal minder aandacht is voor aandelen.

Advies 21

Er is geen reden om aanpassingen aan Advies 21 van de CAP (Commissie Aanvullende Pensioenen) te doen omdat het niet het moment is om in te grijpen, gezien de hele beperkte markt. Het is bijna een vicieuze cirkel. Er kan een keuze gemaakt worden tussen het geforceerd te doen groeien of op een natuurlijke wijze te laten groeien. Bij een volwassen markt kan je de beheerders misschien aanzetten om erin te investeren, omdat je dan aantrekkelijke rendementen kunt vinden met beperkte kosten. Dit is op heden nog niet het geval.

De grote spelers op vlak van aanvullende pensioenen in België zijn AG, KBC, AXA, Ethias, ING, Delta Lloyd Life, Federale, Sepia (Dexia + P&V). Als je naar hun structuur kijkt, dan zijn dat zowel verzekeraars als banken. De meeste verzekeraars hebben meestal een bankpoot waardoor ze vermogensbeheer in huis hebben en een eigen beleggingsmix kunnen vaststellen. Bijgevolg hoeven ze niet bij de concurrent gaan kopen. Ze hebben de know-how en ze hebben de volumes. Als ze voordeel of heil zien in dergelijk beheer - als ze dit in de cijfers zien - dan zullen ze het ook gaan toepassen.

Vervolgens komt de vraag: wat heb je als vaste regels in de wet? Enkel het vermijden van clusterbommen en dergelijke. Verder heb je privaatrechtsregels, maar welke privaatrechtsregel is de juiste? Is het aan de markt om keuze te maken? Of moet de overheid ingrijpen? Maar welke overheid maakt dan de juiste keuze? Is de Belgische beter dan de Griekse, Franse, Duitse of de Nederlandse of moeten we dit op Europees niveau aanpakken? Hier komen we dus weer tot de keuze of we dit moeten forceren door het opleggen van regels, terwijl de markt attentievol genoeg is om erop in te spelen of natuurlijk laten groeien. Ze hebben de capaciteiten in huis.

Bevraging

Op een voorstel om gezamenlijk een bevraging aan de hand van een eenvoudige vragenlijst over de WAP en de SEE clausule te organiseren bij de pensioeninstellingen reageert Assuralia terughoudend. Deze bevraging zou interessant zijn, intern, maar Assuralia is nu nog niet bereid om in te stappen in een publieke bevraging. Een publieke bevraging, waar een derde de vragen zou stellen en extern aan Assuralia zou verwerken, is op dit moment niet mogelijk. De leden zouden hieraan enkel maar deelnemen als dit geanonimiseerd gebeurt en er algemene conclusies naar buiten gaan. Leden zullen er eerder voor opteren om een of twee jaren in de spiegel te kijken. Dit interne leerproces is belangrijker. De sector verkiest om dit zelf intern te bespreken en keuzes te maken.

Interview met Assuralia:

René Dhondt, Bestuurder en Algemeen Directeur van Assuralia.

HOOFDSTUK 13

Werkgevers en beroepsfederaties

Werkgevers, werkgeversorganisaties, beroepsfederaties zijn uitermate betrokken partijen in de WAP en dragen een goed deel van de structurele veranderingen en van de kosten. Administratieve verplichtingen en rendementseisen zouden creativiteit en aansluiting op MVI fnuiken

AGORIA

Welke ethiek?

Aks eerste barrière noemt Paul Soete van Agoria de onduidelijkheid rond de definiëring van MVO en MVI. Een eenduidige definitie, die door iedereen gedragen wordt, bestaat er niet. Dat is op niveau van een bedrijfs- of sectorpensioenfonds een heel concreet probleem. Agoria vertegenwoordigt bijvoorbeeld arbeiders die lichte wapens maken of onderdelen voor kerncentrales. Wie gaat hen vertellen dat hun job niet ethisch is? Als federatie houden we niet echt van een puur ethische benadering. Wij werken liever met thema's waar onze sector sterk in staat: milieuzorg, milieutechnologie, goed sociaal beleid. Dat kunnen we afbakenen en daar valt rond te werken.

Experimenteel

Momenteel wordt er 'geëxperimenteerd' met SEE clausules voor de reserves van het paritaire fonds voor bestaanszekerheid, maar niet met het paritair sociaal sectorpensioenfonds. De reserves hebben we verdeeld over vier segmenten: technologie, small caps, bedrijfsobligaties en een ethische portefeuille. Die laatste wordt belegd in een ethisch fonds van Dexia, zonder specifieke criteria te geven. Op die manier kunnen we ervaring opbouwen en het ethisch segment vergelijken met de resultaten van andere beleggingen. Omdat er aan de rendementsverplichting moet voldaan worden, heeft men het niet aangedurfd om het meteen volledig te beleggen in ethische fondsen. Na ongeveer 5 jaar, laten de resultaten niet echt toe om het experiment over te planten naar het pensioenfonds.

Blok aan het been

Een groot knelpunt voor een pensioenfonds is het halen van de rendementsverplichting van 3.25% voor elke inleg van de bedrijven voor de medewerkers. Dat is onze eerste opdracht. Het fondsbeheer is uitbesteed aan asset managers. Het heeft ons reeds veel moeite gekost om het pensioenfonds staande te houden. We hebben namelijk geen overschotten qua pensioenreserves. Was dat wel het geval, dan konden we andere wegen bewandelen en daarover zou iedereen het eens zijn.

Ons objectief was om op 10 jaar tijd een behoorlijke bijdrage te geven aan de arbeiders, bovenop het wettelijk pensioen. We zitten echter maar aan 55% van het vooropgestelde objectief. Die bijdrage stelt dus niet veel voor. De vakbonden hebben gekozen voor verhoging van de koopkracht in plaats van investeringen in de tweede pijler. En werkgevers kunnen niet twee keer betalen. En dan zijn er sectoren die bijna niets hebben.

Rol van de overheid?

Overheidsingrepen zijn niet zo gegeerd. De rendementsverplichting van de WAP helpt ons al niet echt in. Je wordt verplicht om zeer voorzichtig te beleggen. Daarnaast heb je nog eens de complexiteit van de ganse constructie. Er is een gigantisch administratie vereist, waardoor je kleinere bedrijven ontmoedigt. Een oplossing is dat we naar één geconsolideerd systeem gaan. Bovendien zou men qua informatieplicht op de loonfiche jaarlijks een site kunnen geven waar je pensioenopbouw kan bekijken. Door de administratieve last te verminderen kunnen er meerdere pensioenfondsen bijkomen.

Samenwerken tussen verschillende pensioenfondsen is niet echt een oplossing, omdat je dan afstand creëert bij de vertegenwoordigers van de betrokkenen.

PPS

Wat meer financiële ruimte zou mogelijkheden scheppen voor een positieve benadering: bijvoorbeeld investeringen in milieu-infrastructuur en sociale woningbouw. Dit zijn beleggingen op lange termijn, wat typisch iets zou kunnen zijn voor pensioenfondsen en bovendien zijn er interessante opportuniteiten die bij onze sector aansluiten. Milieu is iets waar wij als sector aan denken en het zou mooi zijn om er een win-win situatie van te maken. Helaas zijn er weinig producten in die zin, een grote teleurstelling voor Agoria. Het alternatief is werken met banken of fondsen, maar dat is intensiever en duurder. Als de overheid bepaalde financiële constructies in verband met milieu zou promoten, dan moeten we daar als pensioenfondsen zeker op ingaan. Rechtstreeks investeren in een milieuproject is niks voor pensioenfondsen. Er moet een tussenpersoon zijn, een instelling die al dan niet met overheidssteun werkt.

Met de overheid PPS systemen of concepten opzetten, die voldoende gericht zijn op de sector zelf, zou een goed idee zijn. Een Waals pensioenfonds zal b.v. minder geïnteresseerd zijn om te investeren in een windmolenpark op zee. Gerichte, lange termijn projecten zijn, daar kunnen kan onze sector iets mee beginnen. Voorbeelden zijn een overheidsgebouw, green buildings. Maar daarbij moet het rendement door de overheid gewaarborgd worden. En zeker als je dergelijk systeem zou verplichten, dan kan dit enkel door de rendementsverplichting te laten vallen.

Concepten van MVI waar we als sector kunnen bij aansluiten

Er moet voldoende coherentie zijn tussen de definitie MVO/MVI en de populatie waarvan je de investering belegt. Bijvoorbeeld als een arbeider werkt in een bepaald bedrijf en een bepaald product gemaakt wordt, mag de arbeider vragen aan zijn pensioenfonds om daarin zijn geld te investeren. Een mogelijkheid is dat er dan een positief label komt dat niet het hele scala van ethische en duurzaamheidscriteria in aanmerking neemt.

Criteria kunnen ook geïmplementeerd worden onder bepaalde voorwaarden. Als je deze zou verplichten, dan zou wederom de rendementsverplichting opgeheven moeten worden. Er kan vandaag ook niet voldoende bewezen worden dat je met die criteria voldoende rendement kan halen. Wij zouden liever ESG criteria gebruiken dan pure ethische criteria.

Milieu bijvoorbeeld wordt steeds belangrijker voor de onderneming. Het wordt nog steeds niet op een economisch correcte wijze gevaloriseerd. Hierdoor kan je het niet in rendementscriteria brengen. Als je het gaat opleggen, dan zou je rendement slechter zijn. Je beperkt immers het spectrum waarin men kan investeren. En wanneer je fonds het rendement niet bereikt, dan wordt een overstap naar een verzekeringsproduct overwogen. Bovendien ben je dan verlost van de administratieve overlast en het rapporteren aan CBFA. Er zou dus eigenlijk een versoepeling mogen zijn in de rendementsverplichting en een speciale tranche voor pensioenfondsen (bijvoorbeeld constructie windmolenpark) mogen komen met een soort gewaarborgd rendement. Het zou allemaal makkelijker zijn als er meer toestroom is in de fondsen. In dat geval zou 10% bijvoorbeeld gebruikt kunnen worden om creatief mee te financieren. Als op die manier het gevergd rendement niet kan gehaald worden, dan is er garantie nodig..

VBO

Het sociaal departement laat weten geen concrete informatie te bezitten over het onderwerp en zegt dat de werking van de toezichtscómités en de transparantieverslagen interne zaken zijn voor de bedrijven zelf. Er kon geen interview toegestaan worden.

Interview met Agoria: Paul Soete, Gedelegeerd bestuurder

Contact met VBO/FEB: Bernadette Adnet, Eerste adviseur Sociaal Departement

HOOFDSTUK 14

Vakbonden

De WAP heeft voor de invoering van SEE clausules hoog ingezet op de vakbonden en allerlei inspraakmogelijkheden voorzien²⁰. Wat soms beweert wordt is dat de bekommernis aan de top van de vakbonden groot is, maar niet in de praktijk. Op niveau van de onderhandelingen telt enkel een hoog rendement voor een beperkt risico. En of nu bewezen wordt of niet dat MVI geen nadelen biedt op dat vlak, men vindt MVI in de praktijk vlug te complex. Bij sectorfondsen is de inspraak nog groot met de pensioeninstellingen, zowel bij fondsen als bij verzekeringen. Op bedrijfsniveau is de situatie heel anders: er is geen inspraak in het geval van verzekeringsproducten. Technisch is het nooit een gelijke strijd, noch voor de werknemers, noch voor de werkgevers. De invloed van de experts is groot. De producten die de financiële sector aanbiedt zijn ook te complex.

ACV Metaal

Ons standpunt over de tweede pijler, dat is eigenlijk heel simpel. Wij, ACV Metaal, ABVV Metaal en Agoria, liggen samen aan de basis van de WAP. We zijn pre-WAP. We hebben dat sterk experimenteel aangestuurd, zelfs voor de WAP.

Een sterke motivatie voor ons was onder andere de gewenste toenadering van de statuten van arbeiders en bedienden. We zagen geen reden waarom een bediende wel en arbeider geen aanvullend pensioen kregen.

Wij hebben de aanvullende pensioenen altijd principieel op sectorniveau willen organiseren, omdat we denken dat dit beter en kostenefficiënter is dan te werken op ondernemingsvlak. Naast de toenadering arbeiders-bedienden was de binding aan de sector een tweede belangrijke motivatie. Een metaalarbeider opleiden kost geld. In die zin hebben we met de werkgevers een goede entente gevonden om de binding van arbeiders aan sector te verstevigen. We zagen de aanvullende pensioenen als een goed instrument. Als je ze goed opleidt en je wil ze houden, dan moet je competitieve arbeiders- en loonvoorwaarden kunnen aanbieden. Met alle pensioenen samen zitten we op 1.5% bijdrage op de brutoloonmassa, wij zouden het graag verhogen naar 3%. Waarom 3% en niet meer? Het moet aanvullend blijven op het wettelijk pensioen. We willen niet in concurrentie komen met 1ste pijler. We beschouwen het als een fiscaal vriendelijke manier om loon uit te betalen. Weliswaar met uitgesteld karakter, maar we beschouwen aanvullende pensioenen principieel als loon en daar willen we zeggingskracht over hebben.

De achterban hiervan overtuigen was niet eenvoudig. In de CAO onderhandelingen 98-99 hadden we een loonsopslag van 2% bedongen. We moesten onze leden overtuigen om 1% hiervan in aanvullend pensioen op 40 jaar te steken en 1% in loon. Nu begint dat in andere sectoren algemeen goed te worden. Maar over 't algemeen voor kleine bedragen. Indertijd vertellenden we onze mensen dat 1% op 40 jaar een mooie wagen betekent. Vanaf 3% wordt het al echte de moeite.

De vakbonden, sociale partners leveren voor de helft leden aan de Raad van Bestuur. Waarbij er een klassieke verhouding is 2 ABVV, 2 ACV, 1 liberaal.

Met 3 collega's zijn we grotendeels vrijgesteld om deze beheersfuncties op te nemen. Samen hebben we voldoende geloofsbrieven en we specifieke opleidingen gevolgd. Ik heb studies pensioenrechten gevolgd en de BPA modules van de BVPI. Ik heb ook intern een financiële directiefunctie. Het ligt in het verlengde van mijn job. Een andere collega is gespecialiseerd pensioenjuriste, enz. Dat is het voordeel van grotere sectorfondsen. Wij zijn in staat alles te volgen en derivaten en CDO's en dergelijke, dat willen we niet. Al wat we niet begrijpen, weigeren we.

²⁰ "Regels betreffende het paritair beheer en het toezichtscomité", www.cbfa.be/nl/ap/wn/pdf/wap_lpc_7.pdf

Sociaal en ethisch pensioenbeheer

Dit is een moeilijk verhaal. ACV Metaal is er wel van overtuigd, heeft vastgesteld dat er geen significant verschil is qua rendement tussen traditionele en MVI investeringen. Op dit moment is er bijna geen verschil meer in. Integendeel, er is zelfs een licht overgewicht naar de ethisch investeringen. Door eigen onderzoek hebben we dit gevonden. ACV Metaal heeft ook haar eigen portefeuille die wordt ethisch en verantwoord geïnvesteerd. Dit model hebben we nog altijd niet kunnen verkopen aan onze sociale partners voor paritair beheerd geld. Hoewel we nog fonds voor bestaanszekerheid in ons paritair comité 111, waar wel ethisch maatschappelijk verantwoord wordt geïnvesteerd. Met vrije reserves die bilantair niet staan tegenover verplichtingen. Als je activa hebt waar geen verplichtingen tegenover staan, dan heb je meer mogelijkheden om een meer dynamische profiel aan te nemen. Dat kan gebruikt worden om in maatschappelijk verantwoorde beleggingen en private equity en in Belgische bedrijven te beleggen.

Tot op dit moment zijn we er niet in geslaagd om daar onze patronale sociale partner van te overtuigen. Als je praat over MVI of ethisch investeren doe je ook een uitspraak over wat er niet-ethisch is en wat niet-MVI. Dat krijgt Agoria niet verkocht en wij ook niet bij onze leden. Vandaar dat de investeringen in Pensioenfondsen Metaal non-constraint zijn, dus niet beperkt. De indexen zijn full-indexen, een MCSI World, maar geen ethische.

Flessenhals

De bottleneck zijn de garanties. De overheidswaarborg gegeven naar aanleiding van de bankencrisis, heeft de bottleneck gedeblokkeerd bij sociale investeerders om in coöperatieven te gaan investeren. Wij beschouwen de coöperatieven, de CVSO's als investeringsmogelijkheden met zeer ethisch en maatschappelijk karakter. Vroeger kwam dit nooit in aanmerking als categorie om te gaan investeren. Nu kan daar veel geld naartoe gedraineerd worden. Wij bleven investeren in beursgenoteerd vastgoed, in obligaties, in beursgenoteerde aandelen. Het pakket, de mogelijkheden om ethisch of maatschappelijk te investeren situeren zich ook voor een groot volume in niet-beursgenoteerde investeringen. Daar is nooit op ingestapt omdat de analyse van het tegenpartijrisico negatief was. Welnu, naar aanleiding van de bankencrisis heeft de regering aan de CVSO's waarborgen geboden, waardoor de analyse tegenpartijrisico positief werd. Er waren plots veel bijkomende investeringsmogelijkheden.

Daarin zit een belangrijke les voor de overheid. Het gaat niet alleen over Arco, maar ook over Trividend en Credal, Hefboom, Incofin, Alterfin, enz. Hun projecten beschouwen we zowiezo als maatschappelijk verantwoord. Dergelijk mechanisme zou een belangrijke hinderpaal wegnemen. Het heeft te maken met het profiel van het fonds.

PPS op eigen initiatief

Waar kunnen we nog accenten op willen leggen zijn PPS projecten. Als grotere pensioenfondsen willen we op die manier bijvoorbeeld investeren in rustoorden, in publieke infrastructuurwerken, in een tramlijn in elke provincie. Dat betekent uiteindelijk dat we toelaten dat onze arbeiders in hun actieve loopbaan geld sparen, dat geïnvesteerd wordt in sociale woningen, in aangename voorzieningen voor mensen na hun actieve leeftijd, waar ze kunnen gaan in wonen en zich milieuvriendelijk verplaatsen met collectief gefinancierde tramlijn zich milieuvriendelijk gaan verplaatsen. Waarom zouden we gaan investeren in een Chinese vastgoedmakelaar die in Peking wil bouwen? Dan kunnen we evengoed samenwerken met de Vlaamse of Waalse overheid, die hebben projecten zat, maar geen centen. Het vehikel zelf, dat maken we beter zelf. Het knelpunt is het volume. Als je onvoldoende volume hebt om zo een fonds te spijsen, dan moet je daar niet aan beginnen. En volumes dan begin je te praten over € 20 à 25 miljoen. Dat kan je hebben door synergieën. En wat is er voor ons mooier dan een synergie tussen metaal en bouw? Zo zijn we misschien groot genoeg om het fonds zelf te maken en te creëren, en om zelf een rol in te spelen.

Wij hebben ons bij elkaar gezet, omdat we vonden dat we het schaarse geld van mensen toch niet moeten besteden aan de vergoedingen van verzekeraars die hun aandeelhouders moeten vergoeden. Als je een OFP hebt, heb je drie mensen die aan de pot zitten:

de overheid met taksen, de werkgevers die moet betalen, en de titularis die ontvangt. Dat is de reden waarvoor we dat model hebben gekozen. Dat geeft een kwart % marktvoordeel.

De SEE clausule

De WAP heeft hoog ingezet. De SEE is niet echt stevig geprofileerd. Het is daarvoor te vroeg is, te snel. We zijn nu nog volop aan het worstelen met de gevolgen van de financiële crisis. Je leest ook de pers waarin staat dat 2/3 van de Belgische pensioenfondsen een dekkingsgraad onder de 100 hebben.

Interview ACV Metaal met:

Karel Van Gutte, Federaal verantwoordelijke voor interne organisatie

ABVV

Medebestuur

Er wordt ondervonden dat er nog niet altijd voldoende kennis en expertise bij de vakbonden is. Dit was zo vóór, tijdens en na de Wet Vandenbroucke; er is nog niet veel geëvolueerd. We hebben nochtans ons best gedaan onze mensen goed te informeren rond inspraak en rond MVI aspecten van beleggingen (zie [bijlage 2](#))²¹. Het is moeilijk tegen analisten op te komen; zij worden als 'de' experts beschouwd. Als er dan al aan de voorwaarden voor inspraak voldaan is en er is een overlegorgaan en paritair beheer, dan moet je nog beslagen vakbondsmensen hebben. Kandidaat bestuursleden uit de vakbonden worden dikwijls ontmoedigd. Men waarschuwt voor zware aansprakelijkheid. Dit wordt ook in de hand gewerkt door de CBFA. Als zij dan het risico niet durven nemen, wordt er gevraagd naar een groepsverzekering of naar specialisten die hun taak moeten overnemen. Specialist die willen werken voor vakbonden zijn nagenoeg niet te vinden of te duur.

Evolutie vastgesteld in tweejaarlijkse rapport sectorpensioenfondsen

We zijn niet even enthousiast als het CBFA in haar laatste jaarlijks rapport rond de sectorpensioenfondsen. De democratisering van de WAP houdt eigenlijk in dat veel sectoren het aanvullend pensioen in een verplicht stramien gieten. Vele sectoren hadden al iets voorzien, maar hebben dit formeel vastgelegd door de WAP. Bovendien wordt er ook vastgesteld dat het gaat over een soort van afscheidspremie in plaats van een behoorlijk aanvullend pensioen. Er worden geen serieuze bedragen ingezameld met uitzondering van enkele grote sectoren zoals bouw en metaal. Door deze twee vaststellingen komt men tot het ontvondend besluit dat er nog te weinig gerealiseerd is en dat het te traag gaat.

Een andere kritiek is dat niet alle pensioenplannen een sociaal luik bevatten. Het merendeel van de sectorfondsen hebben dit wel en vaak dan de arbeiderssectoren. De gemengde en de sectoren voor bedienden hebben dit meestal niet. Het is namelijk zo dat je een aantal deelnemers nodig moet hebben vooraleer je solidariteit kan verwezenlijken. Het is moeilijk een goed zicht te krijgen of controle uit te oefenen op het segment waarin de bedienden in zitten.

²¹ "Forum: Maatschappelijk Verantwoord Investeren en Controle sociale criteria: een syndicale uitdaging?", 03/10/2008. Met bijdragen van Réseau Financement Alternatif, CGT, BVPI, Paul Roels (onafhankelijk expert), FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, EVV, Netwerk Vlaanderen. Brochure: www.abvv.be/code/nl/fram001.htm

Democratisering

Dat komt door de Europese interne markt. Er mag niet meer aan de verzekeringsmaatschappijen gevraagd worden om de reglementen vooraf te laten goedkeuren. Hierdoor weet niemand, ook de CBFA niet, wat er in de pensioenreglementen van de ondernemingsplannen staat. Door dit tekort aan gegevens, is het moeilijk om statistieken en een beleid op te stellen. In de werkgroep rond de tweede peiler van de Nationale Pensioenconferentie was iedereen het erover eens dat er een totaal gebrek aan is gegevens. Er is geen controle mogelijk; er zijn geen statistieken mogelijk, er is geen beleid mogelijk als je niet weet waarover het gaat. Het verschil tussen de pensioenfondsen en de verzekeringen is historisch gegroeid. Bij de overgang van de sociale werken naar de pensioenfondsen, zijn de regels met betrekking tot de inspraak van de ondernemersvertegenwoordigers overgenomen. Deze regels waren voor de verzekeringen uitgesloten en dit is niet gewijzigd met de WAP.

Inspraak van de vakbonden

Ook de inspraak van de vakbonden blijft beperkt na de WAP²². In vele gevallen moet de werkgever geen inspraak dulden. Enkel wanneer er overlegorganen bestaan binnen het bedrijf, moet er een advies gevraagd worden bij de werknemers. Als de werkgever dan bereid zou zijn om iets te betalen voor het aanvullend pensioen, dan gaan de vakbonden niet veeleisend zijn. Bovendien zijn de vakbonden in de grond geen grote vragende partij voor aanvullende pensioenen, omdat dit op lange termijn is.

Het transparantieverlag wordt aan de ondernemers geleverd. Aangeslotenen krijgen wel automatisch het pensioenreglement, maar het transparantieverlag enkel op aanvraag. Denken ze er niet aan dit jaarlijks aan te vragen, dan is de behoefte om goede verslagen te maken vanwege de pensioeninstelling niet groot. De vakbondsvertegenwoordigers in de ondernemingsraad hebben ook geen formeel recht om dit verslag te ontvangen.

Sociaal, ethische en ecologische clausules

Er wordt hierover steeds meer informatie gevraagd, mede bij gebrek aan expertise. En als er interesse is van de werkgever voor een aanvullend pensioen, dan worden de werknemers vaak met een consultant geconfronteerd, aangesteld door de werkgever.

Om de werknemers omtrent dit topic informatie te verschaffen, werden er twee studiedagen²³ opgericht en een folder en brochure met de nodige informatie over MVI uitgegeven voor de werknemers en afgevaardigden. Er komt onder andere in wat de verschillende systemen zijn van duurzaam en ethisch beleggen, wat ze kunnen doen als er toezicht is, het opvragen van het transparantieverlag ... Hoe dan ook, een initiatief zal maar zinvol zijn als de criteria ook goed gecontroleerd worden. Vertrouwen wordt pas gecreëerd als de labels effectief gecontroleerd worden en de nodige garanties kunnen geven.

Advies 21 van de CAP

Dit is een defensief, vrijblijvend advies. Doordat er verschillende partijen met verschillende expertise bijeengebracht waren, is er geen diepgaande reflectie gevoerd.

Interview ABVV/FGTB met:

Isabelle Van Hiel, Adviseur Federale Studiedienst, Dienst Ondernemingen; Christophe Quintard, Directeur Departement Economie en Duurzame Ontwikkeling

²² Brochure "Wet op de aanvullende pensioenen", www.fgtb.be/CODE/nl/framSpc004.htm

²³ "Studievoormiddag: MVI voor Pensioenfondsen", 13/03/2007. Met inleidingen door Vigeo en BVPI en praktische voorbeelden door Portfolio 21, Dexia, Ethias, Delta Lloyd.

LBC

Medebestuur

In de sector van de pensioenfondsen kan je nog inspraak hebben. Als je in een pensioenfonds zit kan je, als je geïnteresseerd bent en als je op de hoogte bent en je achterban mee hebt, vragen stellen en medebesturen. Bij de verzekeringsbedrijven is het een onderonsje. Hoe dan ook is de eerste bekommernis van de mensen van voldoende rendement te halen. Nu weten we dat de opbrengst bij MVI gemiddeld zeker niet lager ligt. Maar het vooroordeel leeft nog soms; men denkt nog steeds dat men rendement moet inboeten. De meeste militanten weten zo weinig over beleggen, dat ze ook weinig in de pap te brokken hebben en het uitbesteed wordt aan derden. Met de crisis groeide het wantrouwen nog meer. Er zijn ook weinig vragen over de ethische aspecten; de vragen zijn meer van sociale aard, over het type plan, over het rendement. Maar de vragen komen stilaan op gang.

Met de komst van de WAP is de inspraak belangrijker geworden. Het is complex. Er zijn soms heel eenvoudige plannen, maar soms ook heel ingewikkelde. Als leek meekunnen is niet eenvoudig. Gaat het over een sectorplan, dan zit alles beter. Dan kan je als volwaardige partner praten. Bedienden hebben niet veel sectorplannen, maar wel ondernemingsplannen.

De vragen die we krijgen zijn sociaal-technische, maar bijna nooit over beleggingen. De grote boodschap die wij geven is: vraag het transparantieverlag aan! Ook al begrijp je niet onmiddellijk alles. Wij organiseren wel studiedagen voor de secretarissen. Soms krijgen we vragen over rendement. Wanneer pensioenfondsen b.v. hoge rendementen aankondigen voor het voorbije jaar, dan komen de vragen over waarom ze zelf zo weinig krijgen. Dan moeten we uitleggen dat het steeds over een afweging gaat tussen risico en rendement.

SEE clause

Binnen het LBC hebben we een werkgroep die werkt rond duurzaam beleggen en rond welke bedrijven er wel in thuishoren en welke niet. Maar het grote probleem met de SEE clause is natuurlijk dat het moeilijk is. Een kluwen voor een leek. Er zijn zoveel aspecten waarmee rekening moet gehouden. En voor veel mensen wekt wat ze niet kunnen doorgronden wantrouwen. Probeer maar eens op te tornen tegen Assuralia, die een specialist hebben per onderdeel. Daar kunnen wij niet tegenop. Het is een ongelijke strijd. En dan nog des te meer als je alleen een adviesfunctie hebt.

In de meeste plannen, waar je vroeger een CAO nodig had, werd de werknemersbijdrage dikwijls geschrapt. De werkgever paste bij en bij de volgende stap, stelde die werkgever dat hij alles eenzijdig kan wijzigen. De werknemers hebben enkel nog adviesrecht, maar niet om plannen aan te passen. De WAP is OK, maar het gaat niet voor iedereen in dezelfde mate vooruit.

Bestuurdersaansprakelijkheid

Er zijn wel mensen die mee paritair willen beheren, maar de grote struikelblok is de bestuurdersaansprakelijkheid. Ze hebben schrik foute beslissingen te nemen, of beslissingen mee goed te keuren die het rendement negatief beïnvloeden. Werknemers en werkgevers zouden een gezamenlijke bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering moeten afsluiten. Soms zorgt de werkgever daarvoor, maar krijgen we de polis niet zien.

Dat zijn onze twee prioriteiten: inspraak verbeteren voor werknemers en werkgevers en de kwestie van de bestuurdersaansprakelijkheid. Er zijn goede maatregelen die werken binnen de WAP, zoals de reserves en de bescherming er rond. Maar als je 10 rechten hebt en je kent er maar 9, dan ben je toch niet goed beschermd?

Vroeger werd ervan uitgegaan dat vrijgevigheid van de werkgever de basis was van de aanvullende pensioenen. Langzaam is dat open gebloeid en nu wordt het als verloning beschouwd, waar je wel rechten en inspraak kunt laten gelden.

Dus er is tevredenheid over de WAP. De ingelegde bedragen zijn te klein, soms 0,85%. daar kom je niet ver mee als de gemiddelde leeftijd van mannen al naar de 91 jaar gaat.

Inspraak en bestuurdersaansprakelijkheid zijn prioritaire zaken en die goed regelen legt ook een betere basis voor het behartigen van de SEE clause.

Interview met LBC:

Chris Van Zeghbrouck, algemeen secretaris

Pensioenadviseurs en onafhankelijke bestuurders

Onafhankelijk bestuurder

Karel Stroobants heeft de succesvolle omschakeling van repartitiesysteem naar kapitalisatie bij Amonis bewerkstelligd (het vroegere VKG, pensioenfonds geneesheren). Deze omschakeling was het embryo voor de Wet Vandenbroucke, die tijdens die omschakeling Minister van Pensioenen en Volksgezondheid was. Hij heeft ook de implementatie van de WAP meegemaakt bij het pensioenfonds Metaal. Stroobants was ook voorzitter van de BVPI en is nu onafhankelijk bestuurder in enkele pensioenfondsen.

De oorspronkelijke ambities

Aanvankelijk wou Vandenbroucke veel verder gaan met MVI. In de initiële debatten werd echter beklemtoond dat hoe meer kwantitatieve beperkingen (van allerlei aard) je oplegt, hoe meer risico dit meebrengt voor pensioenfondsen en hoe meer dit weegt op het rendement. Dat werd later bevestigd door een aantal academische studies (o.a. Koen De Rijck, Pragma Consulting). Daarom heeft Vandenbroucke de 'prudent expert regel' toegepast en geen afdwingbare MVI criteria opgelegd. En zo werd het wat het nu is: de inrichters zijn zelf verantwoordelijk voor de SEE clause. De pensioeninstellingen moeten wel aangeven of en hoe ze vorm geven aan de SEE clause. Enkel zachte druk uitoefenen. Met het gekende gevolg: er gebeurt nog niks.

In België besteden alle pensioenfondsen het beheer van hun activa uit aan vermogensbeheerders in binnenland of in buitenland. Die gaan meestal herbeleggen in beleggingsfondsen, vanwege het historische fiscale voordeel. Wil je dat de vermogensbeheerder aan de hand van een SEE clause beheert, dan moet je dat vastleggen in het contract (asset management agreement).

30% van de middelen van de aanvullende pensioenen wordt op die manier beheerd. 70% gaat naar verzekeringen. Verzekeraars zijn meestal niet transparant. Daar heb je niets te zeggen, op uitzonderingen na. Bijvoorbeeld het sectorfonds van de garagisten en de schroothandelaars, met een specifiek contract met Sepia. Ze werken met een toezichtcomité dat af en toe een discussie heeft. Ook het pensioenfonds van de elektriciens heeft een toezichtcomité. Buiten Sepia, geeft geen enkele verzekeraar transparantie. Intégrale is hierop ook een uitzondering. Zij hebben een aparte 'pot' geld waarin alle opbrengsten komen en die verdeeld worden onder alle klanten. Hier is de link met de winstdeelname veel directer.

De kleine pensioenfondsen en de WAP

De kleine pensioenfondsen zijn niet professioneel georganiseerd. De financiële directeur of the directeur Human Resources van het bedrijf besteden het uit of het wordt vaak gedelegeerd aan de huisbankier. Een Raad van Bestuur voor het pensioenfonds is quasi onbestaand. Dat staat nu onder druk van de WAP uit 2003 en de Controlewet uit 2007 (van de CBFA)? Daarin worden governance en juridische statuut geregeld, de kennis van de Raad van Bestuur, interne en externe audit, ALM studie, alles wat nodig is om conforme de Europese richtlijnen te zijn. Dit gecombineerd met het transparantieverslag: dat weegt e.d. wegen loodzwaar voor dergelijke kleine pensioenfondsen. Administratief en ook financieel. Zonder rekening te houden met de kosten van de vermogensbeheerder, schat ik de kosten voor de auditor, de actuaire, de compliance, boekhouding, secretariaat, verzekeringen, opleiding en juridisch advies op minstens €115.000 per jaar. Voor sommige pensioenfondsen is dit een jaarlijks kostenpercentage van 10%. Het zou daar-

om goed zijn dan er meer transparantie is hierover, door de verslagen onafhankelijk te publiceren van het financieel jaarverslag van de bedrijven.

De grote meerderheid van pensioenfondsen besteedt de administratie uit aan een actuaris-consultant (waarvan Conac de meeste). Die doet de hele administratie van al deze kleine spelers, inclusief het jaarverslag en 1 zinnetje over de SEE clause. Die SEE clause, daar is geen aandacht aan besteed. Meestal staat er in hun verslag dat het gedelegeerd is aan de asset manager. Dit is niet doordacht, dat is geen beleid. Hier en daar heb je een paar uitzonderingen bij de kleinere, die kunnen melden dat ze b.v. voor 10% een product hebben gekocht bij Dexia of KBC, die in hun groot aanbod ook een aantal MVI producten hebben van de 1ste, 2de of 3de generatie. Die zijn er onder commerciële invloedingeslopen, maar dat blijft een marginaal aandeel. Het pensioenfonds-in-wording van de witte sector, daar is van in het begin hoog ingezet op de SEE clause.

Vier haalbare SEE benaderingen

Tegen de SEE clause is er geen weerstand, omdat je enkel moet zeggen wat je doet.

De Belgische tweede peiler is trouwens in z'n geheel grotendeels zelfregulerend, in de zin dat de controlerende overheid niet koos voor een "one-size-fits-all" benadering, maar voor een systeem van "comply-or-explain".

Bij grote, sectorale spelers, daar is de discussie op de agenda geplaatst van de werknemersvertegenwoordiging. Het gaat om hun centen, maar de werkgever betaalt en neemt de risico's en heeft daar minder oren naar. Zolang deze verhouding bestaat, is het moeilijk, ook al is het paritair beheerd. Maar als het besproken wordt, hoe dient het dan te worden aangepakt, wetende dat het pensioenfonds de belangen van deelnemers en de risico-return correct moet sturen.

De eerste strategie is ingaan op de commerciële aanbiedingen van Dexia en KBC die producten verkopen. We steken er 10% in, dan is het probleem opgelost. Dan is de discussie weg. En het heeft geen invloed op het rendement. Professioneel gezien doet het geen schade. Maar ... wat doet er geen kwaad? De afwijzende vorm van beleggen, daar is men over. Want daarbij worden te dikwijls persoonlijke inzichten in ethiek aangesproken en er moet gehandeld worden in het belang van iedereen. Natuurlijk zijn de clusterbommen en de desbetreffende wet een uitzondering. Nieuwere vormen van MVI, die maken positieve weging van bepaalde domeinen, die zijn aanvaard. Daar is geen discussie over. De vraag is wel hoe de inrichter dat beheert en beheerst en de asset managers die hij aanstelt. En voor welk deel van de portefeuille.

Een tweede benadering is dat je de asset managers laat doen wat ze moeten doen en er een overlay laten opzetten. Je vraagt aan een derde jaarlijks duurzaamheidsrapport te maken over het beheer en de posities van het voorbije jaar. Vervolgens vergelijk je de verschillende beheerders en heb je een discussiedocument. Daarin staat welke asset manager het minder nauw neemt met duurzaamheidscriteria of met Myanmar of iets dergelijks. Het is dan een perfect discussiedocument voor de Raad van Bestuur en je kan er de beheerder op aanspreken en vragen wat hij hieraan denkt te kunnen doen. Deze aanpak zou perfect kunnen bij de tien grote pensioenfondsen.

Een derde weg is voor de kleinere fondsen. Die kunnen aan de asset manager ook een statement vragen i.v.m. de MVI politiek. Dat kan na goedkeuring deel uitmaken van het contract. Zo'n kleine fondsen gaan die (buitenlandse) vermogensbeheerders niet beïnvloeden, maar ze hebben wel voldoende keuze om te kiezen uit het aanbod.

Dan is er een creatieve vierde optie. Pensioenfondsen aan de ene kant zoekt meer diversificatie en tegelijkertijd zijn er lange termijn projecten in de maatschappij die funding nodig hebben, meer dan de overheid zelf kan verschaffen. De bankiers zijn ook even uit de markt om hun balansen op te kuisen. Gevangenissen, ziekenhuizen, sociale woningen, infrastructuur. Pensioenfondsen hebben lange termijn kapitaal. Akkoord, het gaat in België nog niet om erg grote kapitalen. We staan nog aan het begin van de tweede peiler, met jonge pensioenfondsen. Maar het beantwoordt perfect aan de activaklasse die pensioenfondsen beogen: het is lange termijn, het is stabiel, het heeft een semi-overheids-garantie, het is inflatiebestendig. Het enige knelpunt is dat er voorlopig geen infrastructuur bestaat om de pensioenfondsen en die projecten te verenigen. Stel dat je ALM zegt dat je meer onroerend goed en infrastructuur beleggingen moet zoeken. Grotere fondsen

kunnen daar wellicht elk € 100 à 200 miljoen aan besteden. Zo kan je € 1,5 miljard verzamelen. Geen enkel pensioenfonds heeft al die kennis in huis, dus moet je een soort PPS-achtige structuren opzetten en dan nog op een gediversifieerde manier. Het moet wat gemixt worden: niet alleen windmolens, maar ook ziekenhuizen, transport en je moet ook bekijken in welk fase elk project zit. In de voorfase of zit het al in de fase van generatie van inkomsten. De centrale factor ontbreekt, de professionele begeleiding. Het zou maatschappelijk gezien en ook technisch interessant zijn het lokaal te houden, in een straal van 400 km rond Brussel en op federaal niveau geregeld. Het heeft geen zin aan te sluiten bij grote, internationale structuurfondsen en te beleggen in de vlieghaven van Hong Kong of in baggerwerken elders. Dat is te groot en te ver. Het duurzaamheidsaspect zit nu juist in het feit dat je het geld van de deelnemers, de werkenden, terugpompst in de lokale economie. Dat is ook interessanter om als pensioenfonds invloed uit te oefenen. Waarom geld steken in een groot Amerikaans bedrijf en ginder gaan proberen te stemmen? Proxy voting zou moeten verplicht zijn, voor pensioenfondsen en voor ICB's. Dat kan uitbesteed worden en bedrijven reageren positief op positief uitgebrachte voorstellen. Dergelijke groeperende structuur vraagt kennis om zo'n projecten te screenen en om er dan een nog een portefeuille van te maken. De overheid kan hier structurerend optreden. Fiscaal is er niks nodig.

Financiële ethiek

Essentieel is dat de pensioenfondsen moeten begrijpen waar ze mee bezig zijn. Dikwijls worden afgeleide producten geweerd, terwijl bestuurders toch kapitaalgegarandeerde producten toestaan, zonder te weten dat daar derivaten aan verbonden zijn. Soms zijn er gewone, eenvoudige instrumenten binnengeslopen als dekking, maar soms ook CDO's. Niet massaal, maar toch omdat dit niet voldoende begrepen werd. Nog gevaarlijker is het 'uitlenen' van aandelen (securities lending), wat kan leiden tot ernstige belangenconflicten, in het geval van short sellers. Weten de arbeiders dat ik dat doe. Kennen zij de risico's? Het kan ook zijn om fiscaal de zaak te 'optimaliseren'. Weten de vakbonden dit? Vinden ze dat goed, dat roerende voorheffing wordt ontweken? Sterker: een pensioeninstelling kan beslissen rond de SEE clause niets te organiseren, zelfs zonder dat te motiveren, en tegelijkertijd belastingsoptimalisatie toe te passen zonder te informeren. Mijns inziens zou er toch een lijst van minimale principes op het vlak van de beleggingspolitiek moeten transparant gemaakt worden.

Interview met onafhankelijk bestuurder: Karel Stroobants

Onafhankelijk adviseur

Wat gerealiseerd wordt rond de SEE clause in de transparantierichtlijnen van de WAP is ronduit zwak. De WAP zelf is op dat punt zwak. Enkel rapporteren of je iets doet op het vlak van MVI, zonder verdere uitleg, is zwak.

Het is een kunst die je kan leren

Elke inrichter zou de pensioeninstelling en diens vermogensbeheerders aanbevelingen moeten doen rond de SEE clauses. Dat hoeft niet onmiddellijk streng en restrictief te zijn. Een streven naar het respecteren van SEE clauses en rapportering van de vermogensbeheerder over de vooruitgang daarvan is al goed.

Er zijn enkele pensioeninstellingen die het al jarenlang toepassen, maar daar is openbaar weinig van te zien. Niemand heeft het van in het begin kunnen inbouwen. Er is nu één

uitzondering, die het al van voor de start bestudeerd heeft. Het pensioenfonds van de social profit sector, dat binnenkort zal opstarten, met een SEE beleid.

Welke maatregel zou MVI kunnen integreren in pensioenfonds? We moeten er rekening mee houden dat het vrij nieuw is in België. Het is ingewikkeld voor de spelers. Hoe moet je eraan beginnen om dit te definiëren?

Neem nu het thema wapens. Enerzijds willen de meest mensen dat limiteren of elimineren, anderzijds is het een noodzakelijk kwaad. Hoe genuanceerd en in subcategorieën je het aanpakt er zal altijd discussie zijn. Het is volgens mij ook niet wettelijk te regelen. Er zijn hoogstens een aantal standaarden of VN resoluties, die je als kapstok kan gebruiken en je kan zaken zoals clustermunition radicaal bannen. Een wettelijk initiatief zoals de Belgische primeur ter zake is een pluspunt. Daartegen was geen grote weerstand in Europa. Toch moeten we er degelijk rekening mee houden dat een meer veralgemeende regelgeving die beperkingen opleggen op het vlak van beleggingen kan botsen op de Europese autoriteiten.

Niemand die zegt dat het zo hoort

MVI en SEE clausules hebben altijd weerstand opgeroepen, omdat er – uiteraard – dingen worden uitgesloten en dat is de ene keer niet goed voor de tewerkstelling, dan weer zijn er sectoren die zich verongelijkt voelen. Bovendien is er heel wat misinformatie of desinformatie die in het rond gestrooid wordt. Er zijn altijd beweringen dat MVI slecht is voor het rendement. Er zijn altijd wel specialisten die dat influisteren, ook specialisten die dat niet echt weten of onderzocht hebben. Zo laten de mensen die erover kunnen beslissen hun geweten vaak sussen. En het moet gezegd: de beheerder speelt vaak een dominante rol. Want de beheerder wordt aanzien als de expert. De raad van Bestuur zal zelden een derde opinie vragen. Dat is bij ons nog geen traditie in België.

Vakbonden kunnen een wezenlijke rol spelen, maar laten die rol dikwijls gewoon liggen. De rendementargumentatie is ook voor vakbonden dikwijls een excuus.

Wat mij opvalt is dat enkel maar gepredikt wordt dat rendement heiligmakend is. Er is bijna niemand te vinden die zegt: we doen het ook aan de hand van extrafinanciële criteria, gewoon omdat het zo hoort.

Net zo voor wat betreft het gebruik van speciale financiële instrumenten. Ik denk dat goed zou zijn dat een pensioenfonds bepaalt welk soort regels het hier wil zien en dus ook welk soort economie. Rendement gaan halen uit asset lending, spelen met hedge funds, het zijn zaken die het systeem aantasten. Soms worden afgeleide producten ten goede aangewend om portefeuilles te beschermen. Maar er moeten duidelijke lijnen worden getrokken.

Actief aandeelhouderschap is een dure zaak en kan enkel een antwoord zijn voor de grote fondsen.

Als meer algemene regel zou ik zeggen: om portefeuilles gebalanceerd over te schakelen naar duurzaamheid moet je tijd nemen. Zoiets doe je niet overhaast. Maar er moeten wel wezenlijke stappen gezet worden. Een leerproces moet begonnen worden. Soms is er sprake van een zekere luiheid. Als er een wil is om het te doen, dan kan het snel gaan.

Gesprek met onafhankelijk adviseur:

Paul Roels, zaakvoerder Procrea Consulting bvba, docent KULeuven

HOOFDSTUK 16

NGO's

Arbeid & Milieu

Arbeid en Milieu is het samenwerkingsverband tussen de milieu- en vakbeweging in Vlaanderen ter bevordering van een milieuvriendelijke economie. Het samenwerkingsverband tussen de milieubeweging (Bond Beter Leefmilieu) en de vakbonden (ABVV, ACLVB en ACV) in Vlaanderen. A&M wil bijdragen aan een sociaal en ecologisch verantwoorde economie en samenleving.

Arbeid en Milieu tracht het debat rond de tweede peiler en de SEE clausule op gang te trekken door publicaties²⁴ en seminars²⁵. A&M was een van de eersten om de aandacht te vestigen op de onbenutte mogelijkheden van de SEE clausule in de WAP en de rol van de vakbonden ('Duurzaam Werken', 2004)^{26, 27}.

Oriënterend gesprek en uitwisseling met Arbeid & Milieu:
Anton Gerits, (voormalig) coördinator.

Réseau Financement Alternatif

Réseau Financement Alternatif is een NGO die het publiek, de overheid en de bankwereld aanzet tot verantwoorde omgang met geld. RFA is ook een studiebureau dat zich actief richt op ethische en solidaire financiering. RFA is gekend voor haar jaarlijkse MVI overzichten voor België²⁸ en is een vurig pleitbezorger voor minimale normen voor MVI.

Oriënterend gesprek: Bernard Bayot, directeur

Netwerk Vlaanderen

Netwerk Vlaanderen publiceerde in 2004 een onderzoeksrapport over de investeringen van grootbanken in illegale wapens zoals landmijnen en clusterbommen. Vervolgens deed een gelijkaardig rapport het boekje open over beleggingen in bedrijven die de mensenrechten schenden. Deze en opvolgende onthullingen kregen veel aandacht bij pers en publiek. Een TV-uitzending met vergelijkbare inhoud van het Nederlandse programma 'Zembla', bracht de grote Nederlandse pensioenfondsen in grote verlegenheid.

²⁴ Brochure "Duurzaam beleggen van pensioengelden of groepsverzekeringen", Arbeid & Milieu, 2009, www.a-m.be/duurzaam_beleggen.htm

²⁵ Infomoment "De vakbonden en Ethisch Beleggen", Arbeid & Milieu, 22/03/2007, met bijdragen van Netwerk Vlaanderen, Vigeo, LBC-NVK Financiën.

²⁶ "Duurzaam werken. Enkele suggesties voor syndicalisten die betrokken zijn bij het afsluiten van cao's en sectorconvenanten, of zetelen in het CPB of de OR", Arbeid & Milieu, 2006. p.26: "Suggestie 5: Ethisch beleggen van sectorale pensioenfondsen", www.a-m.be/duurzaam_werken.htm

²⁷ Studiedag "Duurzaam van 9 to 5", workshop "Duurzaam beleggen", Arbeid & Milieu, 8/12/2008, www.a-m.be/Verslag%20workshop%20Duurzaam%20Beleggen%20studiedag%208%20december.pdf

²⁸ www.ecosocdoc.be/static/module/bibliographyDocument/document/001/648.pdf

Netwerk Vlaanderen voert ondermeer campagne bij de vakbonden, om te pleiten voor minimum beleggingsnormen voor alle financiële producten, waaronder de pensioenfondsen. De aandacht voor de inhoud van beleggingen is merkbaar groter dan vroeger.

Groeiende consensus en overleg bij de vakbonden

" (...) Er loopt nu binnen de vakbonden (LBC-NVK en BBTK) van de financiële sector een speciaal programma voor sectorgenoten²⁹. Ook op het vlak van pensioenfondsen mag op termijn enig effect verwacht worden. Het gezamenlijk standpunt over ethische beleggingsprincipes vraagt dat geen beleggingen worden gedaan in bedrijven die (i) de IAO basisstandaarden niet respecteren; die (ii) onderdrukkende regimes ondersteunen; die (iii) op onbezonnen wijze wapens produceren of die (iv) het milieu ernstige of onomkeerbare schade toebrengen. Naar aanleiding van de financiële crisis lanceerden de vakbonden ook "Een charter voor de toekomst van de financiële sector"³⁰.

Dank zij de oprichting van een pensioenfonds voor onze sector, de sector van de social profit, kunnen we een uitzonderlijke case meemaken; een pensioenfonds dat van vóór de opstart de SEE investeringsprincipes moet vastleggen. Want dat is zelfs een voorwaarde van de overheid. Niet onterecht: je kan maar best voor eigen deur beginnen te vegen. En het is een moeilijk leerproces. Hoe spreken we nu concreet die criteria af en hoe staat dat in verhouding tot andere inrichters en IBP's? Wat voor soort instrumenten zijn toegelaten en welke daarvan sluiten aan bij onze sector?

Bijna iedereen wacht op een minimum-norm

Ons lijkt het universum van de pensioeninstellingen een gesloten wereldje. Gesloten voor het publiek en defensief. Ook de beroepsorganisaties zijn onbereikbaar. Er is duidelijk een ongelijke strijd aan de gang. Er is een probleem van onderlegdheid in vele sectoren, zowel bij de inrichters, als bij de vakbonden, en ook bij de pensioeninstellingen. Meestal laat men zich adviseren door degene die belang hebben bij bepaalde producten. Er een onafhankelijke bij betrekken gebeurt te weinig. Ze veelal niet gespecialiseerd op beleggingsvlak, maar ook niet op ethisch vlak. Men vindt het handig om de commerciële adviseur als paraplu te gebruiken. Maar zelf verantwoordelijkheid opnemen is er meestal niet bij? Men vraagt zich niet af: "Welke criteria zijn belangrijk?", "Welke opvolging willen we daaraan geven?", "Welke gegevens en welke rapportering willen we zien?".

Een tweede cruciaal element voor ons is het segment van de niet-beursgenoteerde effecten. Vooreerst, wat zit daarin en wordt dat minimaal gescreend? Wat kan dat, rekening houdend met de portefeuillediversificatie, betekenen voor lokale en sociale economie? Welk soort waarborg is daar voor nodig en welke vehikels? Die mogelijkheden moeten geoperationaliseerd worden.

Vervolgens stelt zich de vraag wat de overheid nuttig kan bijsturen. Het wordt tijd dat de overheid aan de sectororganisaties vraagt: welke initiatieven heeft de sector genomen? Wat hebben jullie gedaan? In hoeverre promoot en ondersteun de sector MVI? Want erg creatief wordt er met de transparantieregelgeving niet omgesprongen.

Maar nog belangrijker is de vaststelling dat de inrichters en de vakbonden zich zelf leken beschouwen op het vlak van duurzaam financieel beheer. Wie zijn wij om te gaan bepalen wat ethisch en duurzaam is? En welke overheden zijn dictaturen? We kunnen er gespecialiseerde organisaties bij betrekken, maar dat is maar één klok. Dit allemaal operationaliseren, dat neemt jaren in beslag. Liever zien we een instantie die zegt: zo is het, dat zijn de regels, dit is een maatschappelijke minimum norm voor MVI. Dus zo'n minimumnorm, dat zou toch interessant zijn.

Interview met Netwerk Vlaanderen:

Luc Weyn, onderzoeker en consultant

²⁹ www.netwerkvlaanderen.be/en/files/documenten/campaigns/banksandhumanrights/Finance_workers_trade_union.pdf

³⁰ www.bbt.org/nieuws/Pages/meetingfinancien.aspx

HOOFDSTUK 17

Goede voorbeelden

ICB's

De stichtende voorbeelden binnen de sector van de ICB's zijn voorlopig de MVI-fondsen zelf. Informatie daarover is beschikbaar op de websites van Beama (ingedeeld in Duurzaam of Thematisch duurzaam), Réseau Financement Alternatif (gekwoeteerd), Netwerk Vlaanderen (selectief), Forum Ethibel (informatief).

KBC en ING verdienen een vermelding voor hun extra-legale uitbreiding van de cluster-munitie wet over al hun beleggingen.

Dexia Asset Management, Fortis Investments en KBC Asset Management zijn ondertekenaars van PRI in de categorie 'Investment manager signatories'.

Vigeo is ondertekenaar van PRI in de categorie 'Professional service partners'.

Veel buitenlandse pensioenfondsen zijn rechtstreekse ondertekenaars van PRI.

IBP's

Er werd niet rigoureuus gespeurd naar 'best practices'. Gezien binnen de sectororganisaties nog geen systematische bevraging georganiseerd werd en de terughoudendheid kennende van de meeste pensioeninstellingen en inrichters om de Statement of Investment Principles of de SEE clausules te openbaren, leek dit niet de meest rendabele werkwijze om de MVI-attitudes binnen de sector te kenschetsen. Ongetwijfeld zou dit wel boeiend materiaal opleveren voor een sectorale kennisuitwisseling. Sommige fondsen hebben al een aantal jaren ervaring met de inclusie van SEE clausules.

In de IPE Top 1000 European Pension Funds³¹ staan 12 Belgische pensioenfondsen. De tabel geeft de namen en de rangschikking binnen de Top 1000 en de AUM (assets under management). Twee daarvan hebben sporen getrokken en getracht SEE clausules te betrekken in het beheer en rapporteren hierover, Amonis en KBC. Amonis is niet SEE transparantieplicht, want het ressorteert onder WAPZ. Ook ACV Metaal bouwt ervaring op. De gezamenlijk ervaring van deze "best brains in the business" (zie [bijlage 4](#)) zal wellicht onvoldoende zijn om een "interne stuwing" op gang te brengen³².

Top 1000 IPE (09/2009)	Naam pensioenfonds	Beheerd vermogen (€m) 2009
460	Suez-Tractebel	1.209,5
530	Alcatel-Lucent Pensioenfonds	1.000,0
531	Amonis	1.000,0
574	KBC	913,0
734	ING Belgium	640,3
843	Shell Belgium	430,0
875	VRT PF	396,0
893	Metaal	370,0
908	Agfa-Gevaert PF	350,0
939	Arcelor Steel Belgium	322,0
955	Unilever Benelux	305,0
973	Total	300,0

³¹ "Top 1000 European Pension Funds, with a country-by-country regulatory update", IPE (Investment & Pensions Europe), September 2009.

³² "Van stille kracht tot stille macht. De interactie tussen pensioenfondsen en ondernemingen inzake corporate governance en maatschappelijk verantwoord handelen", Harry Hummels, Rob Bauer, Van Gorcum, 2006, 114 blz., ISBN-13: 9789023241959.

Verzekeringsonderneminigen

Het is moeilijk systematische en consistente informatie te verzamelen over de sector van de WAP verzekeringsbedrijven. De CBFA enquête doet vermoeden dat er verscheidene oplossingen worden aangeboden, maar die worden niet systematisch gecommuniceerd, noch door de sector geïnventariseerd.

Een eerste invalshoek is de keuze voor een overkoepelende keuze voor alle producten, waarbij de herbeleggingsprincipes bepaalde SEE principes opvolgen. Een voorbeeld is Ethias, waar alle financiële beleggingen dienen overeen te stemmen met een strikte investeringscode en er een sociaal-ethische code³³. Daarnaast wordt een onderliggend tak23 MVI product aangeboden.

Een andere optie is Portfolio21, dat algemeen aanvaarde normen, de basisconventies van de IAO, met actief aandeelhouderschap³⁴. Portefeuilles aangesloten bij Portfolio21 laten de uitgevers van obligaties en aandelen door een onafhankelijk bureau onderzoeken op de naleving van basisconventies van de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO). Zijn er aanwijzingen van overtreding, dan start het bureau een dialoogproces. Is er overtreding en geen verbetering, dan verkoopt de portefeuillebeheerder het aandeel in kwestie en onderschrijft hij van deze uitgever geen obligaties meer. Portefeuilles aangesloten bij Portfolio21 worden dus beheerd in het perspectief vrij te zijn van kinderarbeid, gedwongen arbeid, discriminatie en miskennis van vrijheid van vereniging. Daarnaast worden ook bedrijven uitgesloten, die ernstige milieuschade toebrengen. De beleggers volgen de adviezen van de Raad voor Ethiek van het Noorse Pensioenfonds en de daaropvolgende beslissingen van het Noorse Ministerie van Financiën. Portfolio21 heeft ook een voortgangsrapport opgesteld over de toepassing van PRI (Dexia Insurance Services is ondertekenaar).³⁵

Ongetwijfeld hebben de grote maatschappijen een mix aan producten, die zij ook met SEE clausule kunnen aanbieden. We geven (slechts) één voorbeeld. AG Employee Benefits (dat meer dan 30% marktaandeel heeft) biedt een Multi-Bedrijven Gekantonneerd fonds aan met het SRI plus label, dat extern geverifieerd wordt. Daarnaast wordt voor aanvullende pensioenplannen in het kader van KB 2003 enkel belegd in Europese overheidsobligaties. AG Employee Benefits, kan voor klanten ook een gepersonaliseerd, afgezonderd fonds opzetten, dat bij de uitvoering van de investeringsstrategie rekening houdt met de specifieke vragen van deze klanten.

Dexia Insurance Services en Ethias Assurance zijn Belgische ondertekenaars van PRI in de categorie 'Asset owner signatories' (zie Bijlage 5). Uiteraard zijn er ook buitenlandse ondertekenaars, actief in België. Nemen we als voorbeeld: Axa Investments (Benelux).

³³ www.ethias.be/nl/prd/CPIF232/Over_Ethias/Onze_waarden/Een_verantwoordelijke_onderneming/Codes_en_charters.htm

³⁴ www.portfolio21.be; www.portfolio21.be/upload/images/Portfolio21_NL.pdf

³⁵ "De ontwikkeling van Portfolio21 in de periode 2004-2007. Voortgangsrapport over de toepassing van de Principles for Responsible Investment", www.portfolio21.be/upload/images/P21%20PRI%20Report%202004%20-%202007%20NL.pdf

HOOFDSTUK 18

Conclusies

Algemene conclusie

De doelstelling van de onderzoeks- en evaluatieopdracht bestond erin een analyse te maken van de naleving van transparantieplichtingen bij ICB's en in het kader van de WAP en dan meer specifiek met betrekking tot het al dan niet rekening houden met sociale, ethische en leefmilieuaspecten bij het beheer van de middelen. Anderzijds diende gespeurd te worden naar de eventuele moeilijkheden of barrières bij de invoering ervan.

Voor alle duidelijkheid weze benadrukt dat de wet een 'soft law' is die enkel vraagt aan te geven in hoeverre er JA dan NEEN aspecten van SEE betrokken worden bij het beheer van de middelen.

De algemene vaststelling in de sector van de ICB's is dat de wet, op het niveau van het prospectus, administratief formeel correct opgevolgd wordt. Op niveau van de periodieke verslaggeving is de conformiteit met de wet lager. Met uitzondering van de categorie MVI, is de diepgang en de toelichting van de antwoorden bijzonder summier en fantasieeloos. De betreffende documenten zijn openbaar.

Voor wat betreft de sector van de WAP moet de studie het antwoord schuldig blijven. De transparantieverslagen zijn niet openbaar. Bovendien heeft niemand volledige inzage in de verslagen de pensioeninstellingen, ook niet binnen de deelsectoren (IBP's, verzekeraars). Het werd in geen enkele taakstelling opgenomen en de sectororganisaties hebben er geen zicht op. De impasse rond de onbeschikbaarheid van gegevens kon op geen enkele wijze opgelost worden binnen het tijdsbudget van het project. Er zijn wel lichtpunten.

Voor de diepte-interviews werd gesproken met vertegenwoordigers van zowat alle instanties die betrokken zijn bij het beheer van ICB's of aanvullende pensioenen: de controlerende autoriteit, de wettelijke adviesorganen, de drie betreffende beroepsorganisaties, de bevek's en vermogensbeheerders, de werkgevers en beroepsfederaties, de vakbonden en pensioenadviseurs en onafhankelijke bestuurders en ten slotte de NGO's.

Opvallend is dat binnen de sector van de aanvullende pensioenen met waardering over de WAP gesproken wordt, maar dat zowat door iedereen verwezen wordt naar onvolmaaktheden van het kader als oorzaak voor het onvermogen om de SEE clausules gestalte te geven. De SEE aspecten zelf komen pas secundair aan bod.

De belangrijkste conclusie is misschien wel dat de wet zelf schromelijk te kort schiet. Door het ontbreken van enig ijkpunt of 'best practice' of enige standaard of internationale afspraak verliest de wet iedere autoriteit als 'soft law'. Een principe als 'comply-or-explain' is eenvoudigweg niet toepasbaar. De wet heeft eerder het statuut van 'zero-impact-law'. En nulimpact is vaak een nobel streefdoel, maar niet in het geval van transparantie.

ICB's

Alle bevek's of andere ICB's die onderworpen zijn aan de wet, zijn formeel in orde voor wat betreft het prospectus. Dat betekent dat de vraag naar het voeren van een SEE beheer beantwoord is met JA of NEE.

Inhoudelijk is de JA in onze waarneming een flauwe JA (of een gecamoufleerde NEE), vermits het standaardantwoord steeds verwijst naar de Wet van 20/03/2007 op (het verbod op) financiering van de productie, gebruik en bezit van antipersoonsmijnen en submunitie. Twee instellingen hebben de lat hoger gelegd en sluiten meer wapensystemen uit.

Voor het overige verwijst geen enkele bevek naar vormen of elementen die te maken hebben met SEE beheer. Ook niet in het periodiek verslag, dat ofwel niets vermeld, of de statement van het prospectus herhaalt. De MVI beveks zijn uiter-aard uitzondering op deze vaststelling.

Op geen enkele wijze kan een correlatie vastgesteld worden tussen de stimulans van de wet en het succes van de MVI markt in België. Dit blijkt niet enkel uit de jaarrapporten van de betrokken ICB's, maar het wordt ook bevestigd in de interviews. De sterke groei van MVI is enkel toe te schrijven aan autonome groei en intern geloof en innovatie. De markt werd, in opdracht van de staatssecretaris voor Duurzame Ontwikkeling Els Van Weert in 2007 nog door Test-Aankoop (2007) onderzocht³⁶. Uit de conclusies onthielden we dat het een 'aanbodedreven markt' was, zeg maar een markt die nog niet goed georganiseerd was. Dat is intussen sterk veranderd. De transparantiewetgeving op zich heeft daar niet veel toe bijgedragen.

Voor het overige lijkt het erop dat de transparantieclausule in de praktijk een vervelende administratieve kwestie is, toebedeeld aan de 'legal compliance' departementen voor snelle en korte behandeling.

De zoutloosheid van de antwoorden verbaast toch enigszins, omdat het de internationaal waargenomen trend van inbouw van SEE aspecten in traditionele fondsenmarkten niet kan bevestigen. Er zijn sinds 2007 enkele instellingen die de 'Principles for Responsible Investing' getekend hebben. Dit zijn weliswaar 'aanmoedigingsprincipes' en geen afdwingbare regels, maar het niveau van betrokkenheid en engagement voor verslaggeving ligt toch een stuk hoger dan de Belgische wet vergt, en dat op vrijwillige basis.

WAP

De toepassingspraktijken van de transparantiewet en de SEE clausules daarin onderzoeken, is in het huidige stadium onmogelijk. Dit betekent niet dat er geen SEE praktijken bestaan; er zijn uiteenlopende toepassingsvoorbeelden gevonden, maar op een niet-systematisch wijze.

Ondanks het feit dat de transparantierichtlijn al langer bestaat, lijkt het erop, op basis van de steekproeven en interviews, dat heel wat betrokkenen er nog niet aan toe zijn een zinnige invulling te geven voor de SEE clausules. Nogmaals, op zich hoeft er geen SEE beleid aanwezig te zijn, maar veel betrokkenen wensen toch in die richting te evolueren. De sector verklaart dat er vanwege de juridische, administratieve en sociale omwenteling en de financiële crisis daar bovenop eenvoudigweg nog geen tijd was om hieraan te werken.

Er is geen controle vanwege de CBFA op de transparantieverslagen van de aanvullende pensioenen, tenzij er toevallig een onderliggende bevek wordt gebruikt voor het beheer van de middelen. Er is geen enkele instantie die informatie inzamelt of statistieken maakt.

Advies 21 van de Commissie voor Aanvullende Pensioenen is enerzijds een afwachtend en defensief advies, maar doet ook interessante aanbevelingen en concrete beloftes. Op zich zouden die zelfbevruchtend kunnen werken en de zelfregulerende ambities van de transparantiewetgeving kunnen waar maken. Helaas werd nog geen enkele belofte waargemaakt. Ook niet die voor meer transparantie en betere communicatie.

De BVPI pleit voor meer openbaarheid van de transparantieverslagen en de verplichte opname van een uitspraak over SEE beheer in de Statement of Principles. Hierdoor is de behandeling en goedkeuring door de Raad van Bestuur verzekert. Een essentieel werkpunt is de verdere kennisuitwisseling en ontwikkeling van tools, met voldoende gelaagdheid, gezien de dimensie en het kennisniveau wezenlijk kan verschillen van de ene BPI

³⁶ www.test-aankoop.be/sparen-en-beleggen/moeizame-zoektocht-naar-ethische-belegging-s441093.htm

tot de andere. BVPI doet een concrete belofte voor een bevraging van haar sector, gevolgd door een breed opgezet seminarie.

De nieuwe krachtige, juridische structuur van de OFP's is voor België een paradepaardje. De vraag staat nu open hoe binnen dit grensoverschrijdend concept ook internationale en nationale klanten bediend kunnen worden met OFP's die SEE gemanaged zijn.

Bij de leden van Assuralia is ongetwijfeld heel wat SEE know-how voorhanden. Ook Assuralia houdt zich voor, de thematiek beter en degelijker te inventariseren en te bestuderen en op tijd en stond met resultaten en voorstellen naar buiten te treden. Tegelijkertijd zegt de sectororganisatie zich minder aangesproken te voelen, omdat ze minder aanwezig is in dragers waaraan een SEE meerwaarde kan gegeven worden (aandelen, bedrijfsobligaties, ...). Vanuit haar historiek en opstelling is de sector van de verzekeringen veel minder ingesteld op inspraak en medebeheer. Er zijn slechts enkele voorbeelden gekend van toezichtcomités op sectoraal vlak. De sector kampt op dit vlak met een imago-probleem, luidens de interviews. Anderzijds draagt Assuralia alle kenmerken van een organisatie die een interessante omslag in deze kan maken: ze heeft er de brains en de middelen voor.

De werkgevers en beroepsorganisaties zijn uiteraard de financiers en cruciale spelers van de aanvullende pensioenen. Zij zijn vragende partij om MVI te omlijnen en te beperken tot SEE aspecten die (i) werkelijk leven binnen de bedrijven en hun sterke punten profileren, en die (ii) niet botsen met hun eigenheid en hun werkgebied. Voorts zijn zij pleitbezorgers voor een omvangrijker tweede peiler. Dat onderstelt meer ruimte in de onderhandelingen voor het luik 'uitgesteld loon'. Anderzijds worden de IBP's beter beheersbaar qua kosten en vooral: er komen langetermijnmiddelen vrij voor lokale investeringen van algemeen nut, die ook lokale tewerkstelling kunnen creëren. De vereiste administratie naar de aangeslotenen toe is een ware domper.

De vakbonden wijzen op de onvolmaaktheden van de WAP op het vlak van reële inspraak en de aansprakelijkheid voor de *délégués* die kandidaat zijn voor paritair medebeheer. Samen met de complexiteit van zowel het financieel als ethisch beheer maakt dit een engagement voor SEE beheer soms moeilijk. Ook voor de vakbonden is het strak en haalbaar omlijnen van SEE een moeilijke zaak. Het betrekken van externe, onafhankelijke experts is tegelijk noodzakelijk en duur.

Onafhankelijke bestuurders en adviseurs beklemtonen het belang van een stappenplan en waarschuwen voor de soms opgedrongen en zelfs ondeskundige raad van inrichters en de door hen aangestelde huisbankiers of vermogensbeheerders.

NGO's wraken de geslotenheid van de pensioeninstellingen, het gebrek aan inspraak en de onbeschikbaarheid van transparantieverslagen. Ze pleiten voor een minimumnorm voor MVI en SEE beheer en voor vehikels die bruikbaar zijn voor pensioenfondsen en die kunnen beleggen in lokale en sociale economie.

Tenslotte zijn er nog een aantal vaststellingen en pleidooien die uit meerdere interviews naar voor komen:

- Het objectief van maximaal rendement wordt door iedereen hoogst belangrijk geacht, maar niet even absoluut. De bezorgdheid dat het rendement negatief kan beïnvloed worden door SEE beheer daalt naarmate het niveau van professionele betrokkenheid en specialisatie groter is. Bij de aangeslotenen is de bezorgdheid het grootst, zij zijn uiteraard ook de meest betrokken partij. Bij sectorverantwoordelijkheden binnen de vakbonden wegen vooroordelen of misinformatie minder door. Bij beheerders en adviseurs is de perceptie dat er geen nadeel is qua rendement, soms zelfs een voordeel.
- De bezorgdheid over financiële ethiek wordt bijna unaniem gedeeld. Naast ethiek pur sang, speelt ook het element beheersbaarheid en begrijpbaarheid voor 'paritaire' bestuurders mee.
- Opvallend is ook dat veel partijen pleiten voor concrete samenwerking. Dat is zeker zo op het vlak van de pensioeninstellingen, die kapitalen willen poolen en daar externe experts willen voor aanspreken. Dat is zo voor het oprichten van vehikels die geschikt zijn

voor pensioenbeheer en op het vlak van kostenbeheer. Dat is zo voor het opbouwen van gezamenlijke kennis en expertise.

- Last but not least is er de kwestie van goed omlijnde en beheersbare concepten rond MVI enerzijds, SEE anderzijds. Een veelheid van modellen en niveau's van complexiteit is mogelijk. Maar een onderlaag van algemeen aanvaardbare en werkbare principes zou moeten vastgelegd worden.

HOOFDSTUK 19

Aanbevelingen en denkpistes

De denkpistes in dit hoofdstuk kunnen geïnspireerd zijn vanuit de interviews of aansluiten bij concepten uit andere landen of afkomstig zijn uit andere bronnen. Ze pretenderen geenszins consensusvoorstellen te zijn en komen niet voort uit sectoraal overleg of uit focusgroepen. Ze hebben als enige ambitie het debat te voeden.

De overheid kan stimulerend of regulerend optreden.
De overheid kan normerend of faciliterend optreden.
De overheid kan inhoudelijk of proceduraal optreden.

Denkpiste 1: De bestaande regelgeving aanscherpen/verduidelijken [regulerend]

Een eenvoudig "JA-we-doen-gelijk-wat" of "NEE-we-doen-helemaal-niks" zijn momenteel conforme antwoorden, tenminste als ze onder een hoofding staan die verwijst naar de SEE clause.

De formulering "de mate waarin wordt rekening gehouden met ..." is voor interpretatie vatbaar en leidt tot verschillende praktijken. Enerzijds kan dit begrepen worden als een vraag naar de procentuele dekking door de SEE criteria, zoals begrepen kan worden uit de vragenlijst van de CBFA (WAP en WAPZ). Anderzijds kan het begrepen worden als een vraag naar de diepgang en procedures van de SEE benadering. In die zin heeft bijvoorbeeld de Australische Disclosure Guidelines ³⁷ nauwkeuriger richtlijnen geschreven.

De transparantierichtlijnen werken niet wervend. Ze beschermen enigermate de consument. SEE initiatiefnemers

Denkpiste 2: Transparantieverslag openbaar maken. Opname SEE beheersaspecten in de Statement of Investing Principles [regulerend]

Het transparantieverslag mist gedeeltelijk zijn doel, tenzij het openbaar wordt gemaakt. Voortgangsrapporten opstellen is nu onmogelijk. De verplichting tot opname van de SEE beheersaspecten in de Statement of Principles, geeft iets meer waarborgen dat de kwestie op de agenda van de Raad van Bestuur komt.

Wellicht wordt best ook gestipuleerd dat het transparantieverslag de evolutie ter zake beschrijft, niet enkel een algemeen principe.

Denkpiste 3: Minimumnorm voor MVI [regulerend]

De objectieven om een minimale norm worden in andere studiewerken uiteengezet³⁸. Het is duidelijk dat er vraag is naar een platform, een consensus rond MVI. Een dergelijke norm kan op verscheidene manieren gerealiseerd worden en er bestaat nog geen consensus over het hoe.

³⁷ "Australian Securities & Investments Commission Section 1013DA disclosure guidelines. ASIC guidelines to product issuers for disclosure about labour standards or environmental, social and ethical considerations in Product Disclosure Statements (PDS), 2003, www.responsibleinvestment.org/files/SA8GERABYS/Final%20Guidelines%20Dec%202003.pdf

³⁸ <http://www.ecosocdoc.be/static/module/bibliographyDocument/document/001/234.pdf>

Een sterk inhoudelijke en regelgevende norm stelt een aantal problemen, waaronder de juridische complicaties op Belgisch en Europees niveau. Een dergelijk project zal veel tijd vergen, extreem gedreven moeten zijn naar consensus toe en bijgevolg wellicht een genivelleerde norm opleveren die mogelijk ook de bestaande diversificatie tegenwerkt. Mogelijk zal de norm ook weinig discriminerend zijn.

Een norm die daarentegen enkel een aantal verplichte domeinen en criteria afbakt, die een antwoord moeten krijgen binnen een methodologie, zal wellicht sneller tot stand komen. Het gewicht komt dan wel te liggen op de consistentie en geloofwaardigheid van de onderzoeksmodellen. Daarover gaat de volgende, complementaire denkpiste.

Denkpiste 4: Audit van de onderzoekspraktijk [proceduraal]

Hierin staat de traceerbaarheid van een SEE investeringsbeslissing centraal. Wordt een bedrijf geselecteerd of uitgesloten voor belegging, dan moet de fondsbeheerder of onderzoeksinstelling ook perfect kunnen traceren en aantonen volgens welke procedures en met welke gegevens en onderzoeksprocedures deze beslissing werd genomen.

AI CSRR is een Europese beroepsorganisatie, die een kwaliteitsstandaard heeft neergezet met richtlijnen en gedragscodes omtrent de transparantie, de kwaliteit, het rekenschap en de verificerbaarheid van alle procedures op het vlak van MVI onderzoek. De standaard is sterk proceduraal gericht en auditeerbaar en is volledig geoperationaliseerd³⁹.

Denkpiste 5: Voortgangsrapporten, statistieken, benchmarks [faciliterend]

De interne dynamiek kan gestimuleerd worden door het laten opstellen van statistieken, voortgangsrapporten, benchmarks. Een voorbeeld is het Britse overzichtsrapport⁴⁰. Ook in Nederland worden mooie deelrapporten gemaakt door VBDO.⁴¹

Nederland heeft geen MVI transparantiewetgeving. Nederlandse pensioenfondsen evolueren op eigen kracht wat de integratie van SEE betreft. In maart 2007 vestigde het TV-programma Zembla⁴² de aandacht op het beleggingsbeleid van de grote Nederlandse pensioenfondsen. Het programma veroorzaakte veel commotie en voor de pensioenbeheerders was het een traumatische ervaring. Nog in 2007 deed VBDO een eerste onderzoek waaruit bleek dat 26 van de 30 onderzochte pensioenaanbieders een verantwoord beleggingsbeleid aan het voorbereiden waren. Eind 2008 hadden 21 van de inmiddels 43 onderzochte aanbieders daadwerkelijk een verantwoord beleggingsbeleid ontwikkeld en bij 13 andere was het in ontwikkeling⁴³. Het rapport is een indrukwekkend voortgangsrapport. Een voorbeeld voor nog meer landenrapporten.

In opvolging van deze rapporten volgde, later in 2009 een overzichtsstudie van de MVI diensten aangeboden door vermogensbeheerders voor de Nederlandse pensioenmarkt. Het is een inventaris van vermogensbeheerders en hun modellen en van de evolutie op het vlak van fiduciair beheer en MVI⁴⁴. Tenslotte kwam er ook een eerste rapport over de Nederlandse verzekeraars. Deze benchmark is bedoeld om "verzekeraars te helpen om

³⁹ www.csrr-qs.org

⁴⁰ "Responsible Business: Sustainable Pension. How the Pension Funds of the UK's Corporate Responsibility Leaders are approaching responsible investment", UKSIF Sustainable Pensions Project, 2009, www.uksif.org/cmsfiles/281411/Sustainable_Pensions_Report_2009.pdf

⁴¹ VBDO (Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling): www.vbdo.nl

⁴² "Consequences of a Dutch affair, IPE, December 2007, p. 5-6.

⁴³ "Benchmark Verantwoord Beleggen door Nederlandse Pensioenfondsen en Pensioenverzekeraars 2008", VBDO, Profundo, 142 p.

⁴⁴ "Asset Managers – Part of the Problem or Part of the Solution. An Inquiry into SRI Services Offered by Asset Managers to Pension Funds", VBDO, March 2009, 57 p.

hun verantwoord beleggingsbeleid vorm te geven, om geschikte instrumenten te kiezen en om op een transparante manier verantwoording af te leggen". Uit het onderzoek blijkt dat slechts 9 van de 30 onderzochte verzekeraars een verantwoord beleggingsbeleid hebben⁴⁵.

Voor het opstellen van tweejaarlijkse rapporten zijn cijfers nodig. Die zijn momenteel niet beschikbaar, zoals hoger uiteengezet.

Denkpiste 6: Vehikels ten behoeve van pensioeninstellingen voor projecten van maatschappelijke aard binnen de lokale en sociale economie [faciliterend]

Er is behoefte aan een financieel instrument dat alle kenmerken draagt die vermogensbeheer voor pensioenen toelaat. Projecten op lange termijn, met kapitaalgarantie en mogelijk rendementsgarantie, van openbaar nut en met een duidelijke SEE component en met lokale tewerkstelling. Een vehikel dat poolen van kapitaal vanuit verschillende pensioeninstellingen mogelijk maakt. De geïnterviewden opperden verschillende mogelijke structuren: PPS, private equity, zelfbeheerde fondsen met externe specialisten en de overheidswaarborgregeling op financiële coöperatieven⁴⁶.

Denkpiste 7: Organisatie debat over de wettelijke integratie van SEE aspecten in het institutioneel beheer

Een sleuteldocument in de 'SEE literatuur' is een rapport besteld in door de UNEP FI Asset Management Working Group (AMWG) aan 2005 Freshfields Bruckhaus Deringer. Het "Freshfields Report"⁴⁷ onderzocht 9 rechtsgebieden (Australië, Canada, Duitsland, Frankrijk, Groot-Brittannië, Italië, Japan, en de Verenigde Staten) en kwam tot de bevinding dat in al deze rechtsgebieden het integreren van SEE informatie in het vermogensbeheer niet alleen wettelijk toegelaten is, maar ook vereist is".

Het vervolgrapport "Fiduciary responsibility II"⁴⁸ werkt een en ander verder uit, ondermeer naar pensioenfondsen toe, met praktische modules voor contractering e.d. Een wettelijke stap vooruit sinds het Freshfields Report is de geboorte van PRI in 2006.

Denkpiste 8: Organisatie van vorming en opleiding [faciliterend]

Er is nood aan opleiding voor syndicale beheerders die mede aansprakelijk zijn voor het paritair beheer. Inspraak, de aansprakelijkheidsregeling en het betrekken van onafhankelijke experts zijn zorgpunten.

⁴⁵ "Benchmark Verantwoord Beleggen door Nederlandse verzekeraars 2009", VBDO, Profundo, augustus 2009, 138 p.

⁴⁶ www.premier.fgov.be/nl/nieuws/persbericht-van-de-eerste-minister-en-de-minister-van-financi%C3%ABn

⁴⁷ http://www.unepfi.org/fileadmin/documents/freshfields_legal_resp_20051123.pdf

⁴⁸ Fiduciary responsibility. Legal and practical aspects of integrating environmental, social and governance issues into institutional investment. A report by the Asset Management Working Group of the United Nations Environment Programme Finance Initiative. A follow up to the AMWG's 2005 'Freshfields Report', July 2009, www.unepfi.org/fileadmin/documents/fiduciaryII.pdf

HOOFDSTUK 20

Woordenlijst met afkortingen en begrippen

Aangeslotene	De werknemer die behoort tot de categorie van het personeel waarvoor de inrichter het pensioenstelsel heeft ingevoerd en die aan de aansluitingsvoorwaarden van het pensioenreglement voldoet, en de gewezen werknemer die nog steeds actuele of uitgestelde rechten geniet overeenkomstig het pensioenreglement.
Agoria	Federatie van de Technologische Industrie.
AI CSRR	De Association for Independent Corporate Sustainability and Responsibility Research is een beroepsorganisatie die een kwaliteitsstandaard heeft neergezet met richtlijnen en gedragscodes omtrent de transparantie, de kwaliteit, het rekenschap en de verifieerbaarheid van alle procedures op het vlak van MVI onderzoek. De standaard is sterk proceduraal gericht en auditeerbaar.
ALM	Door middel van een Asset Liability Modelling onderzoekt een pensioenfonds hoeveel risico kan genomen worden. Dat hangt af van hoeveel geld nodig is om de pensioenen te betalen, nu en in de toekomst. Een ALM-studie vertelt welke beleggingsmix ideaal is.
Arbeid & Milieu	Het samenwerkingsverband tussen de milieu- en vakbeweging in Vlaanderen ter bevordering van een milieuvriendelijke economie. Het samenwerkingsverband tussen de milieubeweging (Bond Beter Leefmilieu) en de vakbonden (ABVV, ACLVB en ACV) in Vlaanderen. A&M wil bijdragen aan een sociaal en ecologisch verantwoorde economie en samenleving.
Asset management	Het professionele beheer van vermogens van particulieren en instituten gericht op het realiseren van een optimaal beleggingsresultaat.
Assuralia	Dit is de Belgische beroepsvereniging van (her)verzekeringsondernemingen.
AUM	Assets Under Management. Activa in beheer. Beheerd vermogen.
Begunstigde	De aangeslotene zelf is de begunstigde van het aanvullend pensioen indien hij/zij op de pensioenleeftijd nog in leven is. Indien hij/zij vroeger overlijdt, is de rechthebbende de begunstigde van het aanvullend pensioen.
BEAMA	Doel van de Belgian Asset Managers Association, de Belgische Vereniging van Asset Managers is het ontwikkelen van de bedrijfstak en het behartigen van de belangen van haar leden, professionele vermogensbeheerders in België.
BELSIF	Het Belgisch Forum voor Duurzaam en Maatschappelijk Verantwoord Investeren is een vzw die het duurzaam en maatschappelijk verantwoord investeren (MVI) aanmoedigt, ondersteunt en promoot. BELSIF wenst dat particuliere, institutionele en publieke instanties in hun beleggingen en investeringsactiviteiten het duurzaam en maatschappelijk verantwoord beleid van emittenten ondersteunen en proactief aanmoedigen.
Bevak	Dit is een beleggingsvennootschap met vast kapitaal.
Bevek	Dit is een type van collectieve beleggingsvennootschap in België. Bevek staat voor 'Beleggingsvennootschap met veranderlijk kapitaal'. Een bevek mag beleggen in België of in het buitenland, door collectieve belegging van uit het publiek aangetrokken kapitaal. Een bevek kan haar kapitaal verhogen zonder haar statuten te moeten wijzigen. Daarom wordt soms gesproken van een 'open' fonds.
BVPI	ABFP/BVPI, de Belgische Vereniging van Pensioeninstellingen behartigt de belangen van haar leden, aangesloten IBP's en verstrekt informatie en begeleiding. Haar doelgroep zijn de Belgische pensioenfondsen.

CAO	Collectieve Arbeidsovereenkomst. Naar gelang van hun activiteiten zijn bedrijven gegroepeerd in Paritaire Comités. In deze Paritaire Comités sluiten de werkgeversorganisaties en de vakbonden na onderhandelingen heel wat akkoorden over lonen, arbeidsvoorwaarden, opleiding, enz. die dan voor alle bedrijven van de sector gelden. In dit geval spreekt men over een "Collectieve Arbeidsovereenkomst" of "CAO". Elke CAO vormt een minimale reglementering die van toepassing is op het ganse Paritaire Comité, maar er kunnen binnen elk bedrijf ook akkoorden worden gesloten die n��g gunstiger zijn voor de werknemer. Er kunnen eveneens op bedrijfsvlak CAO's worden gesloten.
CAP	Commissie voor Aanvullende Pensioenen. Een adviesorgaan dat ingesteld werd met als opdracht adviezen te verstrekken over de besluiten die in uitvoering van de WAP worden genomen en overleg te plegen omtrent alle vragen inzake de toepassing van deze wet en zijn uitvoeringsbesluiten die haar door de bevoegde ministers, de Raad voor Aanvullende Pensioenen of door de CBFA worden voorgelegd.
CBFA	De Commissie voor het Bank-, Financie- en Assurantiewezen is (sinds 2004 en tot op vandaag) de enige Belgische autoriteit belast met het toezicht op de meeste Financiële instellingen en de Financiële diensten die aan het publiek worden aangeboden.
Comply-or-explain	De 'pas-toe-of-leg-uit'-benadering stamt uit de discussie rond het opzetten van een Corporate Governance Code (UK, Cadbury Commission). Het beginsel heeft tot doel de betrokkenen te doen nadenken over naleving van regels of richtlijnen of goede voorbeelden, zonder strikte verplichting die in z'n geheel toe te passen. Een verdergaande vorm is 'apply-or-explain', waarbij in detail dient uitgelegd te worden hoe iedere regel van de bepaling werd ingevuld. In het geval van 'comply-or-die' is niet veel uitleg mogelijk.
CVSO	Coöperatieve Vennootschap met Beperkte Aansprakelijkheid en Sociaal Oogmerk.
ESG	Dit is een afkorting van 'environmental (milieu), social (sociale) and governance (bestuur)' factoren. Dit zijn de drie belangrijkste gebieden voor de extrafinanciële analyses voor beleggingen.
FBZ	Fonds voor bestaanszekerheid. De werkgevers- en werknemersorganisaties kunnen in de schoot van de paritaire comités en sub-comités fondsen voor bestaanszekerheid oprichten. Deze fondsen hebben als doel het financieren, toekennen en uitkeren van sociale voordelen, het financieren en organiseren van de vakopleiding van de werknemers en van de jongeren en het financieren en verzekeren van de veiligheid en de gezondheid van de werknemers in het algemeen. De fondsen voor bestaanszekerheid mogen zich niet meer bezighouden met de uitvoering van de extralegale pensioenen.
FEBELFIN	De Belgische Federatie van het Financiewezen is de overkoepelende federatie voor de Belgische Financiële sector. De strategische agenda van Febelfin bespeelt drie thema's: concurrentiepositie en innovatie, dynamisch en duurzaam personeelsbeleid en het imago van de Financiële sector.
Forum ETHIBEL	Onderzoeks- en adviesbureau voor duurzaam beleggen en maatschappelijk verantwoord ondernemen. Voert als sociaal-ethisch revisor ook audits uit voor Financiële en niet-Financiële producten.
Generaties MVI	Om de verschillende MVI-benaderingen te kenmerken en te onderscheiden, voerde Forum ETHIBEL een typologie in 'generaties' in: Fondsen van de eerste generatie baseren zich enkel op negatieve criteria. Dit betekent dat bedrijven die bepaalde ongewenste activiteiten, diensten of producten aanbieden, voor belegging worden uitgesloten. De tweede generatie werkt op basis van positieve criteria, toespitst op een specifieke sector of thema. Hier gaat men actief op

	zoek naar bedrijven die op een bepaald terrein goed scoren. Fondsen van de derde generatie selecteren per bedrijfstak die bedrijven die het best scoren inzake duurzaam en maatschappelijk verantwoord ondernemen op een hele reeks domeinen, waaronder milieu, mensenrechten, sociaal beleid, deugdelijk bestuur, markethiek, enz. Fondsen van de <u>vierde generatie</u> onderscheiden zich verder door een gerichtheid op de stakeholders (de maatschappelijke aandeelhouders) van de bedrijven. De meerwaarde zit ook in de kwaliteit van het onderzoek, dat extern geadviseerd en gecontroleerd wordt.
Groepsverzekering	Een levensverzekering die de werkgever aangaat ten voordele van zijn personeelsleden of zelfstandige medewerkers in het kader van de tweede pensioenpijler. Dat kan betrekking hebben op het voltallige personeel of een deel ervan. De premies worden betaald door het bedrijf, de begunstigde of door beide. De uitvoering van het pensioenplan wordt toevertrouwd aan een externe pensioeninstelling zoals een verzekeringsmaatschappij of een pensioenfonds. Het is de werkgever die beslist over invoering, wijziging of stopzetting van het pensioenplan.
ICB	De afkorting "ICB's" verwijst naar de Instellingen voor Collectieve Belegging, i.e. vooral de beveks en de gemeenschappelijke beleggingsfondsen.
IBP	Dit zijn de Instellingen voor Bedrijfspensioenvoorziening. Zij mogen de bovenwettelijke pensioenen van loontrekkenden, bedrijfsleiders en zelfstandigen beheren, alsook de wettelijke of bovenwettelijke pensioenen van de personeelsleden van openbare besturen en overheidsbedrijven.
Inrichter	De inrichter is de persoon die de pensioentoezegging doet. Dit kan zowel de werkgever zijn (ondernemingsplannen of individuele toezeggingen) als een paritair samengestelde rechtspersoon voor plannen die op sectorniveau worden ingevoerd.
IPT	Individuele pensioentoezegging. Dit is een overeenkomst waarbij een werkgever een occasionele, niet-stelselmatige pensioentoezegging aangaat ten voordele van één werknemer en/of zijn rechthebbers.
Kapitalisatie	Pensioenstelsel waarin elkeen tijdens zijn actieve leven zijn eigen spaarpot aanlegt. Dit stelsel staat tegenover het repartitiestelsel, dat wordt gebruikt in het wettelijk pensioen (zie verder bij Repartitie).
Langetermijnsparen	Een door de overheid gestimuleerde beleggingsvorm om individueel en fiscaalvriendelijk te sparen voor het aanvullend pensioen (derde pensioenpijler). Iedere Belg tussen 18 en 65 jaar die een belastbaar inkomen heeft, kan langetermijnsparen.
Level playing field	Dit is een rechtvaardigheidsprincipe, waarbij het niet noodzakelijk is dat elke speler evenveel kansen heeft om te slagen, maar wel dat alle spelers het spel spelen volgens dezelfde regels.
Levensverzekering	Een levensverzekering is een verzekering die 2 soorten risico's kan dekken: overlijden en overleven (gewoonlijk het pensioen). De uitkering van de levensverzekering gebeurt in de vorm van kapitaal of van rente.
MMG	Milieu, Maatschappij en Governance (of Goed ondernemingsbestuur) factoren, als extra-financiële criteria voor beleggingen.
MVI	Maatschappelijk Verantwoord Investeren. Duurzaam en Maatschappelijk Verantwoord Investeren betekent volgens BELSIF: "Een beleid voeren dat bij de formulering en de uitvoering ervan bewust rekening houdt met de economische, sociale, ecologische of culturele effecten van het investeringsproces, op korte en lange termijn, en hierover in dialoog treden met de relevante maatschappelijke belanghebbenden". Met 'investeren' worden overigens alle beleggingsvormen met een productieve bestemming bedoeld. BELSIF

	deelt op haar website mee (www.belsif.be) dat het "(...) zich bewust is van de vogelvrijheid van de termen 'duurzaam' en 'maatschappelijk verantwoord' investeren, zeker als groepsnaam van de investeringsstijl. Momenteel staat het iedere financiële instelling die een financieel product op de markt brengt vrij zelf te bepalen of dat product ethisch, duurzaam of sociaal verantwoord genoemd wordt of niet. Er bestaat momenteel geen juridisch kader dat naam en lading omschrijft en aan banden legt".
MVO	Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen.
Netwerk Vlaanderen	Dit is een NGO die campagne voert tegen onverantwoorde en schadelijke investeringen van banken en pleit voor duurzame investeringen die bijdragen aan een mens- en milieuvriendelijke samenleving.
OFP	Het Organisme voor de Financiering van Pensioenen is een nieuwe rechtsvorm, speciaal ontwikkeld naar aanleiding van de WIBP (wet rond het toezicht op de instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening) (). Aan OFP's worden bepaalde structurele en zij genieten van een gunstig fiscaal regime. De aanzet tot deze wet was een Europese richtlijn die het mogelijk maakt dat bedrijven een pensioenregeling kunnen onderbrengen bij een buitenlands pensioenfonds, binnen de Europese Economische Ruimte (EER).
Pensioenfonds	Dit is een vzw of onderlinge verzekeringsmaatschappij, die instaat voor het beheer van de stortingen van de bedrijven ten gunste van hun werknemers. In een aantal gevallen worden de werknemersverteenwoordigers bij het beheer van de fondsen betrokken.
Pensioeninstelling	De in het beheerscontract vermelde instelling die bij CAO (pensioenreglement) belast is met de uitvoering van de pensioentoezegging.
Pensioenovereenkomst	De overeenkomst waarin de rechten en de verplichtingen van de werkgever, van de aangeslotene en zijn rechthebbenden en de regels inzake de uitvoering van de individuele pensioentoezegging worden bepaald.
Pensioenreglement	Het reglement waarin de rechten en de verplichtingen van de inrichter, van de werkgever, de aangeslotenen en van hun rechthebbenden, de aansluitingsvoorwaarden en de regels inzake de uitvoering van het pensioenstelsel worden bepaald;
Pensioensparen	Een door de overheid gestimuleerde beleggingsvorm om individueel en fiscaalvriendelijk te sparen voor een aanvullend pensioen (derde pensioenpijler). Iedere Belg tussen 18 en 64 jaar die een belastbaar inkomen heeft, kan pensioensparen. Pensioensparen kan door te beleggen in een pensioenspaarverzekering of een pensioenspaarfonds. Pensioensparen is eerder beperkt qua bedrag.
Pensioenstelsel	Een pensioenstelsel wordt omschreven als een "collectieve pensioentoezegging", in tegenstelling tot de "individuele pensioentoezegging" die gericht is tot één werknemer of bedrijfsleider.
Pensioentoezegging	Dit is een ander woord voor een aanvullend pensioenplan. Het begrip wordt gedefinieerd als de toezegging van een aanvullend pensioen (d.i. een aanvullend rust- en/of overlevingspensioen) door een inrichter aan één of meerdere werknemers of bedrijfsleiders.
Pijlers	(Eerste, tweede en derde pijler). De eerste pijler bestaat uit het wettelijk pensioen via repartitie. De tweede pijler omvat alle vormen van aanvullende pensioenen die (volledig of gedeeltelijk) door de werkgever worden gefinancierd. De derde pijler heeft betrekking op de individuele aanvullende pensioenen die de loontrekkende werknemer op eigen initiatief via pensioensparen aanlegt.
POD DO	De Programmatorische federale overheidsdienst Duurzame Ontwikkeling.
Private equity	Dit betekent letterlijk: privaat vermogen. Het gaat over financiering buiten de aandelenbeurs om van bedrijven, die daarvoor enkel terecht kunnen bij banken of private investeerders.

PPS	Een Publiek-Private Samenwerking: een samenwerkingsvorm tussen een overheid en een of meer private ondernemingen.
PRI	De Principles for Responsible Investment van de Verenigde Naties zijn in 2006 geïntroduceerd als verzameling vrijwillige 'best practice'-normen voor vermogensbezitters en vermogensbeheerders die in hun beleggingsproces rekening willen houden met milieu, maatschappij en goed bestuur.
Proxy voting	Letterlijk betekent dit stemmen bij volmacht. Het uitoefenen van stemrechten verbonden aan beleggingen kan deel uitmaken van 'actief vermogensbeheer'.
Prudentieel toezicht	Toezicht gericht op het bevorderen van de financiële degelijkheid van financiële instellingen.
RAP	Raad voor Aanvullende Pensioenen . Dit orgaan is belast met de regelmatige opvolging van de toepassing van de bepalingen van WAP en met een periodieke evaluatie hiervan. Het kan op verzoek of uit eigen beweging adviezen of aanbevelingen formuleren ter attentie van de CBFA of van de bevoegde ministers. De raad is samengesteld uit vertegenwoordigers van de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg, de FOD Sociale Zekerheid, de FOD Financiën en van de Commissie van het Bank-, Financie- en Assurantiewezen.
Repartitie	Pensioenstelsel dat wordt gebruikt in het kader van het wettelijke pensioen: de actieven van vandaag betalen voor de gepensioneerden van vandaag. Dit stelsel is gebaseerd op de solidariteit tussen actieven en niet-actieven en is het tegenovergestelde van een kapitalisatiestelsel.
RFA	Réseau Financement Alternatif is een NGO die het publiek, de overheid en de bankwereld aanzet tot verantwoorde omgang met geld. RFA is ook een studiebureau dat zich actief richt op ethische en solidaire financiering.
Securities lending	en 'asset lending' gaat over een financiële dienstverlening waarbij een instelling aan een andere instelling effecten ontleent. Zoals bij een gewone geldlening gaat dit gepaard met intresten. De ontleende aandelen kunnen gebruikt worden voor de praktijk van het 'shorten', het uitlokken en profiteren van een daling van de beurskoers.
SEE	Sociale, Ecologische of Ethische criteria (zie ook ESG; zie ook MMG)
SEE clauses	De Sociale, Ethische en Leefmilieu-clauses zijn specifieke transparantieclauses aangaande het gebruik van sociale, ethische en leefmilieuaspecten, bij het beheer van de middelen.
Sicav	Dit is in feite de Franstalige vorm van bevek en staat voor 'Société d'investissement à capital variable'. De term wordt in Vlaanderen vooral gebruikt om te verwijzen naar beveks naar Luxemburgs recht.
SIP	Het Statement of Investing Principles is een verklaring over het beleggingsbeleid.
Sociaal plan	Pensioenplan dat moet voldoen aan zeer specifieke vereisten inzake solidariteit (bijvoorbeeld : de betaling van de premies tijdens ziekte of invaliditeit van een loontrekkende waarborgen). Om deze plannen aan te moedigen, wordt een gunstigere fiscale behandeling voorgesteld; deze plannen zijn vrijgesteld van taksen. Bovendien vallen de premies die voor dit soort plan worden betaald, buiten de loonnorm die de loonsverhogingen beperkt.
Soft law	Het geheel van regelingen dat door zelfregulering tot stand is gekomen. Doorgaans gaat het om regelingen die (gedrags)normen bevatten voor degenen die tot een bepaalde beroepsgroep behoren. Een nadeel van soft law is dat het afdwingen van nakoming van de betreffende regeling moeilijk is.
Solidariteitsreglement	Het reglement waarin de rechten en de verplichtingen van de inrichter, van de werkgever, van de aangeslotenen en/of hun rechtheb-

	benden, de aansluitingsvoorwaarden en de regels inzake de uitvoering van de solidariteitstoezegging worden bepaald.
Solidariteitstoezegging	Een toezegging die in het kader van een sociaal plan door een werkgever wordt aangegaan om bepaalde voordelen uit de pensioentoezeggingen op een solidariteitsbasis te verzekeren.
Toezichtscomité	Het comité dat binnen de pensioeninstelling (solidariteitsinstelling) is opgericht en dat voor de helft samengesteld is uit leden die het personeel vertegenwoordigen waarvoor de pensioentoezegging werd ingevoerd en voor de andere helft uit werkgevers. Het ziet toe op de goede uitvoering van de pensioentoezegging (solidariteitstoezegging) door de pensioeninstelling (solidariteitsinstelling).
VAPZ	Het Vrij Aanvullend Pensioen voor Zelfstandigen (VAPZ) is een individuele levensverzekering voor zelfstandigen, die kadert in de tweede pensioenpijler. Het VAPZ is gecreëerd om een extralegaal pensioen op te bouwen in het kader van de Wet op de Aanvullende Pensioenen (WAP), en wordt aangemoedigd door aantrekkelijke fiscale en financiële voorwaarden.
VBO	Het Verbond van Belgische Ondernemingen is de (enige interprofessionele) koepel van 33 Belgische sectorfederaties. Het vertegenwoordigt de Belgische industrie, business en handel. "Alle initiatieven die het VBO ontwikkelt, steunen op waarden als sociale markteconomie, duurzame ontwikkeling, bedrijfsethiek, behoorlijk ondernemingsbestuur, overleg en zelfregulering".
Voorzorgsinstelling	Het begrip "voorzorgsinstelling" vervangt het begrip "pensioenfondsen". Sinds 1986 moeten bedrijfsvoorzorginstellingen als vzw of OVV (Onderlinge Verzekeringsvereniging), met eigen activa, afgescheiden van die van de onderneming, georganiseerd worden. Er bestaan vier types van voorzorgsinstellingen: per bedrijf of groep van bedrijven, per economische sector, per beroep en per openbare administratie of overheidsbedrijf.
Wet Vandenbroucke	Andere naam voor de Wet op de Aanvullende Pensioenen, genoemd naar de initiatiefnemer ervan, de toenmalige Minister van Pensioenen Frank Vandenbroucke.
Wettelijk pensioen	Het wettelijke pensioen is het algemene pensioenstelsel dat door de sociale zekerheid wordt gefinancierd. Het wordt betaald dankzij de aan de sociale zekerheid gestorte bijdragen. Deze bijdrage is in werkelijkheid het uitgestelde loon van de werknemer. Het systeem is gebaseerd op repartitie: de actieven van vandaag betalen voor de gepensioneerden van vandaag. Dit is het mechanisme bij uitstek van solidariteit tussen de generaties.
WAP	Afkorting van de Wet op de Aanvullende Pensioenen van 13 maart 2003. Deze Wet reglementeert het sociale en fiscale kader van de aanvullende pensioenen. De WAP werd in het leven geroepen om de aanvullende pensioenen te democratiseren. Door de sociale reglementering van de tweede pensioenpijler kunnen meer loontrekkenden en zelfstandigen toegang krijgen tot die tweede pijler. Dat wordt belangrijk geacht, omdat de eerste pensioenpijler (het wettelijke pensioen) steeds minder toereikend zou zijn vanwege de toenemende vergrijzing.
WAPZ	Afkorting van de Wet op de Aanvullende Pensioenen voor Zelfstandigen . Deze trad op 1 januari 2004 in werking.
WIBP	Wet van 27/10/2006 betreffende het toezicht op de instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening.

HOOFDSTUK 21

Bijlagen

BIJLAGE 1

Conformiteit van ICB's met de transparantieregelgeving voor prospectus en jaarverslag, ingedeeld per instelling, op 26/03/2009

BIJLAGE 2

ABVV-brochure (2008)

BIJLAGE 3

Beama-lijst (01/03/2009)

BIJLAGE 4

Uittreksel uit "Van stille kracht tot stille macht" (Nederlandse pensioenfondsen)

BIJLAGE 5

Principles for Responsible Investing (PRI)

BIJLAGE 1: Conformiteit van ICB's met de transparantieregelgeving voor prospectus en jaarverslag, ingedeeld per instelling

(verwerking: augustus 2009, referentiedatum: 26/03/2009)

instelling	# fondsen	# buitenl. gepaspoorteed		TOTAAL	# Belgisch transparantieplicht		MVI karakter		prospec-tus	jaar-verslag	vermelding prospectus	vermelding jaarverslag
		wel	niet		niet	wel	Belg.	buiten			code	code
1 ABN AMRO Asset Management	22	19	3	3	0	3			JA	JA/NEE	H-Q-S	0-10
2 Allianz	38	0		38	38	0						
3 Altraplan	7	7		0								
4 Aphilion	1	0		1	0	1			JA	JA	A	1
5 Argenta	66	29		37	36	1			JA	NEE	F	0
6 Aviva Investors	30	30		0								
7 AXA Bank	144	92	37	15	0	15	1	3	JA	NEE	G-D-Z	0
8 AXA Belgium	91	0		91	91	0	1	0				
9 Bank Degroof	81	37		44	0	44	2	1	JA	NEE	B	0
10 Bearbull Bank Degroof	7	6		1	0	1			JA	NEE	B	0
11 Bank Delen Private Bankers	28	4		24	0	24	2	0	JA	JA/NEE	I-J-K	0-3-2
12 Bank J. Van Breda & C°	20	7		13	5	8			JA	JA	J-E-D	2-6
13 Bank van De Post	16	0		16	0	16			JA	JA/NEE	C-D-P	0-11
14 Banque de Luxembourg	20	20		0								
15 BKCP	3	0		3	0	3			JA	/	D	-
16 BlackRock Investments	127	127		0			0	2				
17 Bluebay Asset Management	52	52		0								
18 BNP Paribas Asset Management	267	267		0			0	7				
19 CAPFI Delen Asset Management	11	7		4	0	4			JA	JA	E	2
20 Capital at Work	16	16		0								
21 Carmignac Gestion	14	14		0								
22 Centea	137	2		135	0	135	1	0	JA	JA	S-T	10-12
23 Euro Independent Syst. Cofibol	12	12		0								
24 Comgest	20	20		0								
25 Cr�dit Agricole AM	82	82		0			0	1				
26 Landbouwkrediet	8	5		3	3	0	0	5				
27 Delta Lloyd	30	17		13	4	9	0	1	JA	JA	A	4
28 Delta Lloyd Life	57	11		46	46	0	2	0				
29 Deutsche Bank	144	113		31	15	16	0	1	JA	JA	G-L	5
30 Dexia	307	109		198	6	192	31	9	JA	JA/NEE	M-N-O	0-7
31 Dierickx, Leys & Cie	8	0		8	0	8			JA	JA	J	2
32 Leonardo Asset Management	12	12		0								
33 DVV	9	0		9	9	0						

34	Ergo Life	7	0		7	7	0						
35	Ethias Verzekering	7	0		7	7	0	4	0				
36	Federale Verzekering	2	0		2	2	0						
37	Financière de l'Echiquier	4	4		0								
38	Fintro	55	16		39	2	37			JA	NEE	D	6
39	Fortis Insurance Belgium	81	6		75	75	0						
40	Fortis Investments	812	386		426	0	426	15	16	JA	NEE	C-D	0
41	Fortis Private Banking	16	11		5	0	5	4	0	JA	NEE	D	0
42	Franklin Templeton Investm.	87	87		0								
43	Fructi Causa	6	2		4	4	0						
44	Gartmore	11	11		0								
45	Generali	12	7		5	5	0						
46	Goldman Sachs AM	142	142		0								
47	Hamburg Mannheimer	11	0		11	11	0						
48	Henderson Global Investors	43	43		0								
49	HSBC Global Asset Management	52	52		0								
50	ING	292	204	52	36	0	36	0	3	JA	JA	Y	15
51	ING Beleggingsverzekeringen	59	0		59	59	0						
52	ING Life	33	8		25	25	0						
53	Inora Life	35	35		0								
54	Invesco	50	50		0								
55	JP Morgan Asset Management	242	242		0			0	2				
56	KBC	1492	154	6	1332	164	1168	82	16	JA	JA	S-T-U-V-W-Z	0-10-12-13-14
57	KBL European Private Bankers	20	20		0								
58	Leasinvest Immo Lux	2	2		0								
59	Legg Mason	195	195		0								
60	Intern. Priv. Bank. Lloyds TSB	19	19		0								
61	Lombard Odier Darier Hentsch	43	43		0								
62	Master-Finance Europe	7	0		7	7	0						
63	BNY Mellon Global Funds, Plc	25	25		0			0	1				
64	Mercator Verzekeringen	27	1		26	26	0						
65	Mercier Vanderlinden	3	3		0								
66	Merit Capital	5	0		5	0	5			JA	JA	G	8
67	MoneyMaxx	4	4		0								
68	OBK Bank	5	3		2	0	2			JA	NEE	P	0
69	Oyster Funds	50	50		0			0	4				
70	Pramerica	10	10		0								
71	Petercam	73	23		50	0	50	2	0	JA	NEE	P	0
72	Pictet Funds	215	215		0			0	8				
73	Private Estate Life	106	106		0								
74	Prudential International	4	0		4	4	0						

75	Puilaetco Dewaay	19	8		11	0	11			JA	JA	G	5
76	Quest Management	4	4		0								
77	Record	8	7		1	0	1			JA	NEE	Q	0
78	Robeco	28	28		0								
79	Schroders	104	104		0								
80	SG Private Banking	11	0		11	0	11			JA	JA	J	9
81	Société Générale AM	34	34		0								
82	Threadneedle	44	44		0								
83	Treetop Asset Management	18	18		0								
84	Triodos Bank	3	3		0			0	3				
85	UBS	14	14		0								
86	Van Lanschot Bankiers & Verz.	7	6		1	0	1			JA	NEE	R	0
87	Vector Fund	3	3		0								
88	Vivium	44	0		44	44	0						
89	Weghsteen & Driege	6	6		0								

Totalen	6598	3575	98	2928	695	2233	147	83
% tov totaal		54,18%	1,49%	44,38%	10,53%	33,84%		
% tov totaal Belgisch					23,74%	76,26%		

Vermelding SEE clause volgens WAP transparantieplichting		vermelding prospectus	vermelding jaarverslag
CONFORM: SEE clause vermeld	JA	28	12
NIET-CONFORM: Geen SEE clause vermeld	NEE	0	11
PARTIËEL CONFORM: soms wel, soms niet	JA - NEE	0	4
Geen antwoord verkregen	-	0	1
# instellingen		28	28

“Maatschappelijk Verantwoord Investeren en Controle sociale criteria: een syndicale uitdaging?”

Dit uittreksel uit de brochure geeft een goed overzicht van hoe aangeslotenen en hun vertegenwoordigers informatie en inspraak kunnen vragen en hoe ze externe expertise en de SEE clause kunnen inbrengen ...

Hoofdstuk C. Maatschappelijk verantwoord pensioensparen

Naast het wettelijk pensioen dat nog steeds de belangrijkste bron van inkomsten blijft voor de gepensioneerden, bouwt vandaag ongeveer de helft van de werknemers een aanvullend pensioen op via zijn werkgever of sector.

Dit aanvullend pensioensparen kan twee vormen aannemen. Grote werkgevers of sectoren opteren vaak voor de oprichting van een eigen pensioenfonds. Ze zullen de pensioengelden dan zelf gaan beheren en beleggen. Kleinere werkgevers of sectoren sluiten dikwijls een contract af met een verzekeringsmaatschappij. Dit contract wordt groepsverzekering genoemd. In dat geval beheert de verzekeringsmaatschappij de gelden en beslist ze over de beleggingen, evenwel in overeenstemming met het contract.

Omdat het aantal deelnemers aan systemen van aanvullend pensioen steeds toeneemt, beheren pensioenfondsen en verzekeraars steeds grotere budgetten. Om een hoog rendement te halen, investeren ze vooral in aandelen. Hun beslissingen kunnen dus een reële impact hebben op de economie en de tewerkstelling in de ondernemingen waarin ze investeren.

Beleggingen van pensioeninstellingen kunnen daardoor jouw leven en dat van anderen negatief beïnvloeden. Als alleen naar het rendement wordt gekeken, houdt niks hun beleggingsadviseurs tegen om te beleggen in ondernemingen die hun personeel uitbuiten, de vakbondsvrijheid schenden, wapens verkopen of schadelijke producten produceren.

Als je niet wil dat jouw pensioengeld daarvoor wordt gebruikt, moet je zeker verder lezen. We geven je hieronder enkele tips om meer invloed uit te oefenen op de manier waarop je pensioengeld belegd wordt.

Stap 1 : Sluit een CAO af

De basis van een goed aanvullend pensioenplan, is een goede CAO. In de CAO kunnen immers de basisvereisten worden opgenomen waaraan het pensioenplan moet voldoen. Je kan er dus in laten opnemen hoe de gelden belegd moeten worden en welke controle hierop zal gebeuren.

Helaas verplicht de wetgeving op de aanvullende pensioenen de werkgever niet altijd om een CAO te sluiten. Een CAO is alleen verplicht wanneer het gaat om een sociaal pensioenplan⁴⁹ en een pensioenstelsel met persoonlijke bijdragen dat geldt voor alle werknemers in de onderneming. Bovendien moet de onderneming over een ondernemingsraad (OR), CPBW of vakbondsafvaardiging beschikken. Is er geen ondernemingsraad, CPBW of vakbondsafvaardiging, dan moet de werkgever een procedure volgen die gelijk is op de procedure bij wijziging van het arbeidsreglement.

In de gevallen waarin een aanvullend pensioen moet worden ingevoerd op basis van een CAO, moet het plan ook worden gewijzigd via een CAO, zelfs al was het oorspronkelijke plan zonder CAO tot stand gekomen.

Een sociaal pensioenplan is een pensioenplan dat, i.t.t. een gewoon pensioenplan, voorziet in een aantal solidariteitsprestaties, zoals de doorbetaling van de bijdragen bij ziekte of tijdskrediet. Deze plannen worden fiscaal aangemoedigd, maar ze moeten wel aan strenge voorwaarden voldoen.

Omgekeerd kan de werkgever, eens er een CAO is gesloten over het pensioenplan, dit plan niet meer eenzijdig wijzigen. Ook niet in de gevallen waarin de wetgeving hem niet verplicht om een CAO te sluiten.

⁴⁹ Een sociaal pensioenplan is een pensioenplan dat, i.t.t. een gewoon pensioenplan, voorziet in een aantal solidariteitsprestaties, zoals de doorbetaling van de bijdragen bij ziekte of tijdskrediet. Deze plannen worden fiscaal aangemoedigd, maar ze moeten wel aan strenge voorwaarden voldoen.

Stap 2 : Eis inspraak bij de keuze van een consultant

Een goed aanvullend pensioenplan opstarten en een pensioeninstelling kiezen, is een technische en moeilijke aangelegenheid. Ook voor de werkgever(svertegenwoordigers). Eis daarom bij elke onderhandeling van een nieuw plan of een wijziging van een bestaand plan de aanduiding van een consultant. Teveel werkgevers sluiten een groepsverzekeringspolis bij hun "huisverzekeraar" zonder grondig het contract te lezen, laat staan ernstig te onderhandelen. Vooral de werknemers zijn hiervan het slachtoffer.

Probeer de werkgever ervan te overtuigen dat een consultant inderdaad geld kost, maar dat deze kosten achteraf ruimschoots worden teruggewonnen. Vergeet niet dat eens een pensioeninstelling gekozen - dit geldt vooral voor verzekeraars - nog moeilijk op deze keuze kan worden teruggekoemen. Veel verzekeringscontracten voorzien immers in financiële sancties wanneer het contract wordt beëindigd.

Een goede consultant dient zich neutraal op te stellen ten aanzien van de werkgever en de keuze van een pensioeninstelling. Laat je dus ook geen consultant opdringen.

Stap 3 : Neem ethisch beleggen op in de aanbesteding

Wordt er geopteerd voor het sluiten van een groepsverzekering of worden beleggingen binnen een pensioenfonds uitbesteed, ga dan niet meteen akkoord met het voorstel van de werkgever(svertegenwoordigers). Laat de werkgever offertes bij verschillende instellingen vragen en laat deze offertes vergelijken door de consultant (als deze er is, zie stap 2).

Stel de werkgever voor om in de aanbesteding ook ethisch beleggen op te nemen. Laat hem informeren naar ethische producten bij banken en verzekeringsmaatschappijen. Je kan ook vooraf afspreken om bepaalde beleggingen (b.v. wapens, ondernemingen die IAO-conventies niet respecteren, ...) niet te doen. Het is dan aan de verzekeraar of beleggingsadviseur om een product voor te stellen dat aan deze criteria voldoet. Vraag de verzekeraar of beleggingsadviseur ook hoe zij controleren of aan de criteria voldaan is.

Pensioengelden worden soms niet ethisch belegd uit vrees voor rendementsverlies. Deze vrees is onterecht. Studies wijzen uit dat ethische beleggingen net zoveel opbrengen als niet-ethische beleggingen. Volgens sommige studies brengen ze zelfs meer op. Door ethisch te beleggen worden immers heel wat malafide ondernemingen uit de beleggingsportefeuille gehouden.

Stap 4 : Maak gebruik van je recht op inspraak

Ook de overlegorganen kunnen een rol spelen. De werkgever is verplicht om de ondernemingsraad, het CPBW of de vakbondsafvaardiging voorafgaandelijk om advies te vragen over de financiering van het pensioenstelsel, de vaststelling van de reserves en de pensioenfiche, het pensioenreglement, de keuze van de pensioeninstelling en de verklaring inzake de beleggingsbeginselen.

Hoewel het advies niet bindend is, kan je toch van elk van deze gelegenheden gebruik maken om ethisch beleggen ter sprake te brengen.

Bij gebrek aan ondernemingsraad, CPBW of vakbondsafvaardiging moet de werkgever de werknemers periodiek informeren.

De wetgeving op de aanvullende pensioenen gaat in sommige gevallen nog een stapje verder. Zo moet een pensioenfonds paritair worden beheerd wanneer de werkgever een opting out⁵⁰ deed uit een sectorfonds, een sociaal pensioenplan invoert of een plan opstart met een werknemersbijdrage. Ook multiwerkgeversfondsen waarvan 1 onderneming aan de voorwaarden voldoet, moeten paritair worden beheerd. Van dit paritair beheer kan slechts met instemming van de werknemersvertegenwoordigers worden afgeweken.

Het paritair beheer geeft de werknemersvertegenwoordigers verreweg het meeste inspraak in de beleggingen van hun aanvullend pensioen. Ze zullen op voet van gelijkheid met de werkgever kunnen beslissen over het beleggingsbeleid. Laat hem nu maar eens vertellen waarom hij niet ethisch wil beleggen!

Het paritair beheer houdt echter ook risico's en verantwoordelijkheden in. Wie mee bestuurt, kan aansprakelijk worden gesteld voor zijn beheer. Een goede verzekering bestuurdersaansprakelijkheid en een slimme keuze van experts (en vergeet hun werk niet te controleren!), zijn in dat geval een must.

⁵⁰ In verschillende sectoren bestaan sectorale pensioenplannen. Sommige van die plannen laten de werkgever de mogelijkheid om niet deel te nemen aan het sectorale plan, maar een eigen plan op te starten.

De werkgever kan ook een opting out doen uit een sectorplan of een sociaal pensioenplan invoeren, dat wordt beheerd door een verzekeringsmaatschappij. In dat geval kan de verzekeraar uiteraard niet paritair worden beheerd en moet er in plaats daarvan een toezichtsc comité worden opgericht. Het toezichtsc comité kijkt toe op de uitvoering van de pensioentoezegging en krijgt inzage in de verklaring over de beleggingsbeginselen en het transparantieverslag voor de mededeling ervan aan de inrichters (zie stap 5).

Stap 5 : Informeer je over het beleggingsbeleid

Om de werknemers te informeren over hun beleggingen, moeten pensioenfondsen en verzekeraars een schriftelijke verklaring opstellen over hun beleggingsbeleid. De verklaring moet tenminste om de drie jaar worden geactualiseerd en moet telkens worden aangepast na elke belangrijke wijziging van het beleggingsbeleid.

Bovendien moet de pensioeninstelling elk jaar een verslag opstellen over het beheer van de pensioentoezegging. In dit transparantieverslag moet het pensioenfonds of de verzekeraar informatie geven over de financiering van de pensioentoezegging, de beleggingsstrategie en de mate waarin daarbij rekening wordt gehouden met sociale, ethische en milieuaspecten. Ze moet de werknemers ook informeren over het rendement van de beleggingen, de kostenstructuur en de winstverdeling.

De pensioeninstelling is echter niet verplicht om deze informatie automatisch over te maken aan de werknemers en hun vertegenwoordigers. Ze zullen de verklaring inzake de beleggingsbeginselen en het transparantieverslag enkel ontvangen wanneer ze deze publicaties opvragen.

In verschillende sectoren bestaan sectorale pensioenplannen. Sommige van die plannen laten de werkgever de mogelijkheid om niet deel te nemen aan het sectorale plan, maar een eigen plan op te starten.

Ook de jaarrekening en het jaarverslag van de pensioeninstelling kunnen trouwens worden opgevraagd, evenals, wanneer de werknemer kan kiezen tussen verschillende beleggingsmogelijkheden, alle beschikbare beleggingsmogelijkheden en de feitelijke beleggingsportefeuille.

Deze verslagen leveren een schat aan informatie op die later kan worden aangewend om vragen te stellen in de ondernemingsraad of, bij de voorbereiding van onderhandelingen over een wijziging van het plan. Maak er dan ook gebruik van.

BIJLAGE 3: Beama-lijst (01/03/2009)

Lijst van ICB's die duurzaam en maatschappelijk verantwoord investeren (DMVI) per 01/03/2009, aangemeld en als zodanig erkend door Beama

Duurzame ICB's: met multidimensioneel gescreende maatschappelijk verantwoorde beleggingen
Thematische ICB's: met maatschappelijk verantwoorde beleggingen, gescreend volgens een bepaalde thematiek

136 duurzame DMVI-ICB's

Altevision Balance Europe
Altevision Rode Kruis
Athena World Equity (Sustainability Fund)
Centea Fund Sustainables Short Term 1
Centea Fund Sustainables Short Term 2
Degroof Equities Europe Behavioral Sustainable
Degroof Global Ethical
Delta Lloyd L S.R.I.
Dexia Clickinvest B Climate Change
Dexia Clickinvest B Minimax 4 Green Planet
Dexia Clickinvest B Sustainable
Dexia Equities L Sustainable Green Planet
Dexia Equities L Sustainable World
Dexia Sustainable EMU
Dexia Sustainable Euro Bonds
Dexia Sustainable Euro Corporate Bonds
Dexia Sustainable Euro Government Bonds
Dexia Sustainable Euro Long Term Bonds
Dexia Sustainable Euro Short Term Bonds
Dexia Sustainable Europe
Dexia Sustainable European Balanced High
Dexia Sustainable European Balanced Low
Dexia Sustainable European Balanced Medium
Dexia Sustainable North America
Dexia Sustainable Pacific
Dexia Sustainable World
Dexia Sustainable World Bonds
Evangelion Evangelion
Fortis B Fix 2007 Equity 31 Geared Call SRI
Fortis B Fix 2007 Equity 35 Alternative Energy
Fortis B Fix 2007 Equity 39 Alternative Energy
Fortis B Fix 2007 Equity 43 Blue SRI
Fortis B Fix 2007 Equity 47 Blue SRI
Fortis B Fix 2007 Equity 52 Solar Energy
Fortis B Fix 2008 Duo 12 Multi Six
Fortis B Fix 2008 Duo 13 Multi Six
Fortis B Fix 2008 Duo 14 Multi Six
Fortis B Fix 2008 Duo 15 Multi Six
Fortis B Fix 2008 Duo 16 Multi Six
Fortis B Fix 2008 Ladder SRI 1
Fortis B Fix 2008 Ladder SRI 2
Fortis B Fix 2008 Ladder SRI 3
Fortis B Fix 2008 Solar Energy 1
Fortis L Fund Bond SRI Euro

Fortis L Fund Equity SRI Europe
 Fortis L Fund Equity SRI World
 Fortis L Fund Strategy Balanced SRI Europe
 Fortis L Fund Strategy Growth SRI Europe
 Fortis L Fund Strategy Stability SRI Europe
 ING (L) Invest Sustainable Growth
 ING (L) Renta Fund Sustainable Fixed Income
 KBC Click Short Term Sustainable 1
 KBC Click Solidarity 1 Kom Op Tegen Kanker
 KBC Click Solidarity 3 Kom Op Tegen Kanker
 KBC Eco Fund, afgekort Eco Fund Alternative Energy
 KBC Eco Fund, afgekort Eco Fund Climate Change
 KBC Eco Fund, afgekort Eco Fund Sustainable Euroland
 KBC Eco Fund, afgekort Eco Fund Water
 KBC Eco Fund, afgekort Eco Fund World
 KBC Equimax CRC Protected Fund 1
 KBC Equimax Eco Water 1
 KBC Equimax Eco Water 2
 KBC Equimax Eco Water 3
 KBC Equimax Eco Water 4
 KBC Equimax Eco Water 5
 KBC Equimax World Sustainables 6
 KBC Equimax World Sustainables 7
 KBC Equiplus Head Start Sustainables 1
 KBC Equiplus Head Start Sustainables 10
 KBC Equiplus Head Start Sustainables 11
 KBC Equiplus Head Start Sustainables 12
 KBC Equiplus Head Start Sustainables 13
 KBC Equiplus Head Start Sustainables 14
 KBC Equiplus Head Start Sustainables 15
 KBC Equiplus Head Start Sustainables 2
 KBC Equiplus Head Start Sustainables 3
 KBC Equiplus Head Start Sustainables 4
 KBC Equiplus Head Start Sustainables 5
 KBC Equiplus Head Start Sustainables 6
 KBC Equiplus Head Start Sustainables 7
 KBC Equiplus Head Start Sustainables 8
 KBC Equiplus Head Start Sustainables 9
 KBC Equiplus Jump Sustainables 1
 KBC Equiplus Jump Sustainables 2
 KBC Equiplus Quality Stocks Lookback 2
 KBC Equiplus Quality Stocks Lookback 3
 KBC Equiplus Sustainable Jumpstart 1
 KBC Equiplus Sustainable Jumpstart 2
 KBC Equisafe Safety Booster Sustainables AUD 1
 KBC Equisafe Safety Booster Sustainables AUD 2
 KBC Equisafe Special Sustainables 1
 KBC Equisafe Subtainables Short Term USD 10
 KBC Equisafe Sustainables Short Term USD 3
 KBC Equisafe Sustainables Short Term USD 4
 KBC Equisafe Sustainables Short Term USD 5
 KBC Equisafe Sustainables Short Term USD 6
 KBC Equisafe Sustainables Short Term USD 7
 KBC Equisafe Sustainables Short Term USD 8
 KBC Equisafe Sustainables Short Term USD 9
 KBC Equisafe World Sustainables 1
 KBC Equisafe World Sustainables 16
 KBC Equisafe World Sustainables 2
 KBC Equisafe World Sustainables 3
 KBC Equisafe World Sustainables 4
 KBC Equisafe World Sustainables 5
 KBC Equisafe World Sustainables USD 1
 KBC Equiselect Climate Change 1
 KBC Equiselect Climate Change 2

KBC Equiselct Sustainables Short Term USD 1
 KBC Equiselct Sustainables Short Term USD 2
 KBC Equiselct World Sustainables 10
 KBC Equiselct World Sustainables 11
 KBC Equiselct World Sustainables 12
 KBC Equiselct World Sustainables 13
 KBC Equiselct World Sustainables 14
 KBC Equiselct World Sustainables 15
 KBC Equiselct World Sustainables 8
 KBC Equiselct World Sustainables 9
 KBC Institutional Fund Ethical Euro Bonds
 KBC Institutional Fund Ethical Euro Equities
 KBC Institutional Fund Global Ethical Defensive 1
 KBC Obli, afgekort Obli Euro
 KBC Participation, afgekort Participation Quality Stocks EUR 1
 KBC Participation, afgekort Participation Quality Stocks EUR 2
 KBC Renta AUD-Renta
 KBC Renta Canarenta
 KBC Renta Decarenta
 KBC Renta Nokrenta
 KBC Renta NZD-Renta
 KBC Renta Sekarenta
 KBC Renta Sterlingrenta
 KBCAM Institutional Fund KBC Eco Agri Fund
 Petercam B Fund Petercam Equities Europe Sustainable
 Triodos Sicav I Triodos Values Bond Fund
 Triodos Sicav I Triodos Values Equity Fund
 Triodos Sicav I Triodos Values Pioneer Fund

3 thematische DMVI-ICB's

Fortis L Fund Green Future
 Fortis L Fund Green Tigers
 Serviceflats Invest

BIJLAGE 4: “Van stille kracht tot stille macht” (Nederlandse pensioenfondsen)

Interne stuwung in de pensioenwereld

(...) De fiduciaire verantwoordelijkheid wordt in de regel vertaald in termen van een zo hoog mogelijk rendement. Echter, dat is een relatief nauwe interpretatie van de wet. Zo stelt de Europese richtlijn dat de pensioenfondsen (uitsluitend) dienen te handelen in het belang van de deelnemers en de begunstigten en dat dient op een solide wijze te geschieden. Met andere woorden de wetgever laat uitdrukkelijk ruimte om ook andere dan louter financiële overwegingen mee te nemen in het beleggingsproces. Pensioenfondsen doen dat ook. In toenemende mate houden zij rekening met uiteenlopende extrafinanciële aspecten, zoals een goed ondernemingsbestuur, transparantie, verantwoording en ethische of milieuaspecten. De beleggingscodes van diverse grote pensioenfondsen weerspiegelen de belangstelling voor extrafinanciële dimensies van het ondernemen en daar zijn goede redenen voor.

De meest voor de hand liggende reden om rekening te houden met extrafinanciële informatie is de betekenis ervan voor het creëren van toegevoegde waarde voor de onderneming en de belegger. (...) Niet alleen nemen de financieel gerelateerde risico's af, ook kan de beurskoers positief beïnvloed worden. De conclusie lijkt gerechtvaardigd dat extrafinanciële informatie in veel gevallen financieel-relevante informatie is. (...)

Een volgende reden om extrafinanciële informatie mee te nemen in de besluitvorming komt voort uit de wet en de maatschappelijke betamelijkheid. Net als andere maatschappelijke partijen dienen pensioenfondsen rekening te houden met de effecten van hun handelen op de belangen van andere leden van de samenleving. Wie bewust investeert in een onderneming die illegale of onethische praktijken uitoefent, opereert op gespannen voet met de maatschappelijke betamelijkheid. Om deze eventuele medeverantwoordelijkheid te mitigeren, kan een pensioenfonds ervoor kiezen om het engagement pad op te gaan.

Een derde reden komt voort uit de interne stuwung die ontstaat in de pensioenwereld zelf, als gevolg van de “prudent person rule” of de “prudent expert rule”. Het zijn met name de grote pensioenfondsen die zorg dragen voor een nadere invulling van beide begrippen en een aanzuigende werking hebben op de verwachtingen en verplichtingen van de fondsen binnen de sector. Zij beschikken over meer middelen dan het gemiddelde pensioenfonds. Als zij op grond van nadere studies en overwegingen tot de conclusie komen dat het verstandig is om rekening te houden met de extrafinanciële dimensies van het ondernemen, dan volgen de kleinere pensioenfondsen op de duur vanzelf. Dat gaat vaak met vallen en opstaan, maar uiteindelijk zullen de kleinere pensioenfondsen tenderen in de richting van de “best brains in the business”, teneinde niet in conflict te komen met het uitgangspunt van de prudente expert.

Een vierde reden voor pensioenfondsen om de handschoen op te nemen en aandacht te besteden aan corporate governance en in mindere mate MVO, komt voort uit de dreiging van de wetgeving. Zelfregulering leidt niet altijd tot verbeteringen, zeker niet als de code of de praktijk te veel ruimte laat aan de betrokkenen om kennis te nemen van de bepalingen waarna vervolgens weer overgegaan kan worden tot de orde van de dag. (...) Zo heeft de Commissie Winter (...) een aantal overwegingen opgesomd die van invloed zijn op de keuze tussen wet- en regelgeving enerzijds en zelfregulering anderzijds. Wetgeving, zo maakt de commissie duidelijk, is nodig indien er minimum normen moeten worden vastgesteld die voor iedereen van toepassing zijn. Tevens is wetgeving nodig voor het bouwen en in stand houden van de noodzakelijk juridische infrastructuur. Een terrein waarop regelgeving zeker van toepassing moet zijn, is het bevorderen van transparantie. Dit geldt op het terrein van corporate governance en in toenemende mate ook op het terrein van maatschappelijk verantwoord ondernemen, waar steeds vaker van bedrijven en beleggers wordt gevraagd om zich te verantwoorden over hun beleid en (stem)gedrag.

“Van stille kracht tot stille macht. De interactie tussen pensioenfondsen en ondernemingen inzake corporate governance en maatschappelijk verantwoord handelen”, Harry Hummels, Rob Bauer, Van Gorcum, 2006, 114 blz., ISBN-13: 9789023241959.

BIJLAGE 5: Principles for Responsible Investment

Op initiatief van het UNEP Finance Initiative lanceerde een internationale groep van vermogensbeheerders, beleggingsfondsen en pensioenfondsen in april 2006 de Principles for Responsible Investment (PRI)⁵¹. De ondertekenaars beloven om rekening te houden met ESG aspecten in hun beleggingsbeslissingen.

1. Wij laten de zogeheten MMG aspecten, zijnde Milieu, Maatschappij en Goed ondernemingsbestuur meewegen in onze beleggingsanalyse en besluitvormingsprocessen.
2. Wij treden op als actief aandeelhouder en betrekken MMG onderwerpen zowel in ons ondernemingsbeleid als in onze ondernemingspraktijken.
3. Wij vragen de entiteiten waarin wij beleggen om op gepaste wijze te rapporteren over MMG onderwerpen.
4. Wij bevorderen de instemming en invoering van de PRI principes in de beleggingssector.
5. Wij werken met anderen samen om deze principes op meer effectieve wijze in te voeren.
6. Wij doen verslag van onze activiteiten en de voortgang die wij boeken met de invoering van de PRI principes.

Over hoe met deze onderwerpen rekening gehouden moet worden geeft PRI geen strikte regels gegeven. Er worden wel een aantal suggesties gedaan. In het kader van deze studie interesseren ons de voorstellen van Principe 6.

Mogelijke acties:

- Disclose how ESG issues are integrated within investment practices.
- Disclose active ownership activities (voting, engagement, and/or policy dialogue).
- Disclose what is required from service providers in relation to the Principles.
- Communicate with beneficiaries about ESG issues and the Principles.
- Report on progress and/or achievements relating to the Principles using a 'Comply or Explain' approach.
- Seek to determine the impact of the Principles.
- Make use of reporting to raise awareness among a broader group of stakeholders.

Ondertekenaars van PRI verbinden zich er toe een voortgangrapport te maken i.v.m. de integratie van SEE (of MMG) volgens het 'Comply or Explain' principe. Een engagement dat verder reikt dan de transparantierichtlijnen, waarover deze studie gaat.

⁵¹ www.unpri.org

Verantwoording

Forum ETHIBEL vzw werd, na het indienen van de economisch meest voordelige offerte, aangeduid als uitvoerder van overheidsopdracht 2008/PODDO/MP-00/34

Herwig Peeters is directeur van Forum ETHIBEL vzw en voorzitter van AI CSRR asbl en sinds 1992 werkzaam in de MVI sector.

Forum ETHIBEL vzw is een onderzoeks- en adviesbureau voor duurzaam beleggen en maatschappelijk verantwoord ondernemen en voert als sociaal-ethisch revisor ook audits uit voor financiële en niet-financiële producten.